

COMITATUS

önkormányzati szemle

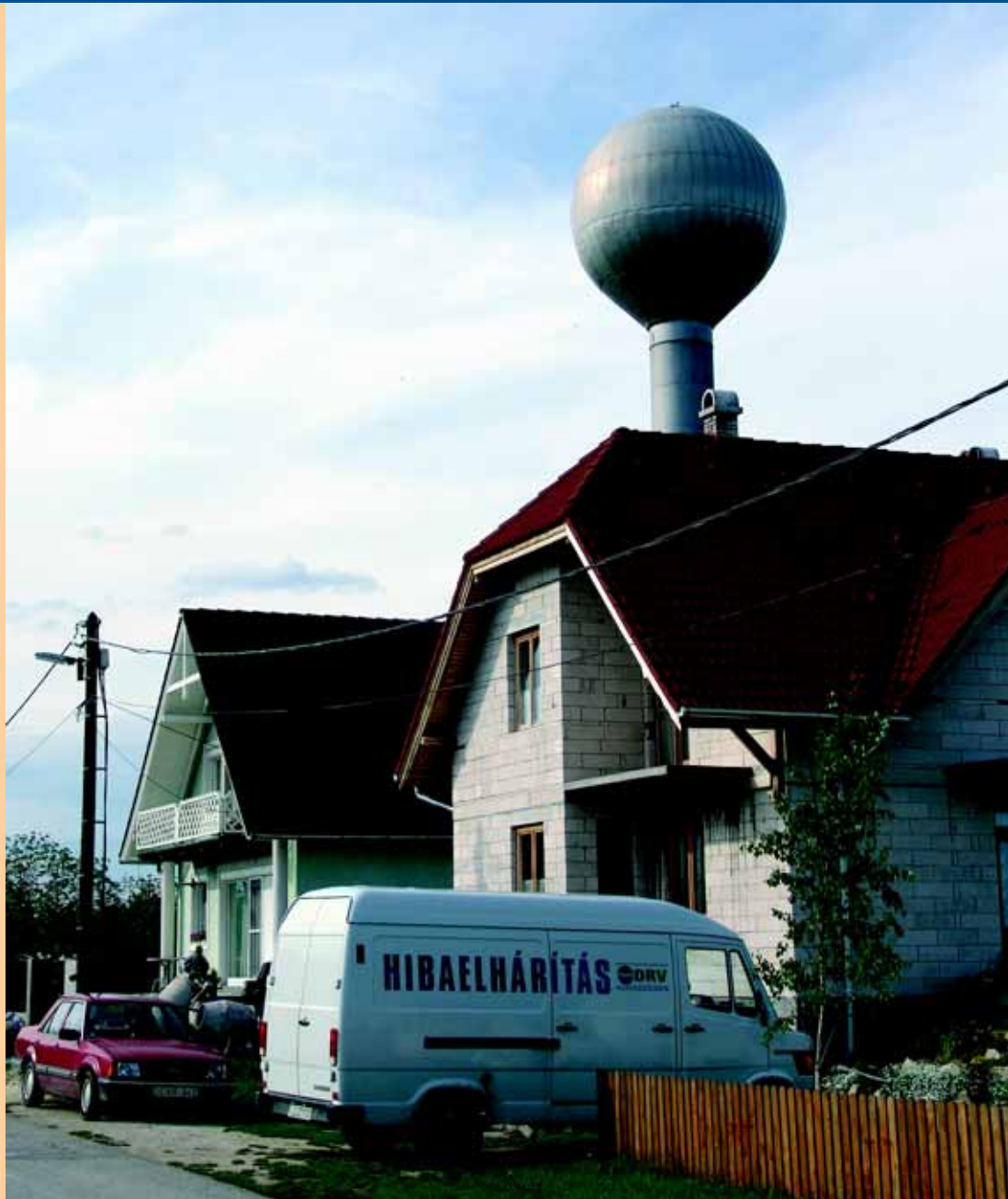
2005. május

A Megyei Önkormányzatok Országos Szövetségének folyóirata

2005. május

XV. évfolyam 5. szám

COMITATUS

Tartalomjegyzék

Globális gondolkodók

Alasdair Macintyre: Korunk erkölcsi nézetkülönbségeinek természete. 3

Tanulmányok

Volter Edina: A határmentiség kiaknázott és kiaknázható erőforrásai Vas megyében. . . . 5

Oláh Miklós: A Balaton térségének gazdasági - társadalmi jellemzői és regionális intézményfejlesztési alternatívái(1) 14

Európai Unió

Beszteri Béla: A lisszaboni folyamat kudarca és megújítása 32

Interjú

Regionális fejlesztés Magyarországon – Beszélgetés dr. Szegvári Péterrel. 37

Műhely

Szovák Katalin Zsuzsanna: Az ügyintézés informatikai lehetőségei az önkormányzatoknál 44

Csapák Alex: A vízközmű-szolgáltató szervezetek átalakulásának térbeli vonatkozásai . . 59

Megyei önkormányzatok

Gazdasági szerkezetváltás Békés megyében 63

Félezer év élő értékeit védik Somogyban. 66

MÖOSZ-hírek

Beszámoló a MÖOSZ 2004. évi tevékenységéről 67

Önkormányzati múlt

Hudi József: Olaszfalu község önkormányzata a kiegyezés korában II. 71

Dokumentum

Miniszterelnöki beszéd az önkormányzatokról 75

Recenzió

Tagai Gergely: Dusek Tamás a területi elemzések alapjairól. 78

Címlapunkon a balatonfüzfői hidroglóbusz (fotó: Oláh Gergely)

Illusztrációk:
Szilágyi László 31, 62, 65, 74

Magyar Képek

VESZPRÉM-BUDAPEST
1051 Budapest Nádor u. 20.
tel.: (+36-1) 311-4451
+36-70-2155946

E számunk szerzői

Beszteri Béla, a politikai tanulmányok kandidátusa, MTA VEAB, Társadalomtudományi Szakbizottság elnöke, Volter Edina, egyetemi tanársegéd, ELTE TTK, Oláh Miklós, BFT, Balatoni Társadalomkutató Csoport vezetője, Csapák Alex PhD hallgató, ELTE TTK, Hudi József, a történettudományok kandidátusa, Református Gyűjtemény, Pápa, Tagai Gergely PhD hallgató, ELTE TTK, Szovák Katalin Zsuzsanna, jegyző, Bocskai kert

Alasdair Macintyre: Korunk erkölcsi nézetkülönbségeinek természete

A mai morális megnyilatkozások legszembe-tűnőbb jellemvonása, hogy sokszor használják nézeteltérések kifejezésére; azoknak a vitáknak a legszembe-tűnőbb jellemvonása pedig, amelyekben ezek a nézeteltérések kifejezésre jutnak, a végeláthatatlanság. Nem csupán azt értem ezalatt, hogy e viták szüntelenül folytatódnak – noha valóban ez a helyzet –, hanem azt is, hogy látszólag nincs végső céljuk. Úgy tűnik, kultúránkban nincs racionális mód az erkölcsi egyetértés biztosítására. Vegyünk csak három példát korunk erkölcsi vitáira, és tekintsük jellemzőiket, valamint ismert rivalizáló erkölcsi érveiket.

1. (a) Az igazságos háború olyan háború, melyben az elérendő jó felülmúlja a rosszat, amivel a hadviselés jár, és amelyben világosan megkülönböztethető a harcosok – akiknek élete kockán forog – az ártatlan nem-harcosoktól. Csak-hogy egy modern háború jövőbeli kiterjedését illető számítások sohasem megbízhatók, és semmi-féle gyakorlatban alkalmazható megkülönböztetések nem tehetünk a harcosok és nem-harcosok között. Éppen ezért egyetlen modern háború sem lehet igaz háború, minélfogva mindannyiunknak pacifistáknak illene lennünk.

b) Ha békét kívánsz, készülj a háborúra. A béke elérésének egyetlen módja a potenciális agresszorok elrettentése. Éppen ezért fél kell fegyverkezned és világossá kell tenned, hogy politikád nem érvényteleníti a háború bármely fajtáját. Ennek elkerülhetetlen része a korlátozott hadviselés és a nukleáris határ megközelítése, sőt, bizonyos esetekben annak túllépése egyaránt. Különböztetés nem fogod elkerülni a háborút és vereséget szenvedsz.

c) A Nagy Hatalmak között vívott háború egyértelműen pusztító; viszont az elnyomott csoportok felszabadításáért folytatott hadviselés, főleg a harmadik Világban, szükséges és éppen ezért a kizsákmányoló uralom megsemmisítésének igazságos módja, mely uralom az emberiség boldogulásának útjában áll.

2. a) Mindenkinnek joga van saját személyét illetően, beleértve saját testét is. E jogok természetéből ered, hogy abban a stádiumban, amikor a

magzat lényegében az anyja testének része, az anyának joga van ahhoz, hogy minden kényszer-től mentesen döntsön az abortuszról. Éppen ezért az abortusz morálisan megengedhető, minélfogva a törvénynek is engedélyeznie kell azt.

b) Nem érthetek egyet azzal, hogy anyámnak az abortuszt kellett volna választania, amikor terhes volt velem, kivéve akkor, ha biztos lett volna, hogy a magzat halott vagy súlyosan károsult. De ha nem akarhatom ezt a magam esetében, hogyan tagadhatnám meg mástól azt a jogot, amit magamnak követelek? Megszegném az ún. Arany Szabályt akkor, ha nem tagadnám, hogy egy anyának általában véve joga van az abortuszhoz. Eközben természetesen nem vallom azt a nézetet, miszerint az abortuszt törvényesen tiltani kellene.

c) A gyilkosság bűn. A gyilkosság nem jelent mást, mint egy ártatlan életet kioltani. A magzat egy azonosítható egyén, aki csak annyiban különbözik egy újszülött gyerektől, hogy a felnőtté válás hosszú útjának korábbi szakaszában van, és ha létezik ártatlan élet, a magzaté minden bizonytalansággal. Ha egy gyermek megölése gyilkosság, akkor az abortusz is az. Az abortusz tehát nem csupán morálisan téves, hanem törvényileg is tiltani kell.

3. a) Az igazságosság megköveteli, hogy minden állampolgárnak, a lehetőségeken belül, egyenlő esélye legyen tehetsége és képességei kibontakoztatására. Azonban ezen egyenlő esélyek előfeltételei magukban foglalják az egészséghez és oktatáshoz való egyenlő hozzáférést is. Éppen ezért az igazságosság megköveteli a kormánytól, hogy biztosítsa az egészségügyi ellátást és az oktatást, azok adóból történő finanszírozását, és megköveteli azt is, hogy egyetlen állampolgár se részesedhessen igazságtalan arányban e szolgáltatásokból. Ez pedig megköveteli a magániskolák és a magánorvosi praxis megszüntetését.

b) Mindenkinnek joga van olyan és csakis olyan kötelezettségeket magára vállalni, amelyeket óhajt, joga van olyan és csakis olyan szerződéseket kötni, amelyeket kíván, és joga van szabadon meghatározni saját szabad választása-

it. Az orvosok éppen ezért szabadon gyakorolhatják hivatásukat úgy, ahogy óhajtják, a betegek pedig választhatnak az orvosok közül; a tanárok olyan elvek szerint taníthatnak, melyeket helyénvalónak tartanak, a tanulók és szüleik pedig szabadon megválaszthatják azt az iskolát, amely megfelel nekik. [...]

Ezek az érvek kétségkívül nagy befolyással vannak a társadalmunkra. Természetesen megfelelő szaktekintélyek is vannak mögöttük: Hermann Kahn(1) és a pápa, Che Guevara(2) és Milton Friedman(3) már több verzióját is produkálták ezeknek az érveknek. [...] Milyen szembe-tűnő jellemzőik vannak ezeknek a vitáknak és nézeteltéréseknek?

Háromféle jellemzőről beszélhetünk. Az egyik, a tudományfilozófia kifejezéstárából kölcsönözve, a rivális érvek konceptuális összeférhetetlensége a háromféle vitában. Az érvek mindegyike logikailag érvényes és könnyen kiterjeszhető oly módon, hogy a következtetések valójában a premisszákból adódnak. A rivális premisszák sajátosságából adódóan azonban nincs racionális módunk arra, hogy összemérhessük az egyes érvrendszerek állításait. Minthogy minden egyes premissza egészen eltérő normatív vagy értékelő koncepciót alkalmaz, ezért az állítások is szemlélatomást teljes mértékben különböznek egymástól. Az első érvben például az igazságosságról és ártatlanságról vallott premisszák állnak ellentétben a sikerre és túlélésre utaló premisszákkal; a másodikban a jogra utaló premisszák állnak ellentétben az egyetemesség premisszájával; a harmadikban az egyenlőség állítása áll szemben a szabadság állításával. Eppen azért, mivel társadalmunkban nincs olyan közös alap, mely elősegíthetné a döntésünket ezen állításokat illetően, a morális érvelés szükségképpen végtelennek tűnik. Rivális következtetéseinkből visszautalhatunk rivális premisszáinkra, de amikor elérkezzünk a premisszáinkhoz, a vita megszűnik, míg az egyik vagy másik premissza felidézése pusztán az állítás és ellen-állítás kérdésévé válik. Talán innen ered sok erkölcsi vitának a kisé és hangja. [...]

Az említett érvelések, hasonlóképpen fontos, noha ellentéte jellemzője az, hogy mindennek dacára személytelen racionális érvekként tekintik magukat, és ennek megfelelően általában személytelen módon mutatják be őket. [...] Korunk morális megnyilatkozásainak és érveinek e második jellemzője, amikor az elsőhöz társul, paradox jelleget kölcsönöz a kortárs erkölcsi nézeteltéréseknek. Hiszen, ha csupán az első jellemzőt vennénk figyelembe, annak módját ti., ahogy a vita oly gyorsan érvnélküli nézeteltéréssé degradálódik, könnyen arra következtethetnénk, mi-

szint korunk erkölcsi nézeteltérései nem egyebek, mint szembenálló akaratok ütközései, melyek mindegyikét saját, önkényes választások sora határozza meg. Ez a második jellemző azonban, vagyis olyan kifejezések használata, melyek megkülönböztető funkciója a nyelvünkben abban rejlik, hogy megtestesíti mindazt, ami az objektív mérce igényével áll elő, mást sugall. Hiszen még akkor is, ha az érv felszíni megjelenése csupán képmutatás, a kérdés marad: „Minek ez a képmutatás?” Mi oly fontos a racionális érvelésben, ami csaknem egyetemes érvénnyel bír azok számára, akik morális konfliktusba kerülnek egymással? Vajon ez nem azt sugallja-e, hogy az erkölcsi érvelés gyakorlata kultúránkban legalábbis egy arra való törekvést fejez ki, hogy racionális legyen vagy azzá váljon életünk eme területén?

Korunk erkölcsi vitáinak harmadik szembe-tűnő jellemzője szorosan kapcsolódik az első kettőhöz. Könnyen belátható ugyanis, hogy e rivális érvekben előlépő különböző, konceptuálisan összeegyeztethetetlen premisszák szerteágazó történeti gyökerekkel rendelkeznek. [...] A nevek hosszú sora láthatóvá teszi azt, hogy mily változatosak és heterogének azok az erkölcsi források, melyekből érveinket örököltük. Kultúrák felszíni retorikája képes önelégülten beszélni a morális pluralizmusról, de a pluralizmus fogalma nem elég precíz. Hiszen egyformán alkalmazható az szembenálló szempontok rendezett dialógusára és a rendezetlen fragmentumok zavaros keverékére. A gyanú – és pillanatnyilag csak gyanú lehet –, hogy utóbbival van dolgunk, csak növekszik, amikor felismerjük, hogy mindazon eltérő koncepciók, melyek morális diskurzusunk alapját képezik, valójában az elméletek és gyakorlatok átfogó totalitásában gyökereztek, s hogy e totalitásban olyan kontextusokból nyerték szerepüket és funkciójukat, mely kontextusok immár megszűntek.

A fordítás Alasdair Macintyre: *After Virtue. A Study of Moral Theory*. University of Notre Dame Press, 1984 című könyvének 6-10. oldala alapján készült. Fordította. Vásárhelyi Szabó László.

Jegyzetek

1 Otto Hermann Kahn (1867 - 1934) német származású bankár; publicista, a művészetek támogatója.

2 Ernesto Che Guevara de la Serna (1928-1967) argentin származású kommunista forradalmár.

3 Milton Friedman (szül. 1912) amerikai közgazdász, az ún. Chicagói iskola képviselője.

A határmentiség kiaknázott és kiaknázható erőforrásai Vas megyében

Vas és Győr-Moson-Sopron megye tíz évvel ezelőtt – Ausztria Európai Unióhoz történő csatlakozása révén – abba a kivételes helyzetbe került, hogy határsá vált az Európai Unióval. Az integrációs határ menti fekvés adta társadalmi, gazdasági előnyöket Vas megye 1995 elejétől igen sikeresen használta ki, akárcsak az ország nyugati határa menti fekvés pozitívumait az 1980-as évek végétől az 1990-es évek közepéig terjedő időszakban. Magyarország és Szlovénia európai uniós csatlakozásával Vas megye immáron belső határ menti NUTS III szintű egységgé vált, amely elősegíti még szorosabb integrációját szomszédaival. Ausztriával és Szlovéniával az integráció területén az előcsatlakozás időszakában számos eredmény született:

– Az ezredfordulón megépült a magyar–szlovén vasútvonal, közvetlen vasúti összeköttetést teremtve Magyarország és Szlovénia, azon túl Olaszország között. A Zalalövő – Bajánsenye – Hodoš (Hodos) – Murska Sobota (Muraszombat) között húzódó 44,5 km hosszú vonal alapkövét 1999. április 30-án rakták le, és 2001. május 17-én indulhatott meg rajta a nemzetközi forgalom Ljubljánáig és Triesztig.

– Vas megye székhelyét 2002 decembere óta úgynevezett EURegio vonatok

kötik össze közvetlenül az ausztriai Wiener Neustadttal és Grazzal. A Szombathely – Sopron – Wiener Neustadt és a Szombathely – Graz vasútvonalakon kedvezményes, eurégiós jegyárakon lehet utazni a „Közelebb a szomszédokhoz” jelmondat szellemében.

– Ausztria az elmúlt év végétől már nemcsak vasúton, hanem közúton is gyorsabban érhető el Szombathelyről és a megye többi településéről. 2004 novemberében ugyanis átadták a 89-es út Szombathely – Bucsu (a határátkelő) közötti 12 km hosszú, új szakaszát. A gyorsforgalmi út építése 2002 áprilisában kezdődött el, és több ütemben, több forrásból (például PHARE CBC) valósult meg. A megyeszékhelyet tehermentesítő, Sé és Torony községeket elkerülő közút megépítése által az osztrák A2-es autópálya, így Bécs és Graz rövidebb menetidő alatt érhető el Szombathelyről.

– Vas megye a határokon átnyúló együttműködések terén is szorosabbra fűzte kapcsolatait szomszédaival az elmúlt 10 évben. 1995-ben a Magyar–Szlovén Határ menti Tanács, 1998-ban az Eurégió West/Nyugat-Pannónia, 2001-ben a Dráva–Mura Eurégió, 2002-ben pedig az EU–Jövőrégió kezdeményezés alapításában töltött be meghatározó szerepet.

1. táblázat
A Vas megyei területfejlesztési-statisztikai kistérségek néhány jellemzője*

Kistérségek	Terület (km)	Lakónépesség (fő) (2003. év vége)	Fejlettségi típus
Celldömölki	474	26 275	felzárkózó
Csepregi	197	11 673	fejlődő
Körmendi	331	22 279	fejlődő
Kőszegi	185	18 257	fejlődő
Óriszentpéteri	305	7 266	felzárkózó
Sárvári	590	36 795	fejlődő
Szentgotthárdi	233	15 284	fejlődő
Szombathelyi	646	113 559	dinamikusan fejlődő
Vasvári	374	14 954	felzárkózó
Összesen:	3336	266 342	

*Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv 2003., Faluvégi Albert, 2004.

Az ismertetett változások és folyamatok is kifejezik a határ menti helyzet felértékelődését Vas megye társadalmi-gazdasági életében a rendszerváltás óta eltelt időszakban, amelyet a megye határ menti térszerkezete is elősegített: kilenc területfejlesztési-statisztikai kistérsége közül ugyanis hat határ menti fekvésű. A szombathelyi, a körmendi, a kőszegi, a szentgotthárdi, a csepregi és az óriszentpéteri kistérségek együttesen Vas megye területének 57%-át alkotják, ahol 2003 végén a lakónépesség 71%-a élt. Az előcsatlakozás időszakában azonban a PHARE CBC (Cross Border Cooperation) program működése által a megye egésze határ menti térséggé lett minősítve.

Vas megye – lévén két országgal is határos – a magyarországi PHARE CBC programok közül egyaránt kedvezményezett volt az Ausztria–Magyarország

(1995–2003), a Szlovénia–Ausztria–Magyarország (1995, 1996) és a Szlovénia–Magyarország programokban (2000–2003). Bár a 2003. évi keretből finanszírozott PHARE CBC programok megvalósítása még nem fejeződött be hazánkban, elmondható, hogy Vas megye Győr-Moson-Sopron megyével közösen az előirányzott és felhasznált támogatások alapján e határ menti területfejlesztési előcsatlakozási program egyértelmű nyertese. (Az 1995–2001-es időszak pénzügyi kereteiből összesen 30 úgynevezett nagy projektet tudtak megvalósítani a megyében.) A két országgal való szomszédság előnyeit Vas megye Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása óta az INTERREG IIIA (2004–2006) program által is kiaknázhathatja, mivelhogy NUTS III szintű határ menti egységként jogosult területe a Szlovénia–Magyarország–Horvátország

Szomszédsági Programnak és az INTERREG IIIA Ausztria–Magyarország Programnak is. Az előbbi programra 2004 decembere, az utóbbira 2005. január óta lehet folyamatosan pályázatot benyújtani úgynevezett közös projekt, tükörprojekt vagy egyéb, határon átnyúló hatású/együtműködési projekt formájában.

Vas megyében a rendszerváltozás óta eltelt időszakban szép számmal valósultak meg úgynevezett tükörprojektek, mintául szolgálva az ország valamennyi határszakaszán a jövőben kiépülő határ menti kooperációk számára.

Vas megyében melyek azok, a különböző szakterületeken megvalósult jelentős tükörprojektek, amelyek a határmentiség már kiaknázott erőforrásai közé sorolhatók? Hogyan jöttek létre, milyen jellegűek és milyen lehetőségeket tartogatnak még a jövőben az érintett határtérségek előrehaladott integrálódási folyamatában? Tanulmányomban ezekre a kérdésekre keresem a választokat.

Államhatáron megvalósult beruházások

A tükörprojektek két, egyes esetekben három ország egymással határos térségeiben jöhetnek létre. Bennük a tükör szerepét az államhatár tölti be, e projekt-típus esetében ugyanis a pályázó szervezetek a határ mindkét (mindhárom) oldalán azonos témakörben valósítanak meg időben nem feltétlenül párhuzamo-

san egy-egy beruházást/kezdeményezést. A tükörprojektek finanszírozása jelentős mértékben a különböző határ menti területfejlesztési programok: INTERREG, PHARE CBC, TACIS, CARDS forrásainak felhasználásával történik, amelyek elnyerésére az egyes országok szervezetei külön-külön pályáznak. A felsorolt programokban a tükörprojektek a határon átnyúló együtműködés közepes szintjét képviselik az egyedi (együtműködési) és a közös projektek, mint projekt-típusok között. Az egymással szomszédos országok egymáshoz közel fekvő, határ menti településein megvalósuló két- vagy háromoldalú fejlesztések a projekt komplex „kiépülésének” a végére az érintett államhatár(ok) vonalánál fizikailag összekapcsolódnak.

Magyarország legnyugatibb fekvésű városában az 1990-es évek eleje óta folyamatosan, több ütemben valósul meg egy sajátos beruházás, a Szentgotthárdi Ipari Park. A rábafüzesi nemzetközi közúti határátkelőhely, a 8. számú főút és Szentgotthárd város központja között elterülő ipari park a Graz–Szombathely–Budapest vasúti fővonal mellett épült ki. A magyar–osztrák államhatár túloldalán szintén működik egy hasonló gazdaságfejlesztési és területfejlesztési eszköz, a Heiligenkreuzi Ipari Park. A két ipari park az évezred elején összekapcsolódott, és kialakult egy határon átnyúló innovációs övezet. A Szentgotthárdi Ipari Park sajátossága, hogy egy Európában egyedülálló úgynevezett iker ipari parknak, a szentgotthárd–heiligenkreuzi határon átnyúló ipari park és in-

novációs övezetnek a magyar oldalát alkotja. A park elsők között, 1997-ben nyerte el az Ipari Park címet, és a 166 magyarországi ipari park fejlettségi, kihasználtsági rangsorában is az élmezőnybe tartozik.

A 270 hektár összterületű Szentgotthárdi Ipari Park három különálló, de egymás mellett fekvő részből áll, amelyeket út- és közműhálózat köt össze. Ez teszi lehetővé, hogy az ipari park kiépítése több szakaszban történjen. Az első, 81 hektáros ütem már megvalósult jelentős PHARE CBC (Cross Border Cooperation) támogatások felhasználása által, több mint 20 cég letelepedésével. A park területére elsőként a General Motors Hungary Járműgyártó Kft. – jogutódja ma az Opel Magyarország Autóipari Kft. – telepedett le 1991-ben, amelyet két év múlva a VOSSEN Hungaria Kft. követett zöldmezős beruházásával. A cég 1995-től gyárt frottírtermékeket Szentgotthárdon, és termelési kapcsolatban áll az államhatár túloldalán, Jennersdorfban működő osztrák központi gyárral, a Vossen AG-vel. Miután az 1999. évi PHARE CBC Ausztria–Magyarország program által lehetőség nyílt megépíteni a térségben a Lapincs folyó árapasztó vágóját, az ipari park második ütemében is meg lehetett valósítani a szükséges infrastrukturális beruházásokat az ezredfordulón (a második ütem ugyanis szinte teljes egészében árvízveszélyes területen épült).

A Szentgotthárdi Ipari Park időben párhuzamosan épült ki az osztrák oldalon működő Heiligenkreuzi Ipari Parkkal, melynek a termelési volument te-

kintve meghatározó cége az osztrák tulajdonban lévő Lenzing Lyocell GmbH Co KG textilalaptermék-gyár. Ausztriában, Burgenland tartományban számos ipari park (technológiai központ, üzleti park) működik, a Heiligenkreuzi Ipari Park gazdaság- és területfejlesztési szerepe azért jelentős, mert Burgenland déli részének egyedüli ipari parkja. A tükröprojekttel magyar egységét Szentgotthárd Város Önkormányzata hozta létre, megalakítva 1997-ben a Szentgotthárdi Ipari Park Gazdaságfejlesztő és Beruházó Kft.-t 200 millió Ft alaptőkével. Ezen gazdasági társaságot ma már nemzetközi tulajdonosi kör birtokolja: 89,5%-ban az Eisenstadt-i székhelyű WIBAG AG, 8,4%-ban Szentgotthárd Város Önkormányzata, 1,4%-ban Heiligenkreuz Nagyközség Önkormányzata, valamint 0,7%-os arányban a Tesco Nemzetközi Együttműködési és Tanácsadó Kft. A WIBAG céget, azaz a Burgenlandi Gazdaságfejlesztő Társaságot Burgenland tartomány működteti, ezáltal a Szentgotthárdi Ipari Park többségi tulajdonosa maga az ausztriai tartomány.

A magyar és az osztrák ipari park első fizikai összekapcsolása a Szentgotthárd Város környéki magyar–osztrák ipari park vasúti átmenő forgalmáról szóló, 1998 novemberében született kormányközi egyezmény alapján valósult meg, amelynek értelmében a két ipari park között, az államhatáron keresztül iparvágány működik. 2002 februárjában Magyarország és Ausztria között újabb kormányközi megállapodás kötöttet, amelynek értelmében a közös államhatáron úgynevezett vámmellékutas közötti

határátkelőhely, osztrák államterületen határforgalom-ellenőrző hely létesült. A hazánkban egyedülálló határátkelőhely 2002. november eleje óta működik, közvetlen összeköttetést teremtve a tükörprojekt két oldala között.

Szintén kapcsolatot teremtenek a két ipari park életében a felépült logisztikai központok. Elsőként osztrák oldalon, az új közúti határátkelőhely mellett 2002 novemberére készült el a Logistik Zentrum Heiligenkreuz, amelyet egy logisztikai csarnok és egy adminisztrációs épület alkot, komplex szolgáltatásokat nyújtva 4000 m²-en. E beruházás tükörképe a Szentgotthárdi Ipari Parkban, az államhatár magyar oldalán 2004 májusában átadott 1500 m²-es alapterületű logisztikai központ és gyártócsarnok. A 260 millió Ft értékű objektum megvalósítására az érdekeltek létrehozták a Szentgotthárdi Logisztikai Centrum Kft.-t, amely 90%-ban az osztrák WIBAG AG, 10%-ban pedig a Szentgotthárdi Ipari Park Kft. tulajdonában van. Az egykori elektromos jelzőrendszer (EJR) mentén felépített logisztikai központ és gyártócsarnok átadása egyben jelképes tartalommal is bír, hiszen erre már Magyarország Európai Unióba történő belépése után került sor az integrálódó Európa egy új, „belső” határvidékén.

Vas megyében a környezetvédelem és a települési infrastruktúra szakterületeken belül is valósultak meg tükörprojektek, az egyik ilyen beruházás haszonélvezői közé tartoznak a Szentgotthárdi Ipari Parkban működő cégek is. A határon átnyúló szennyvízkezelés Szentgott-

hárd és Jennersdorf térségében már egy évtizede közös ügy, ugyanis a magyar város lakossági és ipari parki szennyvizét a jennersdorfi regionális szennyvíztisztító műbe szállítják, ahol biológiai módon kezelik. A szennyvíz „exportálása” a határ két oldalán élő feleknek egyaránt fontos: Szentgotthárdon a szennyvíztisztítás megoldódik, az osztrák tisztítóművet pedig több település bekapcsolásával gazdaságosabban lehet működtetni. Hasonló határon átnyúló együttműködés kibontakozásának lehetünk tanúi Csörötnek és térségében, ahol a hiányzó szennyvízcsatorna-hálózatot az elmúlt évben építették ki, rácsatlakozva a heiligenkreuzi regionális tisztítóra. A Csörötnek, Alsószölnök, Gasztony, Magyarlak, Rábagyarmat, Rátót, Rönök, Szakonyfalu és Vasszentmihály községeket összekötő csatornarendszer kivitelezését az érintett településeken a 2001. évi PHARE CBC program is támogatta.

Határon átnyúló szennyvízkezelés tükörprojekt Vas megyében, a szombat-helyi területfejlesztési-statisztikai kistérségben is megvalósult az előcsatlakozás időszakában. Az egykor az elektromos jelzőrendszer (EJR) és az államhatár közé zárt Szentpéterfa községben 1997 óta működik az a szennyvíztisztító, ahová a szomszédos Eberau és a környező, határ menti osztrák falvak szennyvizét is eljuttatják. E projektben tehát a szennyvizet „importálják”, a tisztítás során keletkező úgynevezett szennyvíziszap meghatározott részét azonban vissza kell szállítani Ausztriába.

Szentpéterfa és Eberau települések központi szerepet tölthettek be egy másik tükröprojekttel létrehozásában is, amely a regionális fejlesztés/tervezés szakágazatba sorolandó. A projekt két kistérségi szerveződés, a burgenlandi Alsó-Pinka Menti Regionális Fejlesztési Szövetség és a Vas megyei Alsó-Pinka Menti Mikrotérség Területfejlesztési Társulás határon belüli, és a közös határt átlépő működésén alapul. A két szerveződés közül először az osztrák települések kezdeményezték az egymás közötti együttműködést 1994-ben a LEADER II program keretében. Ekkor Eberau és a vele szomszédos hat osztrák település (9000 lakos) valóban alulról szerveződve (bottom up) alakította meg a szövetséget, amelynek legfőbb mozgatórugója a települések társadalmi-gazdasági fejlődésének előmozdítása. A mikrotérség ugyanis, az ez időben elkészült Burgenlandi Tartományi Fejlesztési Tervben, mint különösen nagy fejlődési hiányokkal rendelkező térség került besorolásra. A nevében is rokon Alsó-Pinka Menti Mikrotérség Területfejlesztési Társulás 2001 februárjában alakult meg 14 Vas megyei, határ menti község összefogása által. Ezek: a székhelyfunkciót betöltő Szentpéterfa, Felsőcsatár, Harasztifalu, Horvátlövő, Ják, Kemestaródfa, Magyarnadalja, Nagykölked, Narda, Nárái, Pinkamindszent, Pornóapáti, Vasalja és Vaskeresztes községek, amelyek a szombathelyi és a körmendi területfejlesztési-statisztikai kistérségekben helyezkednek el. A társulás deklarált feladat- és hatásköre abban különbözik a többi, megyei területfejlesztési önkor-

mányzati társulásától, hogy benne a szomszédos osztrák településekkel való szoros együttműködés hangsúlyos szerepet kap. Az Alsó-Pinka Menti Regionális Fejlesztési Szövetség és az Alsó-Pinka Menti Mikrotérség Területfejlesztési Társulás települései intenzív kulturális kapcsolatban állnak egymással. A Pinka-Net elnevezésű kulturális hálózatot elsősorban a fiatalok elvándorlásának megállítására hozták létre. Nyelvtanfolyamokat szerveznek, zenészek számára workshop-okat tartanak, valamint határon átnyúló zenei fesztiválok és koncerteket rendeznek; bizonyosságul arra, hogy az egykor a „vasfüggöny” és a Pinka folyó által elválasztott települések ma újra együtt tudnak élni.

Vas megyében a természetvédelem szakterületen belül, de gyakorlatilag széles körű területfejlesztési feladatokat is előirányozva az előcsatlakozás időszakában két példaértékű tükröprojekttel valósult meg: az Írott-kő Natúrpark és az Őrség–Vendvidék Natúrpark.

Az Írott-kő Natúrparknak, Magyarország első natúrparkjának az alapjait 1997-ben rakták le a Kőszegi-hegység magyar oldalán; amely tükröképe a hegység osztrák területén egy évvel korábban megalakult Naturpark Geschriebenstein-nek (szintén az Írott-kő nevet viselő parknak). A PHARE CBC program által életre hívott Vas megyei természeti park Kőszeg, Kőszegdoroszló, Kőszegszerdahely, Velem, Bozsok, Cák, Horvátzsidány, Kiszsidány, Lukácsháza, Ólmod és Peresznye települések területére terjed ki; operatív egység-

gei az Írott-kő Natúrparkért Egyesület és az Írott-kő Natúrpark Információs Központ Kőszegen működnek. A térségben az elmúlt években számos sikeres fejlesztés valósult meg, amelyek közül talán a kerékpáros turizmust népszerűsítő beruházások eredményezték egységesen a legkomplexebb területfejlesztési és természetvédelmi hatást. 1998 őszére kiépítették az Írott-kő Kerékpárutat, 2003 nyarán Kőszegen regionális kerékpároscentrumot avattak fel. A Kőszeg–Vashegy Borút a Kőszegi-hegység és a Vas-hegy szőlőkultúráját népszerűsíti Kőszeg, Cák, Bozsok, Felsőcsatár és Vaskeresztes településeken. Az Írott-kő Natúrpark nevezetesebb, évente megrendezésre kerülő rendezvényei: a Hitünk öröksége Velemi búcsú, a Táj öröksége Gesztenyeünnep szintén Velemben, a Natúrpark Ízei Gasztronómiai Fesztivál Kőszegen és a Natúrpark Piknik a Hétforrásnál. E kulturális és hagyományőrző programok egyben lehetőséget teremtenek az Írott-kő–Geschriebenstein Natúrpark osztrák és magyar részén élő ismerkedésére, kapcsolattartására is.

Vas megye második natúrparkja, az Őrség–Vendvidék Natúrpark 1998 októberében alakult meg a 22 Őrségi és 6 vendvidéki település kezdeményezésére. Szerves részét képezi egy úgynevezett háromoldalú tükörprojektnek, a magyar–osztrák–szlovén határon húzódó Őrség–Raab–Goričko Natúrparknak. Az Őrség–Vendvidék Natúrpark központja Őriszentpéteren (a Siskaszeren) épült fel, mely épületben 2002 márciusa óta az Őrségi Nemzeti Park

Igazgatósága működik. A többségében törpefalvak alkotta Őrségben és Vendvidéken a natúrpark működésének kezdetén egy széles körű térségfejlesztési esz-köz lehetőségeit hordozta magában (természetvédelmi, gazdaság- és infrastruktúrafejlesztési stb. feladatok megvalósítása); ezért is hozták létre az Őrség–Vendvidék Natúrpark Egyesületet, és a Natúrpark Térségfejlesztési Közhasznu Társaságot. Az Őriszentpéteri és a szentgotthárdi kistérségekben évente számos rendezvényt szerveznek például az Őrségi Vásár, a Virágzás Napjai. Ezek nemzetközi vonzereje legfőképpen a tükörprojekt osztrák és szlovén oldalára terjed ki.

Az átértékelődő határmentiség kiaknázható erőforrásai Vas megyében

A határ menti területfejlesztési programok keretei között a két- vagy háromoldalú tükörprojektek megvalósítását általában adminisztratív nehézségek hátráltatják, melyek a programok nem ekvivalens működéséből adódnak (például az INTERREG és a PHARE CBC esetében). (PHARE CBC Thematic Evaluation Report 2004, 15. o.) Ennélfogva a hatékonyságnak, az elért eredményeknek az értékelése a bemutatott tükörprojektek vonatkozásában is inkább szubjektív.

A vizsgált tükörprojektek, amelyek átlélik az államhatárokat, hozzájárulnak

a hazai területfejlesztés/regionális politika határon átnyúló jellegének erősödéséhez. Milyen kiaknázható lehetőségeket tartogatnak még e projektek az érintett határtérségek integrálódási folyamatában? Véleményem szerint a Vas megyében megvalósult tükörprojektek: multiplikátor hatásúak, önfejlesztő funkcióval rendelkeznek, továbbá közvetítő szerepet is betölthetnek.

A multiplikátor hatást azáltal fejthetik ki, hogy mintául szolgálhatnak új tükörprojektekhez, mind a megye osztrák és szlovén határa mentén, mind pedig például a magyar–ukrán határszakaszon. Erre a magyarországi INTERREG IIIA programok (2004–2006) lehetőséget teremtenek. Az önfejlesztő képesség a már működő tükörprojekt továbbfejlesztését, egy magasabb szintre kerülését segíti elő; ugyanis a kezdeti együttműködési nehézségeket legyőzve, később sokkal könnyebb a pályázó szervezeteknek egy újabb beruházást kezdeményezniük. Ezen elképzelések már a határon átnyúló együttműködés legmagasabb szintjét képviselő, úgynevezett közös projektek formájában valósulhatnak meg:

– A szentgotthárd–heiligenkreuzi határon átnyúló ipari parkban és innovációs övezetben létre lehetne hozni egy közös innovációs központot vagy inkubátorházat. Ilyen jellegű beruházásokat az INTERREG IIIA Ausztria–Magyarország Közösségi Kezdeményezés és a Nemzeti Fejlesztési Terv Gazdasági Versenyképesség Operatív Programja (GVOP) is támogat.

– Szentgotthárd és Jennersdorf, valamint Szentpéterfa és Eberau térségében a határon átnyúló szennyvízkezelés terén elért települési önkormányzati, valamint kistérségi szintű együttműködési eredményeket át kell ültetni más szakterületekre is. Az új, valóban közös projektek lehetnek gazdasági, oktatási, kulturális vagy infrastrukturális jellegűek.

– Az Írott-kő–Geschriebenstein Natúrparkot működtető szervezetek látványos eredményeket értek el marketingtevékenységük összehangolása terén (például közös prospektusok, térképek készítése), és ugyanez mondható el a trilaterális Órség–Raab–Goričko Natúrparkot működtető szervezetekre is. E két, immáron teljes területével az Európai Unióban elhelyezkedő natúrparkot a jövőben még hatékonyabban lehetne népszerűsíteni különböző nemzetközi rendezvényeken (kiállításokon, konferenciákon), azáltal, hogy természeti és gazdasági értékeik „összeadódtak”.

A bemutatott Vas megyei tükörprojektek közül több közvetítő szerepet tölthet be a határon inneni és túli hálózatok egységei között. A szentgotthárd–heiligenkreuzi határon átnyúló ipari park összekötő kapocs lehet a Nyugat-Dunántúl régió ipari parkjai és Burgenland tartomány technológiai központjai, valamint üzleti parkjai között. Információkat közvetíthet kölcsönösen a magyar és az osztrák hálózatok működéséről, tapasztalatcserét indukálhat. Az Írott-kő Natúrpark vonatkozásában ez a közvetítő szerep már megmutatkozott; sőt nem is regionális, hanem országos hatókörben. 2004 júliusában az Írott-kő

Natúrparkért Egyesület egy háromnapos szakmai találkozót szervezett Kőszegen a magyarországi és a burgenlandi natúr-parkok szervezeteinek részvételével. A találkozón lehetőség nyílt a hazai és az osztrák natúrparkok képviselőinek a tapasztalatcserére, a jövőbeli együttműködések megbeszélésére.

Összegzés

A magyar regionális politika már egy évtizede „nem áll meg” államhatárunk vonalánál. Vas és Győr-Moson-Sopron megye 1995 eleje óta határos az Európai Unióval. A csatlakozás utáni időszakban még kedvezőbb helyzetbe kerültek. A versenyképes határrégió a Nyugat-Pannon Eurégió keretei között Európa szer- ves részévé válik.

E folyamat tükrében tehát a Vas me- gyében megvalósult és megvalósuló tü- kör-, valamint közös projektek az ügy- nevezett határon átnyúló regionalizmus (transboundary regionalism) megterem- tésének közvetlen, gyakorlati eszközei- ként is működnek.

VOLTER EDINA

Irodalom

Danyi József: Ipari parki határátkelő, *Határőr* 2003. 4. szám

Faluvégi Albert: Kistérségeink helyzete az EU küszöbén. *Területi Statisztika*, 2004. 5. szám

James Scott: Comprehending Transboundary Regionalism: Developing an Analytical Domain for Comparative Research. RSA International Conference „Regional Potentials in an Integrating Europe”, 1999, www.irs-net.de/download/berichte_3.pdf.

Jody Jensen–Miszlivetz Ferenc (szerk.): Az új Európára készülve, 2002, Savaria University Press

Volter Edina: Államhatárt átfogó gazdasági kapcsolatok: Szentgotthárd–Heiligenkreuz, Fa- lu–Város–Régió, 2004. 3. szám

Balogh Ottó – Györffy Gábor – Wächter Ba- lázs: Határkönel – Az osztrák–magyar határon át- nyúló együttműködési program hatása és a to- vábbfejlesztés irányai. A Nyugat-dunántúli Regio- nális Fejlesztési Ügynökség Kht. kiadványa, 2002/07.

Phare Cross Border Co-operation - Interim Evaluation of Phare Support Allocated in 1999–2002 and Implemented until November 2003. Thematic Evaluation Report. European Commission Directorate-General Enlargement, Directorate E - Evaluation Unit, February 2004.

Területi Statisztikai Évkönyv 2003. KSH Buda- pest, 2004

www.alon.hu

www.interreg.hu

www.ip.szentgotthard.hu

www.kormend.hu

www.naturpark.hu

www.orsegnet.hu

www.vasmegye.hu

www.wibag.at

A Balaton térségének gazdasági - társadalmi jellemzői és regionális intézményfejlesztési alternatívái(1)

Az alábbi rövid helyzetleírás és gondolat kísérlet azt a problémát járja körül, amellyel utóbbi évekbeli sikertelenségével, valamint Magyarország EU-taggá válásával (egyebek mellett) a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet kénytelen szembe-sülni. Területén, bár jelentős állami, önkormányzati és magántulajdonú (jórészt az EU polgárainak tulajdonát képező) javak koncentrálnak, bár átlagon felüli mértékben veszi ki részét a hazai GDP előállításában, szociológiailag bár sokrétű, de szerves és integrált, intenzív regionális identitással rendelkező helyi társadalmat tudhat a magáénak, a lehatárolt területen pontosan olyan intézményesültséggel, legalább olyan kiépített infrastruktúrára és szakszerű módon valósul meg a területfejlesztés, mint a hét statisztikai fejlesztési régióban, másokkal ellentétben saját jogon a jövőben sem lesz képes garantálni a fenntartható fejlesztéshez szükséges javak előállítását. Saját forrásai ezen minőségében persze ma sincsenek, viszont a hazai területpolitika decentralizálása esetén sem lesznek, mint ahogy önnön jogon speciális helyzeténél fogva az EU-források megszerzésére is alkalmatlan lesz a jövőben. Mivel a térség irányítási konfliktusai a jelenlegi jogi (igazgatási és területfejlesztési) szabályozás keretein belül a beidegzett területpolitikai technikák-

kal láthatóan orvosolhatatlanok, érdeemesnek tűnik elgondolkodni a lehetséges alternatívákon.

Az üdülőkörzet

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) Somogy, Veszprém és Zala megye területének 3780 km²-nyi részén 164 települést foglal magában. Városainak száma Badacsonytomajjal 2004 nyarán bővült 16-ra.

Állandó lakosainak száma az utolsó (2001-es) népszámláláskor 249.000 fő volt. A népszámlálás időpontjában a KSH mintegy 101.000 lakás mellett 72.000 üdülő ingatlant is összeírt. A megegyező besorolású hazai ingatlanok 29 %-a található itt, az üdülőkörzet tehát megközelítőleg egy átlagos megye lakóingatlan vagyónával rendelkezik.

A régió helyi társadalmát az állandó népesség soraiban regisztráltakon túl tehát ingatlanonként 3-4 fővel számolva 210.000 - 280.000 üdülőtulajdonos kerékíti félmillióra. Tovább árnyalja az itt együtt élők helyi társadalmának összetételét az a körülmény, hogy az elmúlt évtized elejétől a régióban jelentős mértékű külföldi állampolgárok által történt ingatlanvásárlás figyelhető meg. A külföldi vásárlók zöme az EU polgára, 76% német, 14 %-uk osztrák állampolgár, a fennmaradó 10 %-nyi ingatlanon további 43 ország polgárai osztoznak.

A régió gazdaságának és társadalmának kohéziós tényezője a térségben centrálisan elterülő Balaton. Közép-Európa legnagyobb édesvízi tavának felülete 600 km², partvonalának hossza 235 km, víztömege (normális esetben) 2 milliárd m³. A régió területének meghatározásakor több szempont egyidejű, következetlen alkalmazása játszott szerepet. A vízgyűjtő terület nagysága 5.775 km², melyből a BKÜ csupán 3.780 km²-es mértékben részesedik. A lehatárolók a többi mellett az idegenforgalmi szempontokra sem voltak tekintettel, így része ma az üdülőkörzetnek az ipari profilú Tab, és így esik ki abból a térség kimutathatóan legjelentősebb vonzaskörzet központja, Veszprém.

A 164 településnyi turisztikai régió területén valamilyen mértékben 18 önkormányzati területfejlesztési társulás található. Különböző területarányal 14 KSH kistérség van jelen, teljes területével azonban csupán négy (balatonalmádi, balatonföldvári, balatonfüredi, fonnyódi). A külső és belső területi inkompatibilitási problémákra és az ezek kezeléséért felelős központi szereplők problémaérzékenységére jellemző, hogy a 2003-as évi KSH kistérség reformhoz kutatási eredményeken(2) alapuló BFT-határozat(3) formában beadott javaslatokat az illetékes főhatóságok egyetlen ponton sem vették figyelembe. Így tartozik az üdülőkörzetbe kezdetektől pl. az ajkai kistérség egyetlen településeként Őcs község, mely viszont a Művészetek Völgye (igaz, utolsóként társult) tagjaként a Balaton-felvidék kul-

turális turizmusának szerves és jelentős része.

A régió közigazgatása erősen megosztott, mindez a részterületek (ágazati igazgatás) vonatkozásában is elmondható.

Jelentős hiányosságokkal írható csak le a térség intézményi struktúrája. Mindez első sorban a jobban szem előtt lévő területfejlesztési intézményrendszer működésének anomáliái szintjén tudatosult, viszont általánosan is igaz. A térség területén (azok hagyományos, BKÜ-ből kirekesztett megyeszékhelyekre telepítettsége miatt) nincsenek meg, ill. hiányosan vannak jelen a középfokú szolgáltatások igazgatási, egészségügyi, oktatási, pénzügyi stb. elemei, intézményei. Balatonfüred és Balatonalmádi kistérség kivételével ezen szolgáltatások megközelíthetősége az ismert hazai lakossági térhasználati szokások miatt(4) a régió területének többi részén a somogyi és a zalai megyeszékhelytől való távolságból fakadóan problematikus.

A régió gazdasági súlya és népeségmegtartó ereje, avagy a balatoni területpolitika tétje

A régiót hagyományosan nagymértékű vállalkozási aktivitás jellemzi, a szereplők ugyanakkor itt sem egyneműek. Az üdülőkörzetben ma is mintegy 26 ezer mikro-, kis-, és középvállalkozás működik. 1000 állandó lakosra vetítve a régió 81-es vállalkozási mutatója a magyar vidéki átlaghoz (62) képest igen magas, Budapest (109) után mindjárt a második, Győr-Moson-Sopron összehasonlítható mutatója, pl. 75-ös. A helyi regisztrációjú vállalkozások körén túl a

BKÜ-n kívülről szezonális jelleggel újabb, mintegy 2000, többségükben társas vállalkozás végez szolgáltatásokat a régióban, zömmel a főszezonban és szinte kizárólagosan csak a legforgalmasabb helyeken.(5)

A régió területét érintő statisztikai kistérségekben becsülhető bruttó hazai termék összege mintegy 600 milliárd Ft, és a BKÜ területén képződik a magyar idegenforgalmi adóbevétel 21%-a. 2000. éves adatokkal számolt eredmények szerint a BKÜ GDP-je alapján mért gazdasági fejlettsége (1306 ezer Ft/fő) a vidéki magyar átlagot (1039 ezer Ft/fő) 26%-kal felülmúlja bár, az egy főre eső adóköteles jövedelem a vidéki átlagnak azonban már csupán 85,6%-a.(6)

A Balaton régió turisztikai vonzereje országos viszonylatban még mindig jelentős és számottevő bevételi forrásokat testesít meg, a helyben élő állandó népesség mindebből azonban csupán keveset profitál. A meglehetősen rövid turisztikai szezonra az ország és a világ számos pontjáról pihenni és feltöltődni ide érkező turisták számára többnyire szintén csak az év e szakában ide települő, állandó jelleggel máshol élő és praktizáló ingatlan tulajdonosok és a mintegy kétezer főnyi vállalkozó nyújt szolgáltatásokat, akik az e tevékenységből származó bevételek után nem a régióban, hanem saját állandó lakóhelyükön, ill. elsődleges, meghatározó telephelyükön róják le a közterheket.(7)

A régióban képződő nemzeti jövedelem döntő részének régóta tartó és folyamatos térségből való kivonása és a máig alapvetően redisztributív filozófiájú és

technikájú régiófejlesztés az idők során az ország e szerencsés sorsúnak tartott vidékén negatív előjelű gazdasági és társadalmi folyamatokat generált.

Magyarországnak ez a vidéken egyedüli összefüggő rurális innováció hordozó térsége sokáig volt képes valameddig ellenpontozni a hazai ún. magrégiók(8) (a főváros, a nagyvárosok, nyugati országrész, Bécs-Budapest tengely) innovációs gócait, ma jelentős strukturális problémákkal küzd. A régió belső területi egyenlőtlenségeivel kapcsolatban mindenki tisztában van azzal, hogy a parthoz egyre közelebb eső területek, települések viszonylagosan egyre fejlettebbek és fordítva. Azt már – megfelelő statisztikai adatszolgáltatás híján – saját kutatási eredményeink mutatják, hogy mindez eme előbbi tengelyre merőlegesen is igaz. Az országnak ezen a viszonylagosan kis területén ugyanazok, és csaknem ugyanazon mértékű (igaz, más szélső értékű) mikro-regionális különbségek tapasztalhatók, mint országos viszonylatban a Ny-K tengely mentén.

Szintén a legújabb vizsgálatok(9) derítettek fényt arra, hogy jelentős strukturális problémákkal kell szembenézni a régió állandó népessége összetételének alakulásában. Az országos trendnek megfelelő természetes népességfogyást a régióban valamelyest kompenzálta bár a pozitív vándorlási egyenleg, ez azonban a lakosság egyre jelentősebb mértékű előregedéséhez vezetett. E folyamatot jó ideje tovább gerjeszti az a körülmény, hogy elérhető árú lakóingatlanok és egész éves egzisztencia híján jelentős mértékű az újonnan végzett, magas szín-

ten képzett fiatal korcsoportoz tartozók régióból történő elvándorlása.

A vizsgálatok eredményei arra is választ adtak, hogy esetükben egyértelműen kimutatható a kényszer. Megfelelő helyi egzisztencia, képesítésük szerinti munkahelyek rendelkezésre állása esetén örömmel maradnának, hiszen olyan több generáció óta itt élők gyermekeiről van szó, akik szeretnek itt élni. Megélhetési okból azonban a fővárosban, a Dunántúl nagyvárosaiban és külföldön próbálnak szerencsét. A következő két éven belül a régió állandó népességének 5 %-a tervezi a Balaton környékének elhagyását, soraikban erősen felülreprezentáltak azok, akikről az imént esett szó.

Demográfiai számítások szerint a közelmúltban és a jelenben megfigyelhető trendek alapján elmondható, hogy a régióban állandóan élők gyermekvállalási hajlandósága (100 nő élete során történő szüléseinek száma) az utóbbi 6-7 évben az országos átlag (1,30) alatti (1,25), mely körülmény ráadásul nem is növeli az állandó lakosság élettartamban mérhető életésélyeit úgy, mint a vidéki Magyarországon általában. A megfigyelhető demográfiai trendek szerint a BKÜ lakónépessége vándorlás nélkül számolva a vidéki átlagot meghaladó mértékben 2041-re csaknem egy hatodával csökkenhet (az egyszerű reprodukcióhoz az itt élő nők 80-90 %-ának kellene egyfel több gyermeket vállalnia), a nyugdíjas korúak aránya pedig megduplázódik, ha területpolitikai tényezők nem avatkoznak bele mesterségesen a folyamatokba.

Mindezen folyamatok – egyebek mellett – turisztikai szempontok szerinti szem előtt tartása azért lényeges, mert a régióban jelenlévő népességből ez utóbbiak, az állandó jelleggel aktív korokban is itt élők azok, akik létrehozzák, működtetik és újratermelik azt a legszélesebb értelemben vett tárgyi (közüzemi szolgáltatások, stb.) és intézményi (oktatás, egészségügy, közigazgatás, szolgáltatások) infrastruktúrát, amelyen – az állandó népesség egész éves gazdasági és társadalmi életének mederben tartásán túl – a szezonálisan megjelenő turizmus is bonyolódik.

Annyi máris elmondható, hogy tudatos beavatkozás hiányában ezen infrastruktúra működtetése egy öregedő korszerkezetű, csökkenő társadalmi aktivitású és romló képzettségű, innovációra egyre kevésbé alkalmas helyi társadalom kezében lesz a jövőben, mely körülmény önmagában is képes veszélyeztetni a balatoni turizmusfejlesztés fenntarthatóságát.

Területpolitikai intézményrendszer és problematikus interregionalitás

Az üdülőkörzet elkülönülő (a Budapest Agglomeráció Fejlesztési Tanácsával együtt kötelezően létrehozandó) területfejlesztési intézményesítéséről az 1996. évi XXI. (a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény intézkedik. A 89/1997.(V.28.) számú kormányhatározat területét ekkor még 152 településben határozza meg. Az időben valamelyest változó taglétszámú Balaton Fejlesztési Tanács tagjai az érintett szaktárcák, az érintező három megye és statisztikai fejlesztési régió, az önkor-

mányzati fejlesztési társulások, megyei munkaügyi központok, kamarák delegáltjaiból, vagyis közvetett képvisellel működik. 2000-től, ill. megalakulása óta állandó meghívottja és aktív résztvevője a Tanácsnak az üdülőtulajdonosokat képviselő Balaton-parti Fürdőegyesületek Szövetsége és a többnyire (de nem kizárólagosan) az állandó lakosok sorából szervezett Balatoni Civil Szervezetek Szövetsége. A BFT, ahogy elvileg minden egyéb fejlesztési tanács tudományosan megalapozott és elfogadott fejlesztési koncepció, és stratégia alapján dolgozik, ezen dokumentumokban rögzített elvek szerint tervez, programoz, kezdeményez pályázati lehetőségeket, hozza gyakorlati forráskihelyezésről szóló döntéseit, és végzi azok monitorozását.

A Tanács felhatalmazása csak a turisztikai vertikumra terjed ki, az egyéb tematikák megmaradtak a megyei és a regionális fejlesztési tanácsok feladat és hatáskörében. A térség regionális területpolitikai tényezőinek elvszerű, tervszerű és szakszerű kooperációja esetén történhetne akár megnyugtató, s így eredményes módon is a régió fejlesztése, a gyakorlat eredményeinek elemzése azonban nem ezt mutatja.

A Balatoni Integrációs Kht. döntéselőkészítő kutatócsoportja részletes elemzésnek vetette alá az 1999.I.1. és 2002. XII. 31. közötti, BKÜ területét érintő pályázatokat.(10) Ezek eredményei szerint a 16,5 Mrd Ft-ra aspiráló 2269 pályázó közül 1589 (70%) nyert, összesen 9,8 Mrd Ft-ot. A hét tanács közül a BFT által kezdeményezett pályáza-

tok az összes pályázat 45%-át adják, és 74 %-uk volt nyertes. Az elemzés eredményeinek témánk szempontjából legfontosabb megállapításai azonban nem is a pályázati aktivitás, az összegek vonatkozásában érdekesek, hanem abban a tekintetben, hogy az ugyanazon területen több aktor részéről érintő forráskihelyezés szinte teljes mértékű koordinátlanságát tapasztalhatjuk. A befogadott pályázatok 68 %-a sorolható a BFT adott időszakban érvényes fejlesztési stratégiája szerinti prioritások alá. Ha leszámítjuk belőlük az ezen szempontoknak teljes mértékben megfelelő, csak a BFT részéről kezdeményezettakat, akkor ez az arány már csak 47%-os, vagyis a megyei és az egyéb regionális kezdeményezésű, BKÜ területét érintő pályázatok esetében 53%-os mértékben olyan elképzeléseket fogadtak be, amelyek nem a balatoni regionális stratégiai elképzelések megvalósítását célozták. (Ha a Széchenyi terv keretein belül, a BFT és egyéb kiírók által kezdeményezett, egyébként négyötödös mértékben prioritások alá sorolható pályázatokat is leszámítjuk, akkor az arány már csak 32%.) Az összes nyertes pályázatból 69%-nyit lehetett a hivatkozott prioritások közé sorolni. Ha belőlük elveszük a BFT-pályázatok nyerteseit, akkor ez az arány 54%-os.(11)

A balatoni regionális együttműködés szükségességét kétségbe nem vonók közül néhányan már felhívták arra a figyelmet, hogy a Balatonért felelős szervek illetékességi területének átfedései feltétlenül zavarok és párhuzamosságok forrásai.(12)

Mindezen (hosszasan folytatható) tényezőket csupán azért tartottam szükségesnek felidézni, hogy argumentálja a balatoni érdekeket és szempontrendszer szem előtt tartani tudó területpolitika feladatainak súlyát, jelentőségét, tétjét, vagyis szükségességét.

A lehetséges alternatívák

A: Önálló önkormányzati, igazgatási, fejlesztési régió (megye)

Az imént vázolt problémákat a régió jelentős térségi identitással jellemezhető helyi társadalmá és területpolitikai tényezői ma már ismerik, számon tartják és többé-kevésbé kidolgozott stratégiák alapján próbálnak tenni a helyzet javítása érdekében.

Lakossági téren mindez egyrészt a hazai vidéki átlagot jóval meghaladó mértékű vállalkozási(13) és non-profit aktivitásban(14) testesül meg, az itt élők egyéni és családi stratégiájában elterjedtebb a „több lábon állás”, mint akár a Dunántúlon másutt. E magatartás szociológiai okai és történelmi gyökerei a régió helyi társadalmának viszonylagosan magas fokú polgárosultságában keresendők. A Balaton környékén erős, a XIX. századra visszamenő hagyományai vannak és nem pusztán az arisztokrácia, de a polgárság soraiban is a non-profit szervezettségnek, a civil aktivitásnak. E folyamatot jelentős mértékben fékezte az 1948-1989 közötti időszak társadalmi struktúrája, a piacgazdasági modell mellőzése, a redisztribúció preferálása, ezen elsődleges gazdaság-szervező elv és gyakorlat ellen azonban éppen a Balaton régióban kezdtek el leghamarabb érvényesülni a primer pártállami struktúrák elle-

hetetlenülésével egyre nagyobb teret nyerő másodlagos struktúra elemei.(15)

Az 1980-as évek elején legalizált magánszálláshely-bérbeadás, magántaxizás, stb. a nagyobb hazai városok mellett éppen az üdülőkörzetben, különösen a partközelségben élőknek egyre nagyobb mértékben volt képes egzisztenciálisan függetleníteni az állami és tanácsai redisztribúciótól. A polgárosodás kulturális dimenziójában pedig a nyugatról ide látogatók által megtestesített fogyasztói és magatartás minta hazai viszonylatban korai megtapasztalásának, a relatíve magas arányú idegen nyelvismeretnek és a rendszeresen ideérkező, illetve visszatérő vendégekkel ápolott kapcsolatok utazási szokásokban is megtestesülő hatásának volt szerepe. A régió kis- és középvállalkozói közül az idegenforgalomban, a kereskedelmi és a pénzügyi-ingatlanforgalmazási szektorban érdekelték soraiban többen támaszkodnak üzleti tevékenységük során külföldi ismerősökre, rokonokra.

Mindezt tovább erősíti szintén a legutóbbi időszakban végzett kutatások(16) eredményei közt kimutatott erős regionális identitás. Ezek az elemzések azt bizonyítják, hogy a térség egészében (és nem csak a parton, bár ahhoz közeledve egyre erősebben) jelentős mértékű a polgárok Balatonhoz kötődése. A kapott identitás-mutatók szerint az itt élők „balatonisága” a BKÜ területén alig kimutatható szintűre redukálja a máshol általános megyei identitást. (Idegenben történő bemutatkozásakor –a településnév említésének értelemszerű primátusa mellett az emberek egyharmada jellemzi

magát balatoninak, míg ilyen helyzetben csupán 2%-uk könnyíti meg a másik fél dolgát megyéje megnevezésével.) Az üdülőkörzet felnőtt korú polgárainak 65%-a sorolja saját települését a Balaton régióhoz, 14% a Dél-Dunántúlhoz, 12% a Közép-Dunántúlhoz, 9% pedig Nyugat-Dunántúlhoz. A Balaton-környék önálló területi önkormányzatiságának ötletét 82% osztja, a Balaton régió önálló közigazgatási kategóriává tételével pedig a BKÜ állandó népességének 81%-a ért egyet és csupán 19% ellenzi azt.

Az önállóság mellett szóló értékek a parttól legtávolabb eső településeken is mindenhol többségi véleményt mutatnak. Az önálló területiség mellett kardoskodók soraiban a magasabb iskolai végzettségűek és a fiatalabb korcsoportokhoz tartozók jelentős mértékben felülreprezentáltak.

Mindezen körülmények részben arról is tanúskodnak, hogy – szemben az ország mesterségesen, a megyék csoportosításával nyert fejlesztési régióival – a Balaton térsége szerves szociológiai képződményt rejt magában, melynek polgárai tisztában vannak a térség országos viszonylatban is jelentős gazdasági súlyával, de azzal is, hogy a környezetükben, közvetlenül vagy közvetve a közreműködésükkel létrejövő turisztikai produktum előnyeiből alulreprezentáltak vesznek ki ők maguk a részüket.

A balatoni identitást, mint rendhagyó jelenséget a valóban magával ragadó földrajzi-természeti-kulturtörténeti együtteshez való kötődés mellett a periféria mára szeparatizmusba hajló cent-

rum-ellenes attitűdjével magyarázhatjuk még.

A közelmúltban megismert lakossági attitűdön túl a régió státuszának dolgában a BFT hivatalos állásfoglalásáról már esett szó, igaz, az új összetételű Tanácsot (bár annak 2002-es választások után a miniszterelnök részéről delegált új elnökét csak azzal a feltétellel választotta meg a még előző összetételű tanács, hogy az előbb hitelt tett az önálló Balaton régióra törekvés mellett, e lehetőség megjárása (az okkal valószínűsíthető kudarc elkerülése és egyéb okok miatt) érzékelhetően kevésbé ambicionálta, mint a korábbi. Ugyanez az aktus a 2004. december 14-i tisztújításkor szintén megtörtént.

A Balaton-környék önkormányzatainak jelentős részét tömörítő Balatoni Szövetség (1904-1949, 1991-) állásfoglalása a kezdetektől máig egységesen autonómia-párti, melyet a térség önkormányzati vezetőinek körében végzett hivatkozott felmérés azon eredményei is illusztrálhatnak, miszerint a polgármesterek 82%-a az egységes és önálló, a területfejlesztési funkciókon túlmenő igazgatási, önkormányzati régiót ambicionál.

A Szövetség 2003. novemberében Balatonakaliban tartott elnökségi ülésén döntöttek arról, hogy a térség parlamenti képviselői törvénymódosítási javaslatot nyújtanak be azért, hogy a BKÜ 164 településén 2004-ben, az EU parlamenti választásokkal együtt népszavazást tartsanak a Balaton régió önállóvá tétele érdekében.(17) Az elnökség a helyi szavazati joggal nem rendelkező üdülőtulaj-

donosokra is gondolt, számukra aláírás-gyűjtést szerveznek.

A Szövetség 2004. szeptember 14-i elnökségi ülésén Simon Károly ügyvezető elnök előterjesztésében tárgyalta az önálló Balaton régió népszavazás útján történő elismertetésének lehetséges módjait. Az elnökség döntése szerint a Szövetség a témáról 2004. október 14-i közgyűlésén dönt majd véglegesen.(18)

A régió meglehetősen nagy mértékű civil társadalmi (nonprofit) lefedettségéről esett már szó. A szektor 2001. március 24-én hozta létre regionális szövetségét. A Balatoni Civil Szervezetek Szövetsége alapszabályában kezdetektől ott szerepel az önálló régió eszméjének képviselője. E cél elérése érdekében a Szövetség a 2004. őszi ülésén ún. Kék-Zöld Szalag-mozgalmat indított.

Az iméntiekhez képest új, és nagy jelentőségű a 19 taggyűlésben mintegy 6 ezer tagot számláló, üdülőtulajdonosok érdekeit képviselő Balaton-parti Fürdőegyesületek Szövetségének 2003. október 18-i, Balatonlellén hozott állásfoglalása alapján tett nyilatkozat a Balaton régió mielőbbi létrehozása érdekében. A Szövetség a demokratikusan létrehozott régió felállításának elveiről, szerveiről is szól. E szerint a régió legfőbb irányító szerve a Balatoni Állandó Konferencia, mely a három, egymástól markánsan elkülönülő oldalból (állami, önkormányzati, és üdülőtulajdonosok) áll. A bár laikus tervezet fontos, rég számon tartott érdekellentéteket mutató feszültségeket rajzol ki. Ezek legfontosabbikában szavazati jogot követelnek maguknak a helyhatósági választásokon és

a helyi népszavazásokon, ill. részönkormányzati jogosultságokra való igényt artikulálnak.(19) A balatoni fejlesztési ügynökség egy 2003-ban végzett felmérése szerint az üdülőtulajdonosok 41%-a tartja magát balatoni embernek, sokan élnének itt állandóan, ha tehetnék, sorikban jelentős arányban vannak olyanok, akik inaktív időszakokra tervezik végleges idetelepülésüket.

A balatoni identitás persze nem öröktől való, kialakulásához sok idő és motiváció szükséges. Ami a balatoni regionalizmus történetiségét (ama bizonyos időt) illeti, az önálló Balaton régió (pontosabban: megye) igényének képviselője markánsan először 1919-ben merült fel.(20) A Munkás-Katona-és Földműves Tanács március 30-i keszthelyi ülésén Fodor Imre direktórium elnök indítványára, 182 községből 141 követelésére (77,5%) alapozva hoztak döntést a Balaton vármegye Keszthely központtal történő létrehozásáról. A döntést Pámer Imre direktórium tagot delegálva juttatták el július 8-án a Belügyi Népbiztossághoz. Az okot Zalaegerszeg és Nagykanizsa megyeszékhelyi státuszért vívott harca szolgáltatta, mely átmeneti területmegosztással járt, aminek az eredményeként Keszthely a nagykanizsai központú terület része lett.(21) A térség megkülönböztetett státuszának elismertetése ezt követően is többször felmerült, hasonló élességgel azonban csak a közelmúltban ill. napjainkban.

A három megyére, három fejlesztési-statisztikai régióra szabdaltnak BKÜ ön-maga hivatalosan csupán úgynevezett funkcionális turisztikai területi egység,

mely körülmény kontrasztjában jól kivethető jelei vannak a spontán régióképződés informális megnyilvánulásainak. A Balaton Fejlesztési Tanács, mint „térsggi tanács” integráló-kohéziós szerepe mellett nyilvánvalóan nem véletlen a települési önkormányzatok Balatoni Szövetségbe rendeződése, mint ahogy a non-profit szektor is hazai viszonylatban korán (2001.március 24.) hozta létre regionális szervezetét, a Balatoni Civil Szervezetek Szövetségét. E folyamat szintén érdekes eleme a BKÜ területén megtalálható öt történelmi borvidék hegyközségeinek 2003 februárjában történt Balatoni Borrégióvá alakulása.

A többnyire a megyékhez idomuló dekoncentrált államigazgatási szervek közül az egyik (FVM –Területi Főépítész) elemének illetékességi területét - helyesen-a BKÜ 164 településéhez igazították. A korábbi osztott területi igazgatást meghaladóan 2004-től egységes hatósági intézményesültségű a régióban a természetvédelem. A Magyar Távirati Iroda megyékre szervezett irodái, országos viszonylatban teljes lefedettségű tudósítói hálózata egyetlen ponton mutatott „következetlenséget”: az MTI-nek külön balatoni tudósítója is volt 2004-ig. Ezek a maga nemében precedensértékű döntések egyúttal arra is bizonyítékok, hogy igazgatás-technikailag kivitelezhető a BKÜ teljesebb értékű, valódi regionalizálása. Ma már senki sem csodálkozna azon, ha a hasonló problémák és érdekek hasonlóképpen rendeznék csatornába a ma még három megye kamaráihoz tartozó vállalkozásokat, mint ahogy azon sem, ha a térség politikai té-

nyezőinek egy része regionális párt először éppen itt történő létrehozásával színeznék tovább a magyar pártszerkezetet.

Egy közelmúltban lefolytatott médiavizsgálat(22) eredményei szerint a BKÜ felnőtt lakosságának kétharmada tekint várakozással egy regionális szemléletű balatoni heti-, illetve napilap elé, mely potenciális piac idővel nyilván megtalálja majd a maga befektetőjét.

A koordinátlanság jeleit ma a legnagyobb mértékben talán az egymástól többnyire elkülönülten, szétaprózott, ágazati szemlélettel és érdekeltségekkel működtetett állami intézmények és vagyontárgyak viselik magukon. Integrációjukra már csak a tulajdonos állam valós érdekei szerint is mielőbb sort szükséges keríteni, mely fejlemény sürgető regionális érdek is egyben: A Balaton Fejlesztési Tanács ezen önmaguk sorait megszervezni képes szektorok koordinátoraként tudná a leghatékonyabban el látni speciális területpolitikai feladatait.

A meglévő status quo felborítása persze mindig érdekeket sért, ráadásul sok munkával is jár. Bár az érintett megyék és régiók vezetői a feljebb hivatkozott vizsgálatok alkalmával pozitívan nyilatkoztak legalábbis a BKÜ kiterjesztett, teljes feladat- és hatáskörű fejlesztési térségének létrehozása mellett, kérdéses, hogy valódi, éles tárgyalási helyzetben miként foglalnának állást.

Az önálló Balaton régió ellenzői általában azzal zárják rövidre a vitát, amivel általában a regionalizáció hazai ellenségei is szokták, mondván, még központja sincs a térségnek, továbbá, hogy az ország területét hiánytalanul és ismétlő-

désmentesen lefedő, nagy múgonddal már kialakított NUTS-térkategóriák presztízsérdekek miatti felbontása indokolatlan. Az előbbi problémafelvetés szinte mindig eléri a hatását, a kérdés körül a Balatonnál sincs egyezés,(23) az utóbbihoz a BFT bemutatásánál ismertetett, durva szakszerűtlenségeket megjelenítő kistérség beosztási anomáliák és a hozzájuk való makacs (csak szakmai presztízs szempontokkal magyarázható) ragaszkodás miatt nincs mit hozzátenni.(24) A valódi akadályokat persze a törvényhozói konszenzus hiánya (teljes regionális reformhoz kétharmados parlamenti többség szükséges) mellett a mindenkori kormányzat stabilitásigénye, költségvetési (ahogy láttuk, a régió nettó befizetője a központi költségvetésnek), és ágazati (többnyire apparátus) érdekek testesítik meg.

S persze a szakmaiak ("Mindenek előtt: a régió tudósok közötti harcok tétje"(25)). Nyilvánvalónak tűnik, hogy ma a Balaton-környék régióvá válása folyamatának lehetünk szemtanúi. Attól, hogy erről sem az ország regionalizálásának területi, intézményi kereteit egyfajta módon definiáló politika, sem pedig az ebben részt vállaló regionális tudományok művelőinek jelentős része nem hajlandó tudomásul venni, attól még így van. Ezt a folyamatot szerencsés volna tudatosan és szakszerűen, vagyis a szervesültség jeleit mutató helyi társadalmak önazonosságának figyelembevételével alakítani.(26) Lehet lassítani (erre furcsa módon elsősorban a központi kormányzat pozitív diszkrimináció formájában – úgy is mondhatnánk,

hogy plusz források kihelyezésében, vagy pl. az utolsóként ismertetett modellhez való pozitív hozzáállásukban – megnyilvánuló gesztusai lennének a legalkalmasabbak), és gyorsítani.

Ez utóbbi ma pl. abban állhatna, hogy az intenzív előkészületek jeleit felmutató regionális tudományokkal foglalkozó (ezen kutatási eredményeket egyébiránt ismerő) szakma IDEA munkacsoportba sorolható része és a politika az ország mesterséges, konszenzusosnak egyáltalán nem mondható regionalizálására irányuló reformjaiban számoljon a Balaton környék egyneműségével, és ennek megfelelően építse azt be az új struktúrába. Ez utóbbinak ma pontosan az ellenkezője történik, mely körülmény csak tovább fokozza a régió helyi területpolitikai tényezői és a helyi társadalom többségének centrumellenességét, ma már helyel-közzel nyílt szeparatizmusát.

Kár volna megkerülni a dolgot, esetünkben ugyanis nagyrészt erről van szó. Ahogy az identitás valami(k)hez való kötődést jelent, úgy valami(k) ellen is irányulhat. Nézzük, mit ír erről az ismert francia szociológus: „És valóban a régió nem követelhetné létét, ha már nem létezne mint megbélyegzett tér, mint „provincia”, melyet a „központtól” való gazdasági és társadalmi (nem földrajzi) távolság definiál, vagyis a főváros által konstruált anyagi és szimbolikus tőkétől való megfosztottsága.”(27)

A tér ma már „megbélyegzett”, Bourdieu szerint tehát követelheti létét, vagyis az anyagi (saját forrásképző és forrásszerzési lehetőségek, és az ehhez

szükséges) szimbolikus (a többi fejlesztési régiót megillető területi státusz, jelképek) tőkét. E követelések sikeressége a központi hatalom és az érintett, ma már sok tekintetben erodálódó megyék restaurációs hajlamainak tartósságában, valamint a Balaton régió konfliktusképességében méretődik meg.

B: A valóban kiemelt balatoni üdülőkörzet

A teljes jogú, saját alanyiségű forrás-szerzésre is alkalmas régióvá alakulás elképzelhető alternatívája az üdülőkörzet területpolitika részéről történő valóban kiemelt kezelése annak érdekében is, hogy az egyre romló pozíciójú régió vissza tudja szerezni és meg tudja tartani versenyképességét a nemzetközi idegenforgalmi piacon, ennek következtében újra elfoglalhassa korábbi helyét az innovatív, népességmegtartó erővel rendelkező, és a hazai GDP előállításában is jelentős részt vállaló térségek között. Ez az alternatíva a jelenlegi status quo mellett minden különösebb gond nélkül megvalósítható. Tulajdonképpen semmi egyéb nem kell hozzá, mint sok központi költségvetési pénz.(28) Az is csupán azért, mert a BKÜ az ország tényleges regionalizálása esetén sem fog saját bevételekkel rendelkezni, és az EU forrásaihoz sem jut hozzá a jelenleg adott jogalanyiség mellett. A fejlesztések zöme tehát nemzeti forrásokból kell, hogy megvalósuljon. A központi költségvetésből folyamatosan és gazdagon ellátott régió néhány éven belül újra versenyképesé tehető Kelet-Közép Európában. Tehető mindez az állami redisztribúció jól beidegződött módszerével, vagy a

források egy jelentős részének decentralizálásával, vagyis BFT-hatáskörbe utalásával.(29) A régió térségbeli turisztikai rangjának visszaszerzéséhez és megtartásához ma már jelentős összeggel (egyes becslések szerint mintegy 200-250 milliárd Ft-tal) lenne szükséges konszolidálni a régiót, mely forrásigény annál nagyobb lesz, minél később kerül sor a konszolidációra. Mindez a kételvűség, a kettős mérce alkalmazása kiválthatja persze az európai területpolitikai játékszabályok kemény feltételrendszerében őrlődő, folyton kockáztató, eredményességük érdekében kénytelen-kelletlen a partnerségre szorított egyéb területfejlesztési szereplők ellenszenvét, az elvtelen pozitív diszkrimináció demoralizáló hatásától viszont okkal várható el pl. a balatoni regionális identitás, különösen pedig az autonómia-törekvések lanyhulása.

A látszat kedvéért alkalmasint itt is hozzá lehet idomítani a BKÜ határait a KSH kistérségekéhez, vagy fordítva (aszerint, hogy miként éri kisebb presztízs veszteség a korábbi aktorokat), mivel azonban ebben a modellben alig van jelentősége a monitoringnak, akár ez is megspórolható. E modell életben hagyásával kis idő elteltével egy tétellel biztosítható a régió turisztikai vonzereje: a máshol megfáradt területpolitikásokat és fejlesztő menedzsereket (phd-hallgatókat) szakmai időutazásra lehet invitálni a területfejlesztés máshol rég meghaladott modelljének e közép-európai rezervátumába.

C: Integrált regionális kooperáció: Interrégió

Az elgondolás kézenfekvő: ha nem tudsz változtatni a játékszabályokon, próbálj meg hatékonyan élni velük! A jelenlegi jogszabályi és intézményi kereteken belül a meglévő (részben ezekből is levezethető) téves beidegződésekből adódó anomáliák (egymást átfedő feladat-és hatáskörök, a területi tervezés és a forráskoncentráció hiánya, stb.) alapvetően a területpolitikai szereplők tevékenységének összehangolásával, együttműködéssel nagy részt feloldhatók. Ennek eszköze a BFT, az érintett három megye és három fejlesztési-statisztikai régió döntéshozatali szerveinek, valamint ügynökségeinek, illetve az érintett tárcák kölcsönös előnyökön nyugvó, szerződésbe foglalt együttműködése. Nem másról van szó, mint arról, hogy a területfejlesztési törvény által a „térségi tanács” intézményi modelljére pont az üdülőkörzet esetében kötelezően elrendelt, kijelölt szereplőkkel és meghatározóan központi forrásokból működtetett modellt a feje tetejéről a talpára kell állítani. E valódi régió hatékonyabb működtetése érdekében felül kell emelkedni azon a körülményen, hogy a modellt többnyire szociológiailag megkérdőjelezhető szervességű, mesterségesen létrehozott területtel és intézményekben működő, valódi régióknak nem nevezhető partnerekkel kell megvalósítani.

Az együttműködés főbb formai és tartalmi elemeinek kimunkálása a partnerség jegyében, jól előkészített programozott tárgyalás eredményeképpen valósulhat meg. E folyamat révén a megyék és a régiók, valamint a kormány a

BFT hatáskörébe delegálhatnák a BKÜ területén meglévő idegenforgalmi-turisztikai fejlesztési, környezet-és természet-, valamint pl. katasztrófavédelmi (esetleg egyéb) feladataik tervezését, programozását, monitorozását, az azokra szánt forrásokkal együtt. Ez utóbbi mértéke lehet az adott fél előző időszaki, BKÜ területét illető forráskihelyezése csakúgy, mint pl. egy ezek átlaga alapján számított normatíva. Mivel a forráskoordinációtól a koordinálatlan forrásfelhasználáshoz képest eleve előnyök remélhetők, az együttműködés nyilvánvalóan pozitív végösszegű játszmaként írható le, az önkéntes cserék ezen túlmenően természetükből adódóan is eredményeznek allokatív hatékonyságot. (30)

Mindez nem jelentené azt, hogy a megyék, régiók, ill. a kormány lemondanak a saját területükön megvalósuló területi folyamatok befolyásolásáról. BFT-be delegált tagjaik révén most is részt vesznek a folyamatokban (mivel a jelenlegi modellben a tagdíjon(31) kívül semmit sem kockáztatnak, részvételük többnyire formális, aktivitásuk a delegált tag személyes ambícióinak, leterheltségének, szorgalmának függvénye csupán), tanácsban való részvételük csak most nyerne valódi értelmet. Nem másról van tehát szó, mint a regionális politika regionalizálásának(32) egy speciális módjáról, melyben valódi esélyekkel valósulhatnának meg az olyan, ma még inkább csak hangoztatott, mint szem előtt tartott elvek, mint a decentralizáció, a szubszidiaritás, az addicionális, vagy éppen a partnerség.

Az így működő, governance-típusú területpolitikai hatalomgyakorlás(33) során az eddigi források felhasználásával is eredményesebb modellel van dolgunk, melynek révén jócskán növelhető a térség abszorpciós képessége. Lehetővé válhat az EU forrásainak saját jogon (saját névvel) történő felhasználása (ez persze eseti kooperáció révén is megtörténhet, a programozhatóság és a monitoring szempontjából azonban szerencsésebb a tartós, szerződéses keretek közt folytatott szimbiózis), mely nem utolsó szempont egy olyan turisztikai régióban, ahol az ingatlanulajdonosok egy nem elhanyagolható része, és a vendégek zöme az Unió polgárai közül kerül ki.

Az elgondolás a központi hatalom regionális politikájának feljebb már említett regionalizálásával, és az eddigi, BKÜ területén beruházott közvetlen ágazati források decentralizálásával, tehát BFT-hez telepítésével tovább finomítható. Az érintett tárcák BFT-ben helyet foglaló képviselői útján a kommunikáció és a központi hatalmi kontroll ma is létezik, ez esetben azonban ez is új értelmet kaphatna. A források központi és regionális hányadának egymáshoz való közelítése a felek partnerségi viszonyának alakítására is jó hatással lehetne.

Ez esetben viszont már nem pusztán a látszat kedvéért lenne szükséges feltépní a régió külső és belső területiségének definiálásakor rosszul elvarrt határokat és központi statisztikai adatszolgáltatás autputjává tenni a BKÜ-t. A(z) (inter)régiót a modell lényegénél fogva a KSH kistérség-beosztással kell kom-

patibilissé tenni, és most már nem csupán általában a program-monitoring, mint egyebek mellett a partnerek regionális integrációból származó érdekelté- gi viszonyainak összehasonlítható és nyilvános nyomon követése érdekében. Ígéretünk ellenére itt már hozzá kellene nyúl- ni valamelyik jogszabályhoz. Megjegyzendő, hogy nem feltétlen kellene létező, Brüsszelnek lejelentett NUTS- kategóriákat felborítani. Az egyébként is módosítás alatt lévő, egyszerű parlamenti többséget igénylő 2000.évi CXII. tv-ben (A BKÜ. területrendezési terv- nek elfogadása és a balatoni területren- dezési szabályzat megállapításáról) sza- bályozott településkört kellene a KSH- kistérségek határaihoz szabni. Ahogy már utaltunk rá, mindezt fordítva is le- het, természetesen a megyehatárok fi- gyelembe vételével.

Megjegyzendő, hogy közösségi szin- ten (EU) a terület-beosztási struktúra, a NUTS rendszer jelenti a tagországok fe- letti közösségi kompetenciát, melyet 2003. év folyamán revízió alá vettek, és az 1059/2003. közös Európa Tanácsi és Bizottsági Rendeletben újraszabályoz- tak. Ebben a térségek NUTS beosztását annak lakossági volumenével határozták meg. A BKÜ ebben a rendszerben a NUTS 3, ill. 4 kategóriának lenne meg- feleltethető. Az új beosztás szerint a ha- zai három NUTS-I terület egyike a Du- nántúl, melynek ha nem is kizárólagos, de szerves része a teljes területével egyebek mellett itt számon tartott Bala- ton régió. Nem elképzelhetetlen, hogy a tízek csatlakozása utáni EU rövidesen ezeket a NUTS-I területeket teszi

forráskihelyezési gyakorlatának tárgyai-
vá.(34)

Az ötlet alapja egyáltalán nem új. A regionális fejlesztés, környezetvédelem, katasztrófaelhárítás tárgyában a tervezés, megvalósítás és monitoring területén hasznosítható, OECD által preferált projektet ismertetett Dr. Csalagovits István már 1992-ben.(35). A projektről 1993-ban készült jelentés a magyar kormány számára.(36) Régióközi együttműködésre buzdító ajánlást fogalmazott már meg a BKÜ 1999-es, elfogadott Területfejlesztési Konceptiója(37), a BFT Középtávú Fejlesztési Stratégiája prioritásainak is ez az egyike(38), kísértek meg már a régió fejlesztésével foglalkozó intézmények közötti együttműködés kidolgozására 1999-ben operatív programot is létrehozni a BFT megbízásából.(39) Az utóbbi BFT részéről történő elfogadására nem került sor, mely kudarc csak részben vezethető vissza az elkészült anyagok kétségkívül meglévő hiányosságaira. A korábbi sikertelenségben szerepe lehetett még az önálló Balaton régió koncepció megvalósításába vetett hitnek csakúgy, mint a potenciálisan érintett partnerek felkészületlenségének.

Az itt ismertetett adaptációs modell annyiban új, hogy nem csupán a monitoringra, de a tervezésre, programozásra, a forrásszerzésre is kiterjed, valamint az interregionális integráció hagyományos keretein és tartalmán túlmenően olyan körülmények megteremtését javasolja, amely a közös előnyök kimutathatósága miatt biztosan képes a felek együttműködésének becsatorná-

zására, a korábbi diszfunkcionalitások kiküszöbölésére, és amelyben a valódi áldozat- és kockázatvállalás miatt garantált a résztvevők aktivitása, sikerben való érdekeltisége.

A modell azonban a közeljövőben is csak igen körültekintő módon, jól előkészített tárgyalások és tervszerű szakmai háttérmunka eredményeképpen valósítható meg. E munkához bizonyára felhasználhatók az Interreg-programok tapasztalatai. Ezek korlátai jellegükből (nemzethatárokon átnyúló együttműködések) adódóan nyilvánvalóak, nemzethatárokon belüli hasonló interregionális együttműködésre viszont alig van példa. Az együttműködés sikere esetén az interrégióban résztvevő partnerek olyan know-how birtokába kerülhetnének, melynek a jövő Európai Uniója nagy hasznát vehetné még.

Aktualitások

A Balaton régióban érintett három megye és a BFT elnökének éves gyakoriságú eszmecsereje hagyományos. Hosszú idő (1996) óta először idén, június 24-én, Keszthelyen került sor a három megyei közgyűlés és a BFT közös ülésére. Az ülés napján Magyarország 54. napja volt tagja az Európai Uniónak. A megyék talán 1995-ben hiába vették le szokásos harkányi (majd pécsi) konferenciájuk eredeti címéből (Európába megy-e a megye?) a kérdőjelet, s változtatták kijelentő módúra azt, a megyei önkormányzatok és a megyei fejlesztési tanácsok -a BKÜ-höz hasonlóan- ma egyenként, magukban praktikusan szintén nem alanyai és nem is tárgyai az EU figyelmének, az uniós forrás kihelyezési

gyakorlatnak. Együtt, együtt a régiókkal talán azzá válhatnak.

Az első, bátortalan lépéseket az együttes ülés által egyhangúlag elfogadott „Állásfoglalás”-sal(40) az aláírók tulajdonképpen megtették. A nagy műgonddal összeállított dokumentum figyelmeztet az ország EU-s tagságának tényére, valamint az ebből adódó lehetőségekre és feladatokra. Megemlíti, hogy a térség fenntartható fejlesztése csak a Balaton régióknak, mint szervezen összetartozó területnek a fejlesztéseként lehet csupán eredményes. Ennek érdekében a négy testület általában javasolja:

- a közös stratégiai tervezés, végrehajtás és monitoring BFT-koordinációjával történő decentralizált megvalósítását (és eljárnak annak érdekében, hogy ez az alapelv a regionalizáció során érvényesülni tudjon),

- az aláíró felek fejlesztési terveinek és dokumentumainak összehangolását a hasonló szemlélet és munkamódszer megvalósítása érdekében,

- a tervek megvalósításához szükséges hazai és nemzetközi források megszerzésére irányuló tevékenység összehangolását,

- az ilyen jellegű központi források további decentralizálását, az ehhez szükséges jogszabályi feltételek megteremtését, és a BFT e források feletti koordinációjának megerősítését,

- a régióban érintett kistérségek területbeosztásának reformját,

a területfejlesztési feladatokon túlmenően továbbá a környezet- és természetvédelmi, vízügyi feladatok régióbeli ellátásának integrálását, valamint a

konkrét, többnyire kormányhatározatokban(41) is szereplő feladatok végrehajtásában való együttműködés szükségességét.

A dokumentum kimondva, vagy kimondatlanul végig hivatkozik a regionális fejlesztés olyan, mai tudásunk szerint legnagyobb hatékonyságot eredményező kulcsfogalmaira, mint a decentralizáció, a partnerség, a kooperáció, vagy a szubszidiaritás, a Dr. Gyenesei István, Kiss Bódog Zoltán, Kuti Csaba és Dr. Kolber István által aláírt Állásfoglalás megvalósulásának olyan garanciális kellékei, mint a felelősök megnevezése, határidők, stb. a szövegből hiányoznak. A Záró javaslatok soraiban csupán annyi található, hogy a fejlesztések összehangolása és a hatékony érdekérvényesítés érdekében időszakonként együttes ülést tartanak, melynek helyére, időpontjára és témájára az elnökök tesznek együttes javaslatot, valamint, hogy a köztes időszakban a tapasztalatok kicserélése és a kölcsönös tájékoztatás érdekében a közgyűlések a munkaszervezeteken keresztül szorosan együttműködnek.

Az érdemi együttműködés megvalósulásához a jelenlegi intézményi keretek – mint azt talán sikerült bebizonyítani – elégtelenek. Azt a közeljövő gyakorlata dönti el, hogy a dokumentum egyike lesz-e a sok hasonló meddő, könnyen felejthető állásfoglalásnak, vagy pedig ez alkalommal az aláírók valóban komolyan véve annak tartalmát, tesznek is erőfeszítéseket annak egyáltalán nem könnyű megvalósítására. A térség területpolitikai tényezői a korábbiakhoz képest kedvező körülményként

értékelik Dr. Kolber Istvánnak, a BFT elnökének szeptember végi kormánytaggá válását. A Gyurcsány-kormányban szakminiszteri feladatokat ellátó tárca nélküli miniszter volt a kezdeményezője a június 24-i keszthelyi közös útkeresésnek, elnöki minőségében hozott egyik utolsó döntése pedig éppen a megfelelő tartalmú valódi interregionális együttműködés feltételrendszerének kidolgozását célozta. Bár a kezdeményezés sikere alapvetően a térség területpolitikai tényezőinek hozzáállásán múlik, nem mindegy, hogy mindezt milyen szemmel nézik Budapestről.

OLÁH MIKLÓS

Jegyzetek

1 A tanulmány eredeti változata a Pécsi Egyetem Politikatudományi Tanszékének tanulmánykötetében (Politikai Tanulmányok II. szerk.:S. Szabó Péter) jelent meg 2005-ben

2 Oláh Miklós: Az érintettek többségén nem múlik Vélemények és gondolatok a Balaton térségének státuszáról és területi problémáiról Kutatási zárótanulmány Balatoni Integrációs és Fejlesztési ügynökség Kht.

3 9/2002 sz. BFT-határozat a teljes körű központi statisztikai adatszolgáltatás BKÜ-számára való igényléséről, és az önálló és teljes jogkörű statisztikai-területfejlesztési régióvá válás irányában teendő lépésekről.

4 Ld. Oláh Miklós: Adalékok a regionális identitás térbeliségének megrajzolásához

5 Forrás: KSH, APEH-adatok, ill. saját egyedi adatgyűjtés alapján végzett számítások , Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Kht Társadalomtudományi Kutatócsoport, 2002, 2003.

in.:Területfejlesztés és közigazgatásszervezés (szerk.:Glatz F.) MTA. Bp. 2000.

6 Lócsei Hajnalka-Nemes Nagy József:A Balaton régió gazdasági súlya és belső térszerkezete Kistérségi mozaik 2003. Regionális tanulmányok

ELTE Regionális földrajz Tanszék MTA ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport Bp. 2003. A tanulmány a Balatoni Integrációs és Fejlesztési ügynökség megrendelésére készült.

7 Oláh Miklós: Egy rendhagyó régió rendhagyó helyi társadalmáról Comitatus, 2003. 7-8.

8 Friedmann, J. 1969:A General Theory of Polarized Development. University of California, Los Angeles, ill.:Rechnitzer János: Az osztrák-magyar határ menti együttműködés a kilencvenes években in.:Elválaszt és összeköt a határ (Szerk.:Nárai- Rechnitzer MTA-RKK.1999. Pécs-Győr

9 Hablicsek László: A Balaton régió demográfiai helyzete és lakónépességének előreszámítása 1990-2001-2041

10 A BKÜ-ben 1999-I.1 és 2002. XII. 31. között benyújtott és elbírált regionális kiírású pályázatok legfontosabb jellemzői Kézirat, ld.:www.balatonregion.hu

11 Az imént jellemzett pályázati adatbázis 2003-as adatokkal és az elmúlt öt év központi ágazati forráskihelyezéseivel kiegészített változatának jóval engedékenyebb átkódolásakor is azt az eredményt kaptuk, hogy a befogadott pályázatok 24,6-, a nyertes pályázatoknak pedig a 21,4 %-a esik kívül a prioritásokon. Csak az utóbbiaknál maradva: a megyei közalapítványok az esetek 35,7-, a minisztériumok 34,6-, a regionális tanácsok 8,7-, a megyék 5,5-%-ában támogattak olyan pályázatokat, amelyek nem sorolhatók prioritások alá.

12 Pálné Kovács Ilona: Regionális politika és közigazgatás Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 1999.195.p.

13 Az APEH és a KSH. 2004. I.1-i adatai szerint számolva a főváros (109) után a BKÜ-ben a legnagyobb mértékű (81) az 1000 lakosra vetített vállalkozások aránya, a sorban Győr-Moson-Sopron megye a harmadik (75), a vidéki átlag 62 vállalkozás/1000 fő

14 A KSH nonprofit statisztikáiból számolt adatok alapján a BKÜ-ben mintegy 2100 civil szervezet működik. Az 1000 lakosra vetített országos átlag 5,2, a fővárosi 7,0, a BKÜ átlaga 8,7, a parti települések átlaga 11,0.

15 Oláh Miklós:A helyi társadalom Keszthelyen (Kísérlet a formális és az informális hatalmi szféra jellemzőinek megragadására az 1985-ös országgyűlési képviselőválasztások tükrében) 1988. Kézirat.

16 Oláh Miklós:A megtalált régió Kézirat.

17 A Balatoni Szövetség ezen kezdeményezése a jogi útvesztők áttanulmányozását követően végül is a Balatoni Civil Szervezetek Szövetsége által indított Kék-Zöld Szalag Mozgalom támogatásává módosult.

18 Simon Károly szóbeli közlése alapján. A Szövetség a közjogi nehézségek ismeretében egyéb intézményi alternatívákat is vizsgál.

19 A Balaton-parti Fürdőegyesületek Szövetségének Nyilatkozata, ld.: pl.: Szemesi Újság, 2003.12. 13.sz.10.o.

20 Simon K.: Volt, van, lesz, A Balaton régió kialakulásának folyamata Comitatus, 2002.7-8.

21 ld.:Agg Z.:Mi lesz veled vármegye? Vp.M.Önk., Veszprém, 1991.

22 Dombi Gábor:A médiafogyasztási szokások, az országos és a helyi médiumok szerepe a Balatoni közvélemény formálásában Kutatási zárótanulmány Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség, Balatonfüred-Siófok

23 Oláh Miklós: Az érintettek többségén nem múlik Vélemények és gondolatok a Balaton térségének státuszáról és területi problémáiról Kutatási zárótanulmány Balatoni Integrációs és fejlesztési ügynökség Kht.

24 A KSH e területi anomáliák miatt nem szolgáltat pl.a megyeiekhez hasonlóan kiadványon adatokat. Bár adatbázisában természetesen megtalálható a BKÜ-kód, azt csupán négy adatra vonatkozóan (külföldi, belföldi vendégek és vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken) szolgáltatja a szokásos módon és rendszerességgel. A központi adatszolgáltatás BKÜ-t illető anomáliáinak orvoslása céljából tett intézkedést az 1075/2003-as (ún. 47 pontos balatoni) kormányhatározatban foglalt kormányprogram célkitűzéseit korrigáló 1033/2004-es kormányhatározat 15. pontja.

25 Bourdieu P. Az identitás és a reprezentáció Szociológiai figyelő, 1985.1.

26 Vö.:Böhm Antal:Lokális és regionális identitás Comitatus, 2002. április 29-33.: „...regionális identitás jelenleg nem létezik Magyarországon...azért, mert régiók sem léteznek...A rendszerváltás óta minden kormánynak voltak régiós elképzelései....de egyik ötlet sem jutott el a megvalósulásig, azaz az adott térség intézményesítetttségéig ... Ugyanakkor a gyakran változó kormányzati elképzelésekkel szemben vannak alulról szervezett régiók...., amelyeket az adott térség helyi társadalmából a lokális és regionális igényeknek megfelelően próbálnak –gyakran ár ellen

úszva- kialakítani. A Balaton régió, amely jó kapcsolatokat ápol a Loire-menti régióval, vagy a Vág-Ipoly régió, amelynek határon átnyúló kapcsolatai vannak...Vajon nem lenne ésszerűbb a kormányzati ötletekhez ezeket a regionális törekvéseket is –legalább – figyelembe venni?”

27 P. Bourdieu :uo.

28 A véglegesítési stádiumban levő Magyar Turizmusfejlesztési Stratégia társadalmi párbeszéd alapján átdolgozott 4.válozatának helyzetelemző része közli az utóbbi 15 év turizmusfejlesztésre fordított központi forrásait. Ezek összességében évek szerint (millió Ft-ban) a következőképpen alakultak:1990: 1.100, 1991:600, 1992:1.000, 1993:500, 1994:200, 1995:200, 1996:500, 1997:1.557, 1998:2.446, 1999:2.713, 2000:3.770, 2001:29.878, 2002:26.726, 2003:19.000, 2004:10.973, 2005 (kölségvetés szerint) 9.7

29 Megjegyzendő, hogy e modellhez, (csakúgy, mint pl. a megyei intézményfenntartáshoz sem szükséges területi önkormányzat) a BFT működtetése sem szükséges. A központi költségvetés forrásait ágazati keretek között is lehet kezelni. (A területfejlesztés irányításában szereplő tanácsrendszerbeli, átmeneti és rendszerváltás utáni központi , regionális és helyi tényezőinek elemzéséről ld. Pálné Kovács Ilona: Regionális politika és közigazgatás Dialóg Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 1999. 111-165.pp.)

30 Debora Stone:Policy Paradoxon New York, W.W.Norton &

Company, 2001. ld.: a „Célok” fejezetében a hatékonyságról írottakat.

31 A BFT tagjai 2004-05-25-i állapot szerint összesen 56.201.121 Ft-nyi tagdíjjal tartoznak a Tanácsnak. A Tanácsba delegált megyei önkormányzatok ebből 6,2 millió Ft-tal, a régiók pedig 28 millió Ft-tal, az alacsony érdekelttségű, viszont jelentős pénzügyi problémákkal küzdő megyei kamarák csaknem 20 millitő Ft-tal részesednek. Nem járnánk messze a valóságtól, ha azt állítanánk, hogy a térség regionális léptékű területpolitikai tényezőinek viszonyát ma jelentős mértékben a tagdíjhátralék rendezése tematizálja!

32 Bruder, W.-Ellwein, T. :Raumordnung und staatliche Steuerungsfahingkeit. Politische Vierteljahresschrift,1979. 10.

33 ld.:Pálné Kovács Ilona:A területi érdekérvényesítés átalakuló mechanizmusai Politikatudományi Szemle 2003.4.

34 ld.: Zongor Gábor: Európa változó terület-politikája és a magyar regionális törekvések Kézirat

35 RIM (Regionális Integrált Monitoring) projekt, GIS-based tud. forde intersectoral integration of the regional politici, RIM invited presentation EUROGIS, 1992 konferencia, München

36 Jelentés a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium miniszteri értekezlete számára a „RIM” informatikai rendszerfejlesztő koncepció, a PHARE környezetvédelmi programja keretében „PHARE RIM FEASIBILITI STUDI Projekt No. 124”, az Európai Közösség támogatásával készült megvalósíthatósági vizsgálatok eredményeiről és a munkálatok egyéb hasznosítható tapasztalatairól, Bp. 1993. 04.01., Dr Csalagovits István főtanácsos

37 Készítette:MTA-RKK NYUTI, Közép-Pannon Regionális Fejlesztési Rt., Quo Vadis Consulting Kft., T&T Consulting, Régiorg Kft, 1999.

38 Kedvező környezeti állapot kialakítása, a gazdasági erőforrások aktivizálása, az infrastruktúra javítása, a humán erőforrások fejlesztése, a régió szereplői közötti együttműködés kialakítása ld.:www.balatonregion.hu

39 Somogyi és Szentés Ügyvédi Iroda Kft, T&T Consulting, 2000.

40 Somogy, Zala és Veszprém megye Közgyűlése, valamint a Balaton Fejlesztési Tanács 2004. június 24-i keszthelyi ülésén elfogadott együttes állásfoglalás a Balatonnal kapcsolatos néhány feladatról Ld.:www.balatonregion.hu

41 ld.: az 1033/2003 és az 1075/2004. sz. Kormányhatározatot

A lisszaboni folyamat kudarca és megújítása

Az EU állam- és kormányfői 2000 márciusában Lisszabonban a szokásos tavaszi csúcsertekezleten összeültek, és úgy gondolták, ideje felrázni a tagországokat, mert különben a felgyorsult világban Európa végzetesen lemarad a forradalmi gazdasági változásokban élenjáró Amerikától. Egyetértettek, hogy Európa súlyos foglalkoztatási problémákkal küzd, a lakosság egyre inkább elöregszik, mindezek a gondok megkövetelik a munkaerő-piaci és jóléti rendszerek megreformálását.

A 2000 márciusi lisszaboni csúcstalálkozón elfogadott dokumentum ki- mondta: Az Unió a következő évtizedre azt az új stratégiai célt tűzte maga elé, hogy a világ legversenyképesebb szociális tudásgazdasága legyen, amely a fenntartható gazdasági növekedést, több és jobb minőségű munkahelyet, valamint nagyobb társadalmi kohéziót képes biztosítani. További célkitűzések: a javuló versenyképességet liberalizálással és reformokkal lehet biztosítani. El kell érni, hogy az Unió évente háromszázalékos ütemben növelje GDP-jét. A tudás- alapú társadalmat az egységes EU-szabadalmi törvény segítségével, a kutatásra és fejlesztésre fordított kiadások növelésével kell elérni. Ezen célt 2010-re az éves GDP 3 százalékaival kell

biztosítani, melyhez 2 százalékkal lehetőleg az üzleti szféra is járuljon hozzá. A foglalkoztatás növelése terén ambiciózusok a célok: egészében a munkapiaci részvétel 63,4 százalékról 70 százalékra emelkedjék. A női foglalkoztatás 54,1 százalékról 60 százalékra nőjön, az idősebb dolgozóké pedig 37,8 százalékról 50 százalékra. A fiatalok és a már alkalmazott dolgozók képzését és továbbképzését folyamatossá kell tenni. 2010-re 20 millió új munkahely létrehozását írta elő a tervezet az EU 15 tagállamában.

Az Unió nagyra törő, számszerű, határidőhöz kötött, utópisztikus célokat tűzött ki az ezredforduló idején, olyan időszakban, amikor nagy remények fűződtek az új gazdaság, az informatika, a telekommunikáció és a biotechnológia fejlődéséhez, szárnyaltak a tőzsdék és az internetes cégek remélt sikere még valósnak látszott. Ezidőtájt Nyugat-Európában a blairi „harmadik út” is sikerrel kecsegtetett. Az Unió vezetői úgy vélték, hogy a nemzetközi versenyképesség erősítése, a foglalkoztatás bővítése, a szociális kohézió erősítése mind-mind könnyen harmonizálható lesz egymással. A lisszaboni stratégia egy rögtönzött, komplex reformfolyamat, olyan növekedési és reformelképzelés, ami

nem volt tudományosan megalapozott. Ráadásul a tervezett célokat az Unió egészére vonatkoztatták, nem bontották le az egyes tagországokra, nem vették figyelembe, hogy a megoldások nemzeti hatáskörbe tartoznak. Figyelmen kívül hagyták, hogy az uniós irányító szervek semmilyen kompetenciával, illetékeséssel nem rendelkeznek a tagországok döntésire. Azt képzelték el, hogy minden további nélkül a tervezett célokat uniós felelősségi körbe helyezhetik. Pedig az elképzelt intézkedések politikailag és gazdaságilag egyaránt kényes kérdések, melyekben a tagállamok helyzete és érdekei különbözőek, így szó sem lehetett arról, hogy azokat az egyes államok kölcsönös konzultációk, gyakori egyeztetések nélkül elfogadnák. Elmaradtak az előkészítő folyamatok, az egyeztetések és a viták is, az elképzélések kritikáit is megspórolták, és a közvélemény érdemi tájékoztatására sem került sor. Nincs mit csodálni azon, hogy az előkészítetlen voluntarista és utópista elképzélések kudarcba fulladtak. A tervek az Unió átfogó alapvető átalakítását nem eredményezték, a lisszaboni stratégiai program nem hozott új minőségi integrációt.

A Wim Kok-jelentésben (volt holland miniszterelnök) 2004 végén az abban résztvevő neves szakértők megállapították, hogy eddig egyáltalán nem sikerült a lisszaboni célokat teljesíteni. Nem fejlődött a kívánalmak szerint az Európai Unió gazdasága, rosszul alakult a foglalkoztatás, a k+f tevékenység és a termelékenység. Tartósan baj van a gaz-

dasági növekedéssel, ez pedig a jólét és a szociális igazság sérüléséhez vezet.

A tagállamok vezetői egyetértettek abban (2005. március 22-23. Brüsszel), hogy az eredeti lisszaboni program túl sokat markolt, de keveset fogott. Ugyanis Európa szinte minden téren veszít gazdasági versenyképességéből, és nem tudja fenntartani sem szociális, sem fejlesztési modelljét. Ha történt is valamilyen előrehaladás a munkahelyteremtés, az innováció, a kutatás-fejlesztés terén és a belső piac liberalizálásának folytatásában, az eredmények meglehetősen lehangolóak. Az EU távol áll a kitűzött céloktól. Az EU ma az Egyesült Államok gazdaságának 70-es évekbeli versenyképességi szintjén áll. Az Unió 64 százalékos foglalkoztatási arányánál az USA 1978-ban tartott, míg a k+f-re a kiadás az 1979-es amerikai szintnek felel meg. (Eurochambers, 2005) A lisszaboni program 2000-ben történt rögzítése óta az Unióban 6 millió új munkahelyet létesítettek, amivel csupán 1,8 százalékkal emelkedett a foglalkozási ráta.

A versenyképességet növelő lisszaboni reformokat eddig sok tagállam szabotálta. Nagyon eltérő kép alakult ki. Az északi tagállamok egyidejűleg élen járnak a reformokban is, és a világ legversenyképesebb országai közé tartoznak, eközben a lassan teljesítők a legnagyobb gazdasági problémákkal küszködnek (a németek, az olaszok és a franciák), késlekednek a határozott reformokkal is, és a társadalmi elégedetlenségek is erősödtek ez utóbbi országokban. Az európai valóságban ingatagnak bizonyult a hátrország, aminek alapja a versenyképes-

ség, bal szára a szolidaritás, jobb szára a kutatás, fejlesztés, oktatás és az innováció. 2004-ben még úgy gondolták: hatalmas infrastrukturális beruházásokkal, eurómilliárdos közmunkákkal és a kutatás közös pénzalapjának növelésével meg lehetne erősíteni az eredeti háromszöget. De nincs miből. Ugyanis a gazdagabb tagállamok nem hajlandók többet fizetni a közösbe, pedig a közösből elosztható összegek az új tagállamok csatlakozásával szerényebbek lettek.

A luxemburgi elnökség vállalta: megkísérli, hogy júniusig szülessen megegyezés az EU 2007-2013-as költségvetéséről. Közelebb áll azonban a realitásokhoz az a pesszimista vélekedés, hogy jó lenne, ha nyárig sikerülne megállapodni a kiadási főszámokról. Látható, hogy a brit-holland-skandináv és az olasz, illetve a francia-német és a spanyol egyre több témában alkot külön szekértábor, de a frontok és a táborok még nem túl merevek, „csak” akkor tartanak össze, ha az újoncok túlságosan mohók, követelőzők, akkor ennek próbálnak gátat vetni. Vagyis a bővülés óta tovább mélyültek az EU-n belül meglévő érdekellentmondások, sőt az új tagállamok belépésével az érdekellentétek bővültek is.

A 2000-ben Lisszabonban meghirdetett versenyképességi stratégia féлдős áttekintése lesújtó eredményt hozott. Európa gazdasága Amerikához, de több vonatkozásban Ázsiához képest is növekvő lemaradásban van. Az Eurochambers, az európai kereskedelmi és ipari kamarák szövetsége (Brüsszel) tanulmánya (2005) az újragezdés idejét

sürgeti, minthogy az EU a lisszaboni programja az EU-nak a világ legversenyképesebb régiójává válásáról nem valósult meg. Kimutatja, hogy az Unió lemaradása az Egyesült Államokhoz viszonyítva legalább már 20 évnyi. Csak akkor lehet esélye az USA utolérésének, ha növekedése felgyorsul a lényegi mutatók tekintetében. Ellenkező esetben a foglalkoztatási arány 2023-ban, a kutatás-fejlesztés 2123-ban, az egy főre jutó jövedelem 2072-ben, a termelékenység 2056-ban éri csak el az USA jelenlegi szintjét. A gazdasági növekedés legfrissebb tényei, a 2004-es adatok igencsak szemléletesek: az eurózána tizenkét tagországának GDP-je 1,8 százalékkal emelkedett, a fő vetélytárs Amerikáé 4,3, a feltörekvő Indiáé 6, Kínáé 9 százalékkal nőtt. Az EU-n belüli egy főre eső jövedelem az amerikaiak 71 százalékát éri el, ami valamelyest rosszabb, mint néhány évvel ezelőtt volt.

Európa versenypozíciói – a részleteket vizsgálva – igencsak eltérőek. A világ 12 legversenyképesebb országa között van jónéhány európai: Finnország, Svédország, Dánia, Nagy-Britannia és Norvégia. Az európai vállalatok között saját ágazatukban élen járók: a Vodafone, a SAP, a Nokia, a Nestlé, az Airbus, a Novartis, a HSBC bank, stb. A legsikeresebb transznacionális vállalatok 500-as listáján jóval több az észak-amerikai (247), mint európai (156). Az USA gazdasági sikeressége az EU-val szemben azért jobb, mert lakossága a nagyobb mértékű bevándorlás és a magasabb termékenységi mutató miatt előnyösebb helyzetben van. Hozzájárul

a termelési mutatók kedvezőbb alakulásához Amerikában az is, hogy a lakosság többet dolgozik, mint Európában. Közel 1900 óra az éves munkaidő az USA-ban, ezzel szemben Európában alig éri el az évi 1600 órát. (Összehasonlításként: 1970-ben még mind Észak-Amerikában, mind az euróövezetben azonos időt töltöttek a dolgozók munkával.)

Az Eurochambers ajánlata a lisszaboni célok realisabb megközelítése érdekében úgy szól, hogy a növekedés ösztönzését tegyék hangsúlyossá, ügyelve arra, hogy megmaradjon az európai szociális modell. A még 2 százalékos GDP növekedést 3 százalékosra javasolják emelni. Ez alapozhatná meg azt a célt, hogy 2010-ig 10 millió új munkahely jöhessen létre. De ez sem elégséges. Szükség lenne versenyképességet fokozó törvényekre, az egységes piac létrehozására, a kutatás-fejlesztés nagyobb támogatására és a stabilitási paktum átgondolására is. José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke a Kok-jelentésre alapozva a lisszaboni stratégia újragondolását javasolta az Európai Tanácsnak. Kihagyják a szociális kohéziót és a természeti környezet védelmének ügyét. A jövőben a fő figyelmet a növekedésre, foglalkoztatásra és a tudásalapú társadalom megteremtésére irányítják. A számszerű célkitűzéseket elhagyják, nincs szó a továbbiakban a 2010-es határidőről sem. Évente az uniós tagországok egységes akciótervet készítenek, melynek teljesítéséről beszámolnak. Minden ország a lisszaboni folyamatért felelős megbízottat nevez ki.

Tartalmi célként egy egységes európai növekedési stratégia megvalósítását tartják meg, ügyelve arra, hogy a közép- és kelet-európai új tagországok alacsony adókkal és szociális normákkal ne áshassák alá az európai szociális modellt. „Öt évi tévelygés után most több esély van arra – állapítja meg Gács János közgazdász, hogy a tagországok valóban átgondolják: mi a kívánatos, mi a lehetséges és mi a politikailag szükséges a tagországok és a közösség számára is egy koordinált növekedési és társadalomformáló stratégiában.” A szociális kohéziós célok a szegénység és a társadalmi kirekesztettség érzékelhető csökkentését és a modell reformját célozták meg. A természeti környezet védelme megköveteli a kiotói egyezményben tett vállalások teljesítését, továbbá a közlekedés és a szállítás növekedésének visszafogását.

Az Európai Bizottság a szűkített programot kultiválja abban a reményben, hogy teljesítésére nagyobb az esély. Ezért a versenyképesség fokozását és a munkahelyteremtést helyezte most előtérbe. Az eredeti ambiciózus célkitűzéseket fel kellett adni, a 2010-ig terjedő időszakban csupán arra van lehetőség, hogy fokozott munkahelyteremtéssel, befektetésösztönzéssel, a kutatás-fejlesztés (k+f) jóval nagyobb támogatásával lehet némiképp menteni a helyzet súlyosságát. Ennek közgazdasági oldalról történő indokoltsága nem vitatható, viszont társadalompolitikai követelményei súlyos veszélyeket is rejtenek magukban.

Az EU-ban a legújabb demográfiai trendek azt mutatják, hogy már a 2,2

millió évenkénti bevándorlás sem elegendő a kontinens szükséges munkaerő-utánpótláshoz és a versenyképesség fenntartásához, ezért elkerülhetetlen a nyugdíj- és szociális rendszerek gyökeres átalakítása, a nyugdíjkorhatár emelése és a foglalkoztatás növelése – állapította meg az Európai Bizottság. A foglalkoztatás növelésében túl kell lépni a 2010-re előirányzott 70 százalékot is. E változtatások nélkül az egészségügy nem tud megbirkózni az idősök ellátásával, és megnövekedhetne a súlyos szegénységben élők száma.

A magyar lakosság folyamatos előre-gedését mutatja, hogy míg 1990-ben a kiskorúak 190 ezerrel többen voltak a hatvan éven felülieknél, addig ma az idősök tábora félmillióval népesebb a 14 éven aluliakénál. Mindez felveti az oktatási-munkaerő-képzési és átképzési rendszerek újragondolásának igényét is, hiszen a versenyképes tudással rendelkezők száma nem azonos a felsőfokú diplomával rendelkezők számával. Mivel a felsőfokú képzés részben munkanélküliek parkolópályájává is vált, előbb-utóbb szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy bizonyos szakterületeken pályakezdő diplomás munkanélküliek képzése folyik, más szakterületeken, pl. műszaki, egészségügyi, szakmunkás, stb., pedig bővíteni kellene a képzésben résztvevők számát, hiszen csak szlovákiai, erdélyi munkaerő-importtal pótolható már ma is a hiányuk.

Centre for European Reform (Az Európai Reform Központja) nevű londoni kutatóintézet 2003. március 21-én, a lisszaboni folyamat alakulásával foglalkozó brüsszeli csúcsértekezlet előtt tette közzé évenként szokásos tanulmányát 27 ország teljesítményéről: 25 EU-tagét, továbbá a hamarosan taggá váló Romániáét és Bulgáriáét.

Az összetett ranglista élén Svédország áll, amely a 17 lisszaboni cél közül eddig már tizenkettőt teljesített. A második helyen Dánia, a harmadikon Nagy-Britannia áll. Őket Hollandia, Finnország és Ausztria követi. A listáról az derül ki, pillanatnyilag hol tartanak az egyes országok a lisszaboni gazdaságfejlesztési stratégia megvalósításában. Magyarország a 21. helyen áll. Mögöttünk Olaszország következik. A legutolsók a sorrendben a lengyelek, a románok, a bolgárok és a máltaiak.

Sikeres tagságunk a verseny és az együttműködés kettősségétől függ. Attól, hogy mennyire vagyunk képesek megfelelő Európa-politikát kialakítani, s az EU-ban a nemzeti érdekek érvényesítésére irányuló versenyt a többi tagországgal való együttműködési formák széles változatával összekapcsolni. Szélesebb értelemben pedig az EU megújulási képességétől függ, hogy az új nemzetközi erőterben mennyire képes – saját belső érdekellentétein felülemelkedve – Európa leszakadását megállítani.

BESZTERI BÉLA

Regionális fejlesztés Magyarországon

Beszélgetés dr. Szegvári Péterrel

A közigazgatással foglalkozó szakemberek örömmel fogadták, hogy dr. Szegvári Péter ismét döntéshozói szerepbe került - írta a Népszabadság a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal újonnan kinevezett elnökét bemutatató cikkében. A cikk szerint Szegvári a Fidesz kormány alatt megalapozta a közigazgatási reform elképzeléseket, és nem ő tehetett arról, hogy azokból semmi sem valósult meg. A kormányváltás után a Nagy Sándor vezette Területfejlesztési Államtitkárság nem tartott igényt a munkájára, s bár Medgyessy Péter miniszterelnöki főtanácsadóvá nevezte ki, érdemben nem volt semmiféle beleszólása a területfejlesztési folyamatokba. Ez év januárjában Kolber István, a regionális fejlesztésért és felzárkóztatásért felelős tárca nélküli miniszter hívta vissza a parkoló pályáról, s így került a miniszter felügyelete alá tartozó Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal élére.

Veszprémi előadása előtt kérdezte lapunk két szerkesztője Szegvári Pétert, elképzeléseiről.

Comitatus: Mennyiben más ez a poszt, mint amit a Horn kormány idején a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztériumban betöltött?

Szegvári Péter: Teljesen más. Az akkori Országos Területfejlesztési Központ – bár néhányan azt hitték – nem volt országos hatáskörű szerv, jogállását tekintve a minisztérium belső szervezeti egysége volt. Mostanra eljutottunk odáig, hogy a hazai regionális fejlesztés önálló hatáskörű szervezetbe került. Ez korszerűbb megoldás európai és OECD szinten is, mint a korábbi. Lehetne önálló minisztérium is, de ha nem minisztériumként működik, akkor ez egy sokkal korszerűbb megoldás, hogy a tervezéssel, fejlesztéssel, egy önálló hatáskörű szerv foglalkozik.

Szubszidiaritás, adicionalitás, partnerség

Comitatus: Hol tart a Kormány, ezen belül az MTRFH a területpolitika megvalósítása terén az Európai Unió regionális politikai irányelvei szerinti olyan útmutatásainak teljesítésében, mint amilyen a decentralizáció, a szubszidiaritás, az adicionalitás, vagy a partnerség?

SzP: Ha Magyarország felkészültségét nézzük az Európai regionális politika alkalmazásában, akkor azt kell, hogy

mondjam, hogy összességében jó a kép. Nem is csatlakozhattunk volna az EU-hoz, ha a regionális politika magyarországi adaptálásának nem lennének meg az intézményes feltételei. A regionális demokrácia alkalmazása terén, tehát a szubszidiaritás tekintetében már más a helyzet. Magyarország a regionális kormányzás feltételeinek már nem tud megfelelni, erre a hiányosságra 2002-ben az Európa Tanács is rámutatott. Mi magunk is tudjuk, hogy miközben az elsősre azt mondjuk: megfelelünk és alkalmasak vagyunk, tudnunk kell azt is, hogy a csatlakozást követően sok tekintetben, pl. a területfejlesztés terén még közelítenünk kell az Európai gyakorlat alkalmazásában. A jogi szabályozást illetően úgy gondolom, hogy Magyarország 1996 óta, a Területfejlesztési törvénnyel kezdődően – több-kevesebb problémával – teljesítette a feladatokat.

A törvény 1999-es módosításában már nem sikerült teljesen következetesen alkalmazni a partnerség követelményeit (a gazdasági szereplők kizárásával), a 2004-es módosítás viszont a kistérségi szint szerepének megnövelésével, az önkormányzati társulásokkal többszereplőssé tette az intézményrendszert és a partnerség fokára is jótékonyan hatottak a módosítások. Ha az intézményrendszer hatékonyságát nézzük, akkor arra azt kell mondanom, hogy nem kellő mértékben hatékony, ugyanis nem kellő mértékben decentralizált.

Azt kell mondjam, hogy a magyar területpolitika decentralizáltabb volt, mint ahogy azt az Európai Unió, talán kapacitásbeli hiányosságok miatt, kezelte. Mi

szükségesnek éreztük, hogy a területi tervezés és fejlesztés Magyarországon decentralizáltan, a hét fejlesztési statisztikai régiószintjén is megvalósuljon, s ehhez hozzá venném még a Balaton kiemelt üdülőkörzetben is ugyanezt. Ennek a szellemében folyik az országos területfejlesztési koncepció, és az új Nemzeti Fejlesztési Terv előkészítése, vagyis regionális szinten is meg kell, hogy valósuljon a tervezés és a programozás. Ebből logikusan következik az is, hogy ha Magyarország 2007 után változtatni kívánja a területfejlesztés intézményrendszerének struktúráját, és illeszteni akarja egymáshoz a magyar és az európai területpolitikát, akkor a regionális operatív programok tekintetében is meg kell, hogy valósuljon ez, vagyis önálló regionális operatív programokat kell létrehozni és menedzselni. Valamennyi fejlesztési régióban és a Balatonnál is. Ehhez viszont intézményi kapacitások kellenek. Ennek megfelelően erősíteni kell a régiók kapacitásait. Ennek nemcsak a tanácsok működésére kell kiterjednie, hanem a munkaszervezetekre is.

Képzések vonatkozásában mindennek – az előbb említetteken, és az intézményrendszer egyéb elemein túl – , ki kell még terjednie a potenciális kedvezményezettekre is. Erre a jövőben 3,3 milliárd Ft-ot kívánunk szánni. Elképzeléseink szerint ezen túl, a VÁTI fogja menedzselni azt a folyamatot, amelyet az intézményrendszert igénybe vevők érdeklődésének kielégítésére szükséges szakértői hálózat létrehozása követel meg. Ez utóbbi ki fog terjedni a nemzetközi projektekkal kapcsolatos szakmai

tanácsadásra is, a fejlesztési tanácsok munkaszervezeteit elsősorban a tervezési és a programozási kapacitások és szaktudás tekintetében kell megerősíteni. Ennek a szándéknak a következtében a pályázat-előkészítés keretében már a közeljövőben 2,2 milliárd Ft-ot bocsátunk rendelkezésre, mely feladat a munkaszervezetek kezelésében fog megmutatkozni. Ezen belül nemcsak fejlesztésre és minőségbiztosításra gondolunk, hanem megfelelő képzettségű tanácsadók alkalmazására. Elképzeléseink szerint arra is kell törekedni, hogy a projekt terezés és finanszírozás mellett mindez a programok szintjén is megtörténjen a jövőben.

A területfejlesztés természetesen nem csupán tervezésből és programozásból áll, e kapacitások bővítése ki kell, hogy terjedjen a monitoringot lehetővé tevő kapacitásokra is. E folyamatban a feladattal érintkező államigazgatási szervek munkatársait is alkalmassá kell tenni arra, hogy a folyamatban részt vegyenek. Vonatkozik ez például az ágazati tervezőkre, vagy a dekoncentrált szervek területfejlesztéssel érintkező munkatársaira. E reformoknak ki kell terjedniük a pénzügyi igazgatás területére is. Gondolok itt például arra, hogy nagyon szétaprózodtak a pénzek, valamint arra, hogy az európai uniós és a hazai forrásból megvalósuló fejlesztéseknek is összhangban kell lennie. Az uniós strukturális alapok mintájára a hazai regionális programokhoz és tervekhez is integrált alapot kell létrehozni a régiók támogatására, amelyben nem csak a hazai forrásokat, hanem az európai uniós forrásokat

is allokálni lehet. A kormány feltett szándéka, hogy a 2006-2020 közötti, illetve a 2007-2013-as fejlesztési ciklusokban a területfejlesztésre szánt források 50 %-a decentralizált legyen, viszont azt is meg kell tudni jeleníteni, hogy az adicionalitás tekintetében mit tudnak produkálni a régióban a partnerek. Ezeknek a forrásoknak a decentralizálására, a tervszerződéses taktikát látjuk alkalmasnak. Ez utóbbinak a hét fejlesztési statisztikai régió túl, szintén ki kell terjednie a balatoni üdülőkörzetre, a térségben most folyó OECD-vizsgálatok eddigi eredményei is ezt mutatják. A nemzetközi szakértők is kíváncsiak arra, hogy egy ilyen, nem közigazgatási tércategóriáknak megfelelő, vagyis normatív eszközökkel nem kezelhető, funkcionális régióban megvalósuló területfejlesztés önálló entitásként tud-e megjelenni, s ez milyen kormányzati magatartást kell, hogy eredményezzen.

A támogatási rendszerek újragondolása mellett, természetesen gondot kell fordítani a régiók abszorpciós képességeire is. Ez az adicionalitás kérdésköre, vagyis arról is beszélni kell, hogy a nemzetközi és a hazai forrásokat csak megfelelő önrésszel rendelkező partnerek tudják igénybe venni. Mindez egyéb kérdéseket is felvet. Ilyen például a magyar adórendszer. Példának okáért, a hazai területfejlesztés egyik meghatározó szereplőjének, a megyei önkormányzatnak nincs adóztatási joga. A települések szintjén megjelenő adóbevételek jelentős része sem vehető igénybe ilyen tekintetben, mint forrás, ezek az összegek ugyanis a településüzemeltetésre kerül-

nek felhasználásra. Mindez felveti, hogy az államháztartási reform áttekintése nélkül ezek a finanszírozások nem képzelhetők el, ki kell találni, hogy milyen új forrásokat, és milyen technikákkal kell a regionális fejlesztés rendelkezésére bocsátani. Mindez feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a projektek társfinanszírozási formában valósulhassanak meg. Minderre abból a szempontból is nélkülözhetetlenül szükség van, hogy a megvalósuló projektek ne csak a tervezés során figyelembe vett szakmai szempontoknak feleljenek meg, de a fenntartható fejlesztés jegyében üzletileg is megállják a helyüket. Ennek érdekében szükség van a beruházásokkal, banki ügyintézkedésekkel kapcsolatos pénzügyi tanácsadás megszervezésére is. Olyan tevékenységre gondolok, amely egyúttal a projektek szintjén a megfelelő kockázatelemzést is elvégzi, itt azonban nyilvánvalóan különbséget kell tudni tenni az üzletileg várhatóan megtérülő projektek és például a kommunális fejlesztések között. Ha ezeket az intézményeket sikerül 2007-ig kiépíteni, akkor feltételezhetőleg fel tudjuk használni a ma rendelkezésre álló források többszörösét is, esetleg mindezt kevesebb adminisztrációval, mint eddig.

Finanszírozás, interrégiók, ágazati ellenállás

Comitatus: Tud-e elnök úr azzal kapcsolatos kormányzati elképzelésekről, hogy a decentralizált források, területi

alapú adóreform, vagy egyéb technikák alkalmazásával kerüljenek a régiókhoz, pl. az éves GDP meghatározott százalékának a területfejlesztésekre fordított felhasználása révén?

SzP: Felhívnam a figyelmet arra, hogy megosztott és átengedett adó is létezik. A hazai és a nemzetközi forrásokat, ha központi forrásként kezeljük, és ennek 50 %-át regionális kompetenciába utaljuk, a hét plusz egy régióhoz, akkor elmondhatjuk, hogy megvalósul a kívánt mértékű decentralizáció, s mivel ez az új NUTS rendszerrel kapcsolatban elvárt arányos népességű fejlesztési kategóriákat illeti, ezért területileg is arányosnak mondható. Ezek az adónemek és arányok az ország mindenkori teherbíró képességének a függvényében természetesen folyamatosan újragondolhatók.

Comitatus: A kormányzat közelmúltbeli törekvéseinek ismeretében azt már tudjuk, hogy miként ösztönzi a települési önkormányzatok kistérségi szintű kooperációját, vannak-e azonban arra vonatkozó kormányzati elképzelések az interregionális együttműködésének katalizálására vonatkozóan, valamint arra nézvést, hogy miként lehet mindebben motiválni a kormányzati decentralizációs elképzelések kapcsán, azt az ágazati apparátust, amelyik számtalan hasonló próbálkozásnak volt már a kerékkötője.

SzP: Interreg: Ha a magyar területpolitika céljait és az országos területfejlesztési koncepciót megnézzük, akkor abból láthatók a prioritási elemek: területi versenyképesség, térségi felzárkóztatás, dinamikus településszerkezet ki-

alakítása, fenntarthatóság. Nem véletlenül szerepel itt a határmenti és a határon túl átnyúló együttműködés, és amiről már beszéltünk, az az intézményrendszer, a decentralizáció kérdése. Mindezeknek a témaköröknek van egy határmenti szegmense, s ez nem csak magyar jelenség. Európában is azt látjuk, hogy a nemzetállamok határai mentén árkok alakultak ki, hiszen korábban ezek a nemzetállami határok kemény választóvonalat jelentettek. Magyarországon is azt látjuk, hogy a határmenti térségekben jelentős elmaradottság, versenyképtelenség, és a leszakadás jelei mutatkoztak. Pedig a szervesen kialakult gazdasági és kulturális régiók között a kapcsolat még akkor is erőteljes, ha köztük egy határfolyó húzódik. A határmenti együttműködés és fejlesztés egy kiemelt magyar stratégiai cél, ennek az együttműködésnek a támogatása nem csak magyar, hanem európai érdek is. Magyarországnak jelentős határmenti térségei vannak, ahol meg vannak a gyökerei a történelmi együvé tartozásnak, pl. a Bihar-Bihor Euréció, vagy a Maros-Tiszai Euréció. Az Interreg programok továbbra is azt szolgálják, hogy az Unió tagállamai működjenek együtt, és magyar kezdeményezésre megjelenik 2007-től az új szomszédsági politika, ami kifejezetten arra szolgál, hogy a nem uniós országokkal határos területen is fel lehessen ezt az eszközt használni. Ezért fontos számunkra Ukrajna, Horvátország, Szerbia és Montenegró, Bosznia és Hercegovina, és Románia. Románia a közeli uniós csatlakozás miatt is kiemelt partnerünk. A többi or-

szággal azért is fontos a határmenti együttműködés, hogy ezzel Magyarország kaput nyithat az európai gazdasági térséggel való kapcsolódáshoz. Nagyon fontos elem még a biztonság, hiszen ez a térség tele van konfliktusokkal, s a befektetők nem mennek olyan helyre, amit nem találnak biztonságosnak.

Ami az ágazati minisztériumok elhelyezését illeti, a központi kormányzatok sehol a világon nem fognak maguktól decentralizálni. Az ágazatok nagy része arra hivatkozik, hogy egy részét a feladatoknak nem lehet, és nem érdemes decentralizálni. Ez részben igaz is, hiszen vannak olyan feladatok, amiket horizontálisan kell kezelni. Ugyanakkor az is kiderült, hogy nem is foglalkoztak a feladatok decentralizálásának kérdéskörével, hiszen amikor egy asztalhoz ültettük az ágazati tervezőket a területi tervezőkkel, akkor kiderült, hogy a legtöbb ágazatnál nincs is megfelelően felkészült területi tervezési szakember. Korábban nem foglalkoztak azzal, hogy miképp értelmezzék az ágazati célokat a térben a regionális rendszerben elhelyezve. Ebben a kérdésben a régiók szakemberei sokkal felkészültebbek voltak. Nemcsak a környezetvédelemnek, hanem a közművelődésnek, az oktatáspolitikának, a foglalkoztatásnak, és a szociálpolitikának is vannak regionális metszetei. Ha mindezt sikerül megértetni, akkor is felvetik azt a kérdést, hogy hatékony és eredményes-e a decentralizáció? A decentralizáció mindenképpen demokratikus, de ha nem párosul a hatékonysággal és az eredményességgel, akkor ez nem mindig segíti a fejlődést. Er-

re mondta példaként a Világbank az 1990-es önkormányzati rendszert, amikor a túlzott települési decentralizáció szétforgácsolta az eszközöket. Ez a demokratizmus néha önmaga karikatúrájába fordul, amikor egy autonómiával bíró település még a saját intézményeinek működését sem tudja biztosítani állami beavatkozás nélkül. Ahol az önkormányzatok egyharmada önhibáján kívül hátrányos helyzetű, és speciális pénzügyi támogatásra szorul, ott az nyilván nem a helyi vezetés gyengesége, hanem nyilvánvalóan rendszerprobléma. S ezzel összefüggésben vetik fel az ágazati minisztériumok, hogy ők szívesen decentralizálnának, de csak arra a szintre, ahol a feladatokat jobban, eredményesebben, és hatékonyabban tudják megoldani. Hasonló a helyzet mint Csehországban, ahol a 8 tervezési régió mellett 14 önkormányzati megyét alakítottak ki, s amikor a minisztériumokat felkérték, hogy a feladatokat ezekhez a területegységekhez csoportosítsák át, akkor az volt a válasz, hogy a megyéket nem tartják alkalmasnak e feladatok fogadására. Erre megfelelőnek a régiókat tartották volna. Nem nehéz észrevenni az analógiát, hiszen a minisztériumok nálunk is azzal érvelnek, hogy ha lennének régiók, akkor arra a szintre szívesen decentralizálnának.

Comitatus: Egyértelmű, hogy a kormányzati elképzelések a kistérségekhez és a régiókhoz kapcsolódnak, ugyanakkor közjogilag a települések és a megyék legitimitása az erősebb. Mi várható akkor ha a kétharmados törvényekkel bebetonozott mai helyzet tartósan fennma-

rad, és nem sikerül a közjogilag megerősített önkormányzati régiókat létrehozni. Van-e erre vonatkozóan egy „B” terv?

SzP: A területfejlesztési politika szempontjából nem látok különbséget, hiszen a regionális fejlesztési tanácsok ma is legitímen működnek. Az európai példa azt mutatja, hogy egymással párhuzamosan is működhetnek a területfejlesztési és a közigazgatási rendszerek, és nem kell ahhoz föderális berendezkedés, hogy működjön a decentralizáció. A területpolitika önmagában nem követeli meg a regionális önkormányzati rendszert, viszont a demokrácia erősítése érdekében ezt célszerű lenne létrehozni. Ha nem hangsúlyozzuk a kistérségek és a régiók szerepét, akkor a regionális fejlesztési politikában nagyon hangsúlytalan, kevéssé hatékony, s talán veszteségi pozícióba is kerülhetünk, hiszen jelentős forrásoktól eshetünk el. A politikai veszteség viszont egyértelmű, hiszen az azt jelenti, hogy nem sikerül a közigazgatás ésszerűsítése. Én találkoztam 1998-ban egy olyan finn kormányzati szakértővel, aki korábban városi és megyei politikus volt, s elmondta, hogy sohasem hitte volna, hogy ő lesz az élharcosa a közigazgatás racionalizálásának. Kormányzati pozícióból egyértelművé vált számára, hogy meg kell lépni azokat a reformlépéseket, amiket települési és megyei vezetőként ellenezett. Magyarországon is konszenzust kell kialakítani ebben a kérdésben, s ez valószínűleg csak több kormányzati cikluson átívelve lehetséges, hiszen csak így biztosítható a fokozatosság. Vannak olyan területek, ahol nem szükséges erre várni, ilyen pél-

dául a dekoncentrált igazgatási szervezetek ésszerűsítése, hiszen pl. nyugodtan lehet 20 deko helyett 7-et működtetni, a racionalitás jegyében a meglévő bázison anélkül, hogy ez vérvesztéssel járna. Ami a politikai hatalmat, a közhatalmat illeti, az viszont nyilvánvaló, hogy egy hosszabb folyamatot igényel, amihez nemcsak a társadalmi konszenzust kell megteremteni, hanem a politikai pártoknak is fel kell sorakozniuk. Addig ez nem megvalósítható, amíg egy másfajta politikai legitimitációra épül fel a választási rendszer, amíg másfajta hatalmi súlypontok vannak. Ugyanakkor a gazdasági súlypontok ma már egyértelműen a regionális szintre helyeződtek át, és sokáig ez az ellentmondás a gazdasági és a politikai berendezkedés között sem tartható. Nyilván nem véletlenül alakultak ki a megyei listák, s nem véletlenül alakultak ki a megyei pártstruktúrák, s ezt hirtelen felindulásból nem lehet egyik napról a másikra megváltoztatni. Nem véletlen, hogy Franciaországban 30 évig tartott, amíg a hatalmi súlypontokat átszervezték. Hosszú dialógusokkal, diskurzusokkal, finomhangolással, politikai egyeztetésekkel, s ott is a területfejlesztési rendszer volt, amelyiket egyfajta zászlós hajóként követett a politikai struktúra. Önmagában nem az EU miatt kell megváltoztatnunk a közigazgatási rendszert, de az uniós támogatási fejlesztési rendszer is arra ösztönöz, hogy ebbe az irányba mozduljunk el.

Comitatus: Sokan felvetik azt, hogy a Medgyessy-kormányral nagyon széttagoltta vált a területfejlesztési intézmény-

rendszer, s ez akadály a összehangolt regionális fejlesztésnek.

SzP: Ebben a Gyurcsány-kormány idején már előrelépés történt, hiszen egy tárca nélküli miniszterhez került a területfejlesztés és az idegenforgalom mellett a lakásügy is, s ez hosszú idő óta először egy helyre csoportosítja a terület- és településfejlesztést. Kétségtelen, hogy az európai uniós ügyekhez kapcsolódó Nemzeti Fejlesztési Hivatal, már egy másik tárca nélküli miniszterhez tartozik, de ezt a problémát is megoldottuk azzal, hogy létrehoztuk a fejlesztési kabinetet, így mind a három fajta tervezés (a nemzeti fejlesztési tervezés, a területi tervezés és az európai tervezés) ebben a kabinetben egyesül. Természetesen felvethető egy egységes fejlesztési minisztérium létrehozása is, de a rendszer enélkül is működik. Ami még problematikus, az a vidékfejlesztés, hiszen az európai tendencia alapján ez a legtöbb helyen a területfejlesztéssel van egy helyen. Nálunk még külön szervezet a miniszterelnöki hivatalban működő területpolitikai államtitkárság, amelyik viszont nem a területfejlesztéssel, hanem a tanácsadó hálózatokkal foglalkozik. A feladatokat itt is jól el tudjuk határolni, így nem okoz zavart a regionális fejlesztési rendszeren belül.

Ezzel szívesen vitatkoztunk volna, de időközben elkezdődött a konferencia, ahol az első előadó dr. Szegvári Péter volt, így megköszöntük őszinte és alapos válaszait.

(az-om)

Az ügyintézés informatikai lehetőségei az önkormányzatoknál

„Az egyes ember és a hivatal viszonyát nemcsak az szabja meg, hogy valaki milyen érzésekkel lép be a hivatalba, hanem sokkal inkább, hogy milyenekkel távozik.”

(Hajdúné dr. Csabai Éva jegyző, Debrecen)

Bevezetés

Az információs társadalom az emberiség történetében korábban végbement mezőgazdasági és ipari forradalomhoz hasonló jelentőségű változás. Azonban arról csak tanultunk, ezt pedig alakíthatjuk, ám mindenképpen részesei, élvezői vagy elszenvedői leszünk. Az új kor fontos jellemzője az információ és a tudás szabad létrehozásán, forgalmazásán, hozzáférésén és felhasználásán alapuló társadalmi struktúra kialakulása, a tér és idő viszonyának és értelmének megváltozása, a versenyképesség kritériumainak átalakulása települési szinten is. A legfontosabb erőforrássá az információ válik.

A 2000 márciusában megrendezett liszaboni csúcson Európa állam- és kormányfői azt az új célt állították az Európai Unió elé, hogy Európa 2010-re a világ legversenyképesebb, tudásalapú társadalmává váljon. A Lisszabonban elindított reformfolyamat részeként meghirdetett eEurope(1) kezdeményezés – s az annak végrehajtását segítő további (eEurope 2023, eEurope 2054) akciótervek – gazdasági programokként foghatók fel. Ez a program a céljait csak a társadalom egészét érintő, mélyreható változások révén, az info-kommunikációs eszközök nyújtotta lehetőségeket felismerve és azokat tudatosan felhasználva érheti el. A tagjelölt országok részvételével zajló eEurope+ folyamat elsődleges célja ezen országok információs társadalmi felzárkóztatása volt, szerepe azonban jóval több ennél.

Magyarország 2004-ben a versenyképes, tudásalapú gazdaságot, információs társadalmat építő Európai Unióhoz csatlakozik. A tudásalapú gazdaság és információs társadalom létrehozásával a

legfőbb közös cél az egyén és a közösség életminőségének és életkörülményének javítása; ennek révén olyan modern, európai, Magyar Köztársaság megteremtése, amelyben mindenkinek jó élni. Ezt a célt a XXI. században a tudásteremtés és -terjesztés, a gazdasági versenyképesség, a közösségvállalás, a társadalmi esélyegyenlőség a nemzeti kulturális és természeti környezet megőrzésének értékei mentén lehet a legbiztosabban és a leggyorsabban elérni.

Azzal, hogy Magyarország bejelentette csatlakozási szándékát az Európai Unióhoz, kijelölte azt az irányt, amelyen a jövőben haladni kíván. Az európai fejlődési folyamat egyértelműen a tudásalapú (új) gazdaság és az információs társadalom irányába halad.

A közigazgatás informatizáltságának mértéke és minősége alapvetően befolyásolja az információs társadalom fejlődési ütemét, ezáltal a társadalom teljesítő képességét. Azzal, hogy a kormányzat és a közigazgatás a legkorszerűbb info-kommunikációs eszközrendszer használójává válik, sokrétűen és hatékonyan gyorsítja fel az információs társadalom kialakulását. A bevezetett informatikai alkalmazásokkal rávezeti a gazdaság és a magán szféra szereplőit a XXI. század eszközrendszerének használatára. Az e-közigazgatási szolgáltatások pedig elősegítik az egyéb – a privát szférához tartozó – elektronikus szolgáltatások elterjedését. A példamutatás, mint stratégiai eszköz úgy is megjelenik, hogy egyes programokat (elektronikus ügyintézés) a kormányzat és a közigazgatás saját berkein belül (állami beruházként) megvalósít, bemutatva, hogy az informatizálással hatékonyabban végezhetőek el egyes feladatok.

Dolgozatomban szeretném az információs társadalom kialakulásának a kapujában az önkormányzatok, a lakosság, Bocskai kert, szűkebb hazám helyzetét bemutatni. Célom annak ismertetése, hogy milyen módon kapcsolódhat egy önkor-

mányzat polgármesteri hivatala az informatikus társadalomhoz.

A téma ma nagyon aktuális. Naponta újabb híreket, kidolgozott stratégiákat, javaslatokat találunk a sajtóban. Az internet az informatika fejlesztésétől hangos, az önkormányzatok az EU-csatlakozás küszöbén küszködnek a rendeletek átvizsgálásával a jogharmonizáció tükrében, az informatikai kihívásokkal, a SAPARD-pályázatok megszerzéséért, miközben egy nyomtató beszerzése anyagi gondot okoz. Nagyobb városok digitálcityként jelennek meg az interneten, sms-alapú ügyintézést terveznek, keresik az utat az e-kormányzat, e-önkormányzat, e-ügyintézés felé, de előttük tornyosul az esélyegyenlőség kérdése, a társadalmi kisebbség, a szegények sorsa, problémái. Megyünk az unió felé, belépünk, de a problémák nem lesznek kevesebbek, sőt...

Céлом az elektronikus ügyintézés lehetőségeinek bemutatása. Miért éppen ez? 1999. május 25-e óta dolgozom Bocskaiakert község polgármesteri hivatalában. Először, mint adminisztrátor, majd ügyintéző, ma titkársági ügyintéző vagyok. Az elmúlt 5 évben folyamatos kapcsolatban állok az emberekkel, az ügyfelekkel. Telefonon, levélben és ügyfélfogadási időben személyesen is találkozom velük. Ez idő alatt megtapasztaltam, hogy sok olyan ügyfél van, akikkel személyesen kell találkozni, meghallgatni a problémájukat, segítséget adni nekik. Az ügyfelek egy része azonban csak egy időpontot, befizetendő összeget, számlaszámot, adatlapot kér, vagy bejelentenek gépkocsit, illetve lakáseladásukat, vásárlásukat.

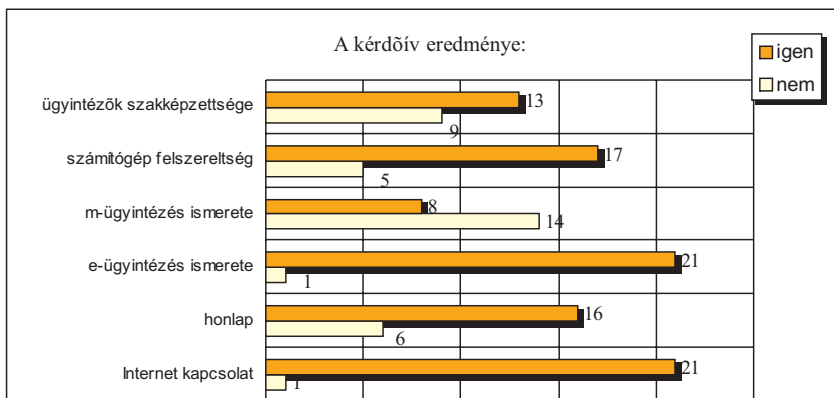
Az idő pénz, és sok ügyfél napi 8 óra munka mellett be sem tud jönni hivatali időben a hivatalba. Nekik nagy segítség lenne, ha az internetről letehető lenne a szükséges adatlapot, kétoldalú információáramlással megtudhatnák a szükséges információt ahhoz, hogy boldogulni tudjanak. Ez már csak azért is fontos, mert felmérések szerint (Koping Datorg, 2001. március) a lakosok legtöbbször (évente hat alkalommal) azért keresik fel a polgármesteri hivatalat, hogy az ügyintézés menetéről információt kérjenek.

Ezek a gondolatok vezettek ahhoz, hogy az ügyintézés korszerűsítéséről írjam a dolgozatomban. Ehhez azonban szólni szükséges arról a társadalomról, amiben élünk, amely körülöttünk alakul, s azokról az emberekről, akiknek szolgáltatunk, akikről valójában szó van az ügyintézés során.

Dolgozatomban megalapozásához ismerni akarom, hogy hogyan gondolkoznak erről a témáról az önkormányzati ügyintézők. Munkatársaim, ügyintéző társaim, titkárnőtársaim véleményére voltam kíváncsi. Hiszen azok tudják igazán a választ, akik nap mint nap találkoznak az ügyfelekkel, a lakossággal. A kérdőív felépítésénél vigyáztam arra, hogy rövid idő alatt, könnyen kitölthető legyen, így javítva a visszaérkezések arányát.

Köszönöm a következő önkormányzatok válaszait: Furta, Hencida, Bököny, Tiszagyulaháza, Hajdúböszörmény, Téglás, Vámospércs, Tiszacsege, Balmazújváros, Görbeháza, Konyár, Sáp, Újléta, Ebes, Nyíracsad, Bihartorda, Tiszajenő, Kismarja, Biharnagybajom, Berettyóújfalú, Hortobágy.

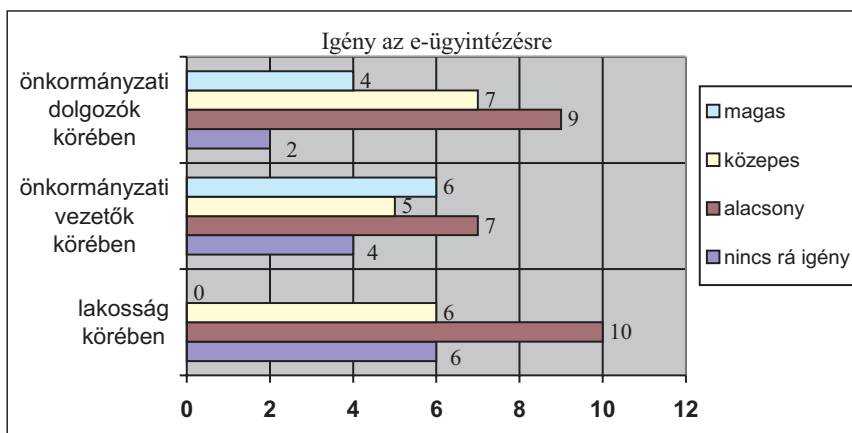
1.ábra

Érdekes volt számomra, hogy bár az e-ügyintézésről 95%-ban hallottak, az érdeklődésük a következőképpen alakult az ügyintézők megítélése szerint:

4) Örömmel üdvözölhető az a tény, hogy a dolgozók úgy látják: a technikai felszereltségük (77%-ban) is, a szakképzettségük (60%-ban) is megfelelő lenne ahhoz, hogy bevezetésre kerüljön

2. ábra

Az önkormányzati dolgozók szerint, a lakosság 72%-ának, a vezetők 82%-ának, a dolgozók 91%-ának van igénye arra, hogy használják az elektronikus ügyintézt.

az e-ügyintézés.

Európai alapok

Az európai uniós elvárásokról bővebben is szükséges lenne szólni, de helyhiány miatt, itt a

1. táblázat

	Lakosság	Vezetők	Dolgozók
Nincs rá igény	6	4	2
Alacsony	10	7	9
Közepes	6	5	7
Magas	0	6	4

A felmérés eredménye indokolja, hogy miért kell ezzel a témával foglalkozni.

1) Az ügyintézők bár ismerik az e-ügyintézt, 91%-ban maguk is fontosnak tartják, hogy használják, ugyanakkor a lakosság körében nem, a vezetőknél sem látják az igényt az e-ügyintézésre.

2) A legtöbb helyen van weblap, frissítik is, majdnem rendszeresen, de formanyomtatvány alig van néhányon, s csak egy önkormányzathoz küldhető vissza a nyomtatvány.

3) Az m-ügyintézt is hasznos dolognak tartom. Felmérésemből az tűnt ki, hogy 64%-uk nem is hallott róla. Ezért feltétlenül szükséges szólni erről a lehetőségről is.(1)

legfontosabbat szeretném bemutatni:

eEurope 2005: Információs társadalom mindenkinél

2000-ben került megfogalmazásra az Európai Bizottság által az eEurope 2002 cselekvési terv, amelynek célja, hogy egész Európa előnyére váljon az információs társadalom. Ennek keretében jelölték ki azt a három fő irányt (és ezeken belül tizenegy területet), amelyre az erőfeszítéseket koncentrálni kell:

- olcsóbb és gyorsabb internethozzáférés (szélessávú internet, e-Research, e-Security),
- beruházás emberekbe és készségekbe (e-Education, e-Working, e-Accessibility),

– az internet használatának ösztönzése (e-Commerce, e-Government, e-Health, e-Content).

2002 júniusában az eEurope 2002 eredményeit foglalja össze és az előző meghosszabbításával újabb cselekvési tervet fogalmaz meg az eEurope 2005. Célja: információs társadalmat mindenkinek. Ajánlásai:

– az online elérhető nyilvános alapszolgáltatások aránya,

– az online szolgáltatások használata az ügyfelek által,

– online információs elérés (web, wap, telefon),

– egyirányú interakció (választás menüből, űrlapkitöltés),

– kétirányú interakció, tranzakció (elektronikus fizetés, űrlapkitöltés és -küldés),

– integrált tranzakció, elektronikus ügyintézés (teljes folyamat informatizálás: megrendelés, számlázás, fizetés).

Milyen kihívással kell szembenéznie ma a közigazgatásnak?

Az Európai Unió elvárásai, az eEurope 2005 ajánlása, az európai integráció, fontos az unióba lépés előtt, ugyanakkor a kihívások a mi munkánkat, életünket könnyítik meg, ezért fontos megemlíteni őket:

– állami kiadások csökkentése,

– demográfiai változások,

– strukturális és gazdasági változások,

– politikai és ideológiai nyomás,

– állampolgárok megnövekedett igényei,

– technológiai fejlődés.

A technológia óriási léptékű fejlődése az egész világon a kormányzatokat arra készíti, hogy csökkenő költségvetési források mellett és a növekvő elvárásoknak megfelelően gyökeresen megváltoztassák a társadalomnak nyújtott szolgáltatások módozatait.

Az elektronikus kormányzat mellett, hogy az ügyfelek jóval magasabb színvonalú kiszolgálását biztosítja, a kormányzati munka hatékonyságának alapvető javulását kell, hogy eredményezze. Ez az új kormányzati szolgáltatási modell függetlenül attól, hogy az egyablakos kormányzat, mindent egy helyen megközelítés vagy a megosztott hozzáférés modelljének nevével viseli, azonos tulajdonságokkal jellemezhető. Ezek között elsősorban kell megemlíteni azt a lehetőséget, hogy az ügyfelek akkor és azon a helyszínen férhessenek hozzá az őket érdeklő szolgáltatásokhoz, ahogy kívánják, s mindezt a legegyszerűbb módon költségtá-

karékos megoldásban. Mivel a privát szférában világszerte ez a módszer terjedt el, az állampolgárok egyre inkább elvárják alkalmazását a kormányzatoktól is.

A modell egyaránt vonatkozik az információelérésre és a szolgáltatások nyújtására, de mivel az információelérés egyszerűbb és ezért egyszerűbb folyamat, térnyerése megelőzte a szolgáltatásokét.

A kormány lépése: közháló, eMagyarország-pont

2004. február 10-én digitális alapkötetével elindul a Közháló megvalósítása(2), amely az utóbbi évek legnagyobb, több tízmilliárd forintos, kormányzat által támogatott informatikai infrastruktúra-építési programja. A Közháló egy az egész országot behálózó informatikai alapközmű, amely néhány éven belül valamennyi, a kormányzati informatikába nem tartozó helyi közigazgatási szerv, közintézmény, iskola, valamint a közfeladatokat ellátó egyéb szervezet, továbbá a civil szervezetek számára biztosítja majd a szélesávú hozzáférést a világháléhoz.

A Közháló hozzáférhetővé teszi az internetes szolgáltatásokat és információkat, csökkenti az állampolgárok és az igazgatási szervek közti távolságot, átláthatóbbá teszi a közigazgatás és államigazgatás működését. A Közháló segítségével az ország lényegében minden pontján elérhetőek lesznek az eGazdaság, eKereskedelem csatornáit is, felgyorsul az információs társadalom megteremtésének folyamata.

A Közháló fontos feladata továbbá az eMagyarország-program keretében létesülő eMagyarország-pontok (számítógépes információs pont) megvalósításának támogatása. A program megvalósulása érdekében az Informatikai és Hírközlési Minisztérium (IHM) támogatni kívánja azokat a szervezeteket és intézményeket – könyvtárakat, közművelődési intézményeket, teleházakat, önkormányzatokat, egyházi intézményeket, kórházakat, szanatóriumokat, az idősök otthonait, klubjait, alapítványokat –, amelyek már működtetnek közösségi internet-hozzáférési helyeket, vagy vállalják új közösségi internet-hozzáférést szolgáltató pontok létrehozását és eMagyarország-pontként történő működtetését. A program – a kistéleplések speciális helyzetére való tekintettel – lehetővé teszi az internet-szolgáltatás összekapcsolását más közelítési feladatokkal, elsősorban postai szolgáltatásokkal, így a kistélepléseken élők is megfizethet-

tő áron, lakóhelyük közelében juthatnak hozzá az internet használatához.

A Közháló nem új hálózat kiépítése állami beruházás formájában, hanem a piaci szereplők szolgáltatásainak igénybevétele. Az IHM tervei szerint a Közháló-program három – egymásra épülő – fázisban valósul meg. Az első fázis megvalósítására a minisztérium tavaly indított hét közbeszerzési eljárást, amelyek nyerteseivel a közelmúltban zárult le a szállítói szerződések megkötése. Ebben, a 2005 szeptemberéig tartó szakaszban a Közháló több mint 2500 településre jut el. Az első fázisban összesen 7300 szélessávú végpont kerül átadásra, amelyből 5000 a Közháló alhálójaként működő Sulinet keretében, az IHM és az Oktatási Minisztérium társfinanszírozásában valósul meg. Az IHM által finanszírozott 2300 további végpont településeinek kiválasztásakor döntő szempont volt, hogy a végpontok lehetőleg a hátrányos helyzetű területeken valósuljanak meg.

A megvalósuló végpontok magas száma lehetővé teszi, hogy a vállalkezési alapon létrejövő szolgáltatási rendszer lényegesen kedvezőbb áron üzemeljen, valamint azt, hogy a szolgáltatás olyan végpontokhoz is eljusson, amelyekhez a szolgáltatást a kisebb végpontszám esetén nem lehetne gazdaságosan biztosítani.(3)

Az önkormányzati program

Az önkormányzati program a következő feladatokat határozza meg:

- Korszerűsíteni szükséges a települési, területi és a kisebbségi önkormányzatok info-kommunikációs eszközparkját. A korszerűtlen, szigetszerűen működő információs rendszereket fel kell váltani a korszerű, globális, integrált rendszereknek.

- A kistéleplések esélyegyenlősége megteremtése érdekében támogatni kell a kistérségek közös informatikai fejlesztéseit (alkalmazások, eszközpark) és a közös rendszer-üzemeltetést.

- Az önkormányzatok ügyvitelt meghatározó infrastruktúrájának fejlesztése és szabványosítása, informatikai fejlesztéssel a papíralapú iratkezelést lépésről lépésre elektronikus alkalmazásokkal felváltani.

- A szoftver infrastruktúra fejlesztése, az alkalmazások kompatibilitásának, integrációjának emelése.

- Az állampolgárok aktív részvételének növekedése az e-kormányzatban.

- A kormányzati egyablakos ügyfélszolgálat kialakításával és használatával az önkormányzat-

tal kapcsolatban álló ügyfelek (magánszemélyek, vállalkozók, civil szervezetek stb.) ügyintézését megkönnyítő eszközök telepítése.

- Az önkormányzatok által jelenleg használt rendszerek és eszközök folyamatos karbantartásának, fenntartásának és működésének biztosítása.

- Önkormányzati internetes portál használatával, illetve tartalmak kialakításával egyirányú kommunikáció és alapszintű interakció.

A kijelölt célok megvalósítása érdekében ható főbb programcsoportok, feladategyüttesek:

- lakcímváltozás igénylésének 100%-os lefedettségű megteremtése,

- önkormányzati belső folyamatok elektronikus kezelése (intranet, extranet),

- adatbázisok közös használata feltételeinek kialakítása,

- képzési programok (stratégiai tervezés, felhasználói, ügyfélszolgálati ismeretek),

- Az önkormányzatok információtechnológiai (IT) szolgáltatás üzemeltetés kihelyezésének támogatása, a kihelyezést végrehajtó szervezetek pályázati úton történő támogatása, költségkímélő (outsourcing: erőforrás-kihelyezés, ASP: Application Service Provider) megoldások (lehetőleg üzleti alapú) támogatása.

Az önkormányzati informatika legfőbb problémái

A HRK Consulting Kft. 2002 végén az Emag Kft. és a Jegyzők Országos Szövetsége Informatikai Munkacsoport közreműködésével átfogó informatikai felmérést végzett az önkormányzatok között, azok informatikai helyzetét vizsgálva az alábbi szempontok szerint, a lakosok számának függvényében:

- informatikai szervezet,

- informatikai eszköz-ellátottság,

- internet lehetőségek,

- informatikai alkalmazásokkal lefedett ügyviteli folyamatok,

- informatikai stratégiai tervezés.

A lakosok száma szerint az önkormányzatok felmérése két csoportban történt, külön értékelve az 5000 fő alatti, illetve az 5000 lakos feletti önkormányzatokat. A felmérés eredményeként megállapítható, hogy az önkormányzatok legfőbb informatikai problémái a következők:

- az önkormányzatok jellemzően költségeik viszonylag kis (gyakran csak elenyésző) hányadát fordítják informatikára,

– az internet nyújtotta lehetőségek nem megfelelő szintű kihasználása, széles sávú Internet elérésének hiánya,

– elektronikus dokumentumkezelő, illetve munkafolyamat-irányítási rendszer elenyésző használata,

– elavult géppark,

– informatikai képzettség és szakemberek hiánya,

– az elérhető integrált és speciális önkormányzati rendszerek hiánya,

– informatikai stratégiai tervezés hiánya,

– hiányzik az informatika szerepének, szükségességének felismerése a képviselők többségénél,

– állami, egységes integrált önkormányzati rendszer hiánya.

Az önkormányzatok jelentős többségénél az informatikai problémák legfőbb okozója a forráshiány, vagyis az önkormányzatok nem rendelkeznek azokkal az anyagi erőforrásokkal, amelyek szükségesek az informatikai rendszerek és inf-

Ügyintézés

Milyen alternatívák állnak jelenleg az ügyfelek rendelkezésére annak érdekében, hogy ügyeiket intézzék az államigazgatás vagy az önkormányzatok területén? Elsősorban a személyes és írásban (levélben) történő megkeresések a jellemző lehetőségek. A mai helyzetet a 3. ábra szemlélteti, amely jól mutatja, hogy az állampolgárok széles köre veheti igénybe az ügyfélszolgálati szolgáltatásokat, de korlátozott kommunikációs csatornákon. Az ügyfél számára a széles körű alkalmazás azt is jelenti, hogy bármely csatornán bejelentheti igényét, kibővítve a lehetőséget az internet, a kioszk, mms (képek küldésére is alkalmas rendszer) lehetőségével is.(6)

A digitális ügyintézés bevezetése természetesen jelentős informatikai fejlesztéseket igényel, hisz adatbázisok, keresőmotorok, alkalmazói felületek kialakítása válik szükségessé. Kérdés persze még az is, hogy ezt az eredményt, a digitális platformon keresztül történő ügyintézés lehetőse-

3. ábra

Megnevezés	Személyes	Levél	Telefon	Web	SMS		
Információkérés, tájékoztatás							
Bejelentés							
Ügyintézés							
	Elérhető szolgáltatás						
	Részben elérhető szolgáltatás						
Megnevezés	Személyes	Levél	Telefon	Web	SMS	MMS	KIOSZK
Információkérés, tájékoztatás							
Bejelentés							
Ügyintézés							

rastruktúra fejlesztésére, illetve sok esetben a megfelelő szintű üzemeltetésére(4).

Ügyintézés és ügyvitel

„Egy ügyfelet nemcsak úgy lehet elégedetté tenni, hogy mosolyogva fogadjuk, és kedvesen érdeklődünk, mi járban van, hanem úgy is, hogy panaszait konkrét módon és gyorsan kezeljük.”(5)

gét, csak a világhálóat elérők használhatják majd, vagy egy újabb kommunikációs csatorna megnyitásával annak a 75%-nak is biztosítjuk a használatát, akik még nem férnek hozzá a hálózathoz.

Másrészt figyelembe kell venni azt is, hogy a szolgáltatás kialakításakor a kályhát jelentő kiindulópont az ügyfél, akit a szolgáltatásra akarunk

szoktatni. Így bármilyen fejlesztésbe kezdünk, előtte széles körű felmérést kell végezni a lakosság körében. A korábbi ügyintézési „változtatásoknál” gyakran nem számított az ügyfél elégedetlensége. Itt azonban már másról van szó: ha az ügyfél nem elégedett, nem használja a szolgáltatást.

M-ügyintézés. Manapság többek között azért is foglalkoznunk kell az e-maillal, az sms-sel és az mms-sel, illetve mindezek közigazgatási vetületével, mert ezek a kommunikációs csatornák a kommunikációs formák közül egyre nagyobb részesedést nyerne a hagyományos kommunikáció rovására. Másrészt az Államigazgatási eljárásról szóló törvény lehetővé teszi, hogy az ügyfél panaszát szóban vagy írásban tegye meg.”(7)

Sajnos, az internet lassan terjed Magyarországon. Az élet minőségét javító megoldásokkal azonban nem lehet várni. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem (jelenleg Corvinus Egyetem) Államigazgatási Kara mellett működő kutatócsoport ezért – a mobilkészülékek elterjedtségét kihasználva – az m-kormányzat lehetőségeit kívánja megteremteni. Ez az újabb kommunikációs csatorna pedig nem más, mint a telefon. Jelenlegi terveik szerint a települések lakói sms-eken intézhetnék ügyeik egy részét az önkormányzattal. Később a wap, illetve a szélessávú mobil-internet felhasználásával is bővíthetnének a kommunikáció lehetőségei.

A vezetékes telefon ott van a háztartások 85%-ában, a mobiltelefon pedig szinte mindenhol fellelhető. Napjainkban a lakosság kétharmada rendelkezik sms-képes telefontal, így ezt a fajta elektronikus üzenetküldési lehetőséget az írott kommunikáció csatornájaként kell kezelnie az államigazgatásnak is. Az sms-rendszer bár korlátozott tartalommal működhet (160 karakteren belül), 7–8 modulal rendelkezik, amelyből Hajdúszoboszló városában két modult használnak 2003. novembere óta. Az ügyfél-információs modul telefonszámokat, fogadónapokat, az ügyintézés rendjét, aktuális információkat küld a regisztrált érdeklődőnek. Az ügyintézési információs modul konkrét ügyek intézésében tud oda-vissza kapcsolatot tartani az ügyintéző és az ügyfél között, aki így néhány sms áraból elérheti azt, hogy megbeszélte időpontban, egyszer kell betérnie a megadott iratokkal az ügyintézőhöz, megtakarítva időt, utazási költséget, felesleges sorban állást, idegeskedést. Célcsoportok kialakításával (kutyatulajdonosok, méhészek) egy-egy csoportos sms-sel tájé-

koztatni tudják az aktuális feladatokról az ügyfeleket, így szintén pénzt, időt takarít meg az önkormányzat, s bizonyítható, hogy az ügyfél, például a méhész megkapta a szükséges tájékoztatást, például a permetezési időpontokat(8). A hazai helyi közigazgatásban elsőként Hajdúszoboszló, Ebes, Nagyhegyes, Hajdúszóvat lakói vehetnek igénybe ügyeik intézéséhez intelligens, sms-alapú mobiltelefonos szolgáltatást.

A Kinet Kft. munkatársai 600 embert (44%-uk budapesti, 56%-uk vidéki) kérdeztek meg arról, hogy miképpen vélekednek a telefonos ügyfélkapcsolati rendszerekről, azaz a call centerekről(9) (contact centerekről). A válaszadók 80%-a mondta azt, hogy legszívesebben telefonon intézi ügyeit. Az okok között a kényelem és az időmegtakarítás szerepel az élen. A személyes ügyfélszolgálatot csak mintegy 12% részesíti előnyben. Igen figyelemre méltó, hogy az írásos ügyintézés a megkérdezetteknek mindössze 7,5%-a alkalmaszra szívesen. Ez utóbbi körbe tartoznak az e-mailek is, azaz kimondhatjuk: Magyarországon még nem terjedt el az online ügyintézés.(10)

Ügyvitel

„Fuldoklunk az adatokban, de nem találjuk az információt, mert nyilvántartásaink nincsenek egységbe szervezve, integrált és komplex informatikai rendszerrel hatékonyan támogatva, a papíralapú működést még csak szigetekben váltotta ki az elektronikus. Az önkormányzati adatvagyon olyan kincs, amelyet még meg sem találtunk, nemhogy hasznosítanánk.”(11)

A magyar közigazgatásban dolgozók évente közel 200 millió munkaórát töltenek ügyviteli tevékenységgel.(12) Ügyvitel alatt a közigazgatásban olyan szabályozott munkafolyamatot kell értenünk, amely az érdemi ügyintézéshez, illetve a döntések meghozatalához a szükséges technikai és adminisztrációs feltételeket, szolgáltatásokat biztosítja. Ügyviteli tevékenységen tehát az irat készítését, nyilvántartását, kézbesítését és tárolását, ügyviteli folyamaton pedig az egyes tevékenységeken belüli, illetve azokat összekötő cselekmények láncolatát értjük.

Megoldási lehetőségek.

Az elektronikus kommunikáció, mint a jövő meghatározó tényezője

A szemünk láttára válik stratégiai kommunikációs eszközzé az elektronikus levelezés. Az e-mail éppen úgy személyhez kötött, mint a rádiótelefon, mégis nagy köztük a különbség. Ugyanis a levél esetén hiányoznak a telefontal megszokott

üresjáratok. A beérkezett levelet bármikor el lehet olvasni, míg a telefont, ha csöng, fel kell venni. Az elektronikus levél a hordozott információval másodpercek alatt megtalálja tulajdonosát.

A modern munkafolyamatok szabályozása is az elektronikus levelezés elméletét és gyakorlatát használja fel az irodákban. Ha kapunk vagy elkészítünk egy dokumentumot (bejövő és kimenő levél, fax, szerződés, s bármi más, ami ma megjelenik, mint információforrás), az eljut a legközelebbi főnökhöz, aki rávezeti észrevételeit, a gép rögzíti a dokumentumban, hogy hol járt és ki ellenőrizte, s máris megy tovább a címzettnék. Az elkészült anyagok adatbázisba kerülnek, ahonnan bármikor visszakereshetők, sőt a döntési folyamat is végigkísérhető. A jövő a kommunikáló emberé, akinek, bárhol legyen a világon, adatokra, információkra, ezek eléréséhez, feldolgozásához pedig megfelelő eszközökre lesz szüksége. A holnap digitális kommunikációjának legvalószínűbb formája az internet/intranet. Nemcsak a világhálón, hanem a belső hálózatokon is nagymértékben megnő majd az adatforgalom, főként, ha az információ megszerzésének és feldolgozásának sebessége a versenyképességben és az elért haszonban is kimutathatóvá válik. Nálunk ma még kialakulatlan a digitális kommunikációs kultúra; sokaknak idegen az adatkommunikáció írásos (e-mail), multimédia (CD-ROM, internet) formája. A leendő felhasználók számára viszont már természetes lesz, hogy a világ bármely részén lévő üzletfelekkel, barátaikkal beszélgetnek az interneten keresztül, hálózati adatbázisban keresgélnek, digitális kapcsolatban vannak kollégáikkal, s a produktivitás érdekében kölcsönösen megosztják munkájukat másokkal.(13)

Workflow

Egy szervezet tevékenysége a dolgozók által elvégzett résztevékenységekből áll össze. Ahhoz, hogy ez a munka zökkenőmentes legyen, nem elég az egyéni munkaköri feladatokat meghatározni, szükséges azok egymásra épülésének, az egymás utáni lépéseknek a megadása is. A szakirodalom workflow-ról, munkafolyamatról ír, amikor az ügyviteli feladatok számítógépes felügyeletéről, számítógépes lebonyolításáról beszél. A munkafolyamat vagy technológiai folyamat leírása és betartása, betartatása nem újdonság. A termelésben, gyárakban, üzemekben alapvető követelmény, ott a számítógépes folyamatirányítás komoly eredményeket tud felmutatni. Bár az ügykezelés szabályozása sem újdonság, az ügy-

iratok útjának számítógépes követése mégis alapjaiban változtathatja meg egy szervezet munkáját. Nemcsak ellenőrizhetővé, hanem naprakészen követhetővé válik, melyik ügy hol tart, ki mikor mivel foglalkozik. A számítógépek között munkatársról munkatársra, kézről kézre jár az akta, s akihez megérkezik, rögtön látja azt is, neki mi a feladata. Egyes rutinszerű döntések automatizálása, elágazások beépítése is lehetséges a jól kialakított munkafolyamat-vezérlő programban.

Két irányból fejlődve alakultak ki(14) és változnak tovább a ma legismertebb, együttműködést támogató számítógépes rendszerek. Az egyik irány abban az időben alakult ki, amikor a helyi számítógép-hálózat statikus volt, elsősorban az adatállományok központi tárolására, egy nyomtató közös használatára, azaz erőforrás-megosztásra használták. Felmerült, hogy ha már ügyis egy helyen, az adattárban vannak az adatok, adatállományok, akkor miért ne dolgozhatnának emberek együtt, közösen egy-egy feladaton úgy, hogy közben ugyanazt az adatállományt változtatgatják. Vagyis más szóval legyenek közös adatállományok. A közös adatállomány természetesen arra is jó, hogy benne egymásnak üzenjenek a felhasználók, tehát a dokumentumtár körül kiépíthető egy üzenettároló, üzenetfogadó és -kiadó program is, de mindig az adatállomány, a dokumentum marad az egészek a középpontjában. Amit a szoftver elintézt, az a dokumentumok tárolása, regisztrálása, követése, és a felhasználótól függ, hogy ezt a dokumentumtárat mire, milyen szolgáltatások kiépítésére használja. Amitől más a csoportmunka-támogató szoftver, mint az adatbázis-kezelő, az az, hogy nem egy-egy rekordot, bejegyzést tart nyilván, hanem teljes adatállományokat.

A másik megközelítés újabb, és nem a dokumentumok tárolása, rendszerezése, karbantartása felől közelíti meg a feladatot, hanem az emberek felől. Azt mondja, hogy szükség van információ-cserére, az megoldható számítógéppel, nosza, oldjuk meg. Tehát nem a dokumentum, hanem a közlő és a közlést fogadó ember kerül a középpontba. Az üzenetkezelő önmagában természetesen nem más, mint egy elektronikus postai hálózat, amelyben a postahivatalokhoz rendelt levélszekrénytől levélszekrényig mozognak a digitális levelek. Bár már ez is segíti az együttműködést, mégis ahhoz, hogy csoportmunka-támogatásról lehessen szó, kellene olyan szolgáltatások, mint az időbeosztás, feladatkielölés, egyáltalán a felhasználó szervezetbe illesztésének lehetősége, és

aztán sorra a többi, a munkafolyamat felügyeletének, szervezésének támogatása s végül a dokumentumtárolás.

A workflow(15) egy meghatározott cél teljesítése érdekében összeállított lépések vagy feladatok sorozata. A workflow-val elkészített folyamatok működtetéséhez a munkalépések megfelelő címzettekhez való eljuttatásához a szoftver a levelezőrendszert használja. A kapcsolatban lévő munkatársak fizikailag távol is lehetnek egymástól, ekkor a feladatok továbbítása az interneten történik.

Miután a munkafolyamat résztvevői elkészítettek a számukra kijelölt feladatokat a folyamat önműködően a következő lépésre ugrik. A munka előrehaladtával helyzetjelentést kap a folyamat kezdeményezője, amely mutatja a folyamat állapotát és azt, hogy az adott pillanatban hol áll a workflow. Befejezéseként a kezdeményező egy összesített jelentést kap, amely tartalmazza a munkafolyamatban történeteket.

Az alkalmazások által kínált előnyök:

- ismétlődő feladatok gyors, esetleg automatikus indítása,
- az adminisztratív feladatok egy részét automatikusan elvégzi, dokumentációkezelés,
- vizuális és szöveges készenléti állapotjelentés,
- csoportmunka-támogatás, kiértékelések, feladatszabás,
- az ügyfelek és partnerek erősebb kötése a céghez, szervezethez,
- egy fejlettebb kommunikációs és viselkedési kultúra megjelenése.

A workflow technika néhány hátránya a hagyományos hálós tervezéssel szemben:

- a jelenleg kifejlesztett rendszerek, a tevékenységek(feladatok) logikái kapcsolatát primitíven képesek kezelni,
- nincs időtervezés, kéri a határidőket.

A rendszer alkalmazásának egyik fő jellemzője a költségtakarékosság. A rendszer egyenszilárd, tudásalapú, tehát az ügyintéző minden lépésben támogatva van a rendelkezésére álló dokumentumokkal, szakmai eljárásokkal, jogleírásokkal. Alapeljárásként kezeli az Államigazgatási Eljárást, melyet kiegészít a speciális szakmai eljárásokkal. Amennyiben a rendszer ASP-környezetben (külső alkalmazásslétszolgálatától) kerül bevezetésre, a legkisebb településen is elérhető ugyanaz a szolgáltatási minőség, mint egy nagyobb lélekszámú nagyvárosban. Tehát nem szükséges

nagy beruházásokat végrehajtani annak érdekében, hogy a kistélepülésen élő állampolgárok a lehető legjobb minőségben érhék el a nekik nyújtott szolgáltatásokat.

Milyen előnyök várhatók a professzionális workflow technika alkalmazásától?

- elégedettebb vevők,
- a saját munka hatékonyságának növekedése,
- nyugodtabb felkészülés az auditokra (vevői, minőségi, környezeti) és ellenőrzésekre,
- elégedettebb munkatársak,
- egy fejlettebb munkakultúra megvalósítása.

Közigazgatási workflow

A közigazgatási workflowt az országban először a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Informatikai Központja fejlesztette ki, így az ő rendszerükön keresztül mutatom be az ügyintézésnek ezt a formáját.(16) A rendszer képes egyszerre több település ügyintézésének segítésére, megfelelő átviteli sebesség esetén akár egy egész régió településeinek az ASP-jellegű kiszolgálására. Ez gazdaságosan biztosítja a kistélepülések számára is a korszerű, más módon nem elérhető szolgáltatásokat.

A rendszerről részletesen: Az Informatikai Központ a rendszer kiépítésénél figyelembe vette a WFMC (Workflow Management Coalition) előírásait. A közigazgatási workflow rendszer internet(intranet)-alapú ügyintézés tesz lehetővé. Az internetkapcsolat HTTPS protokollon (128 bit SSL) keresztül történik, vagyis minden információ, ami az ügyfél-ügyintéző, vagy az ügyintéző-ügyintéző relációban mozog, titkosított. Az ügyintézés minden fázisa, a beküldéstől a lezárásig elektronikusan történik, vékony kliensek (böngésző) használatával. Ezáltal a rendszer alkalmas arra, hogy az általa ASP-alapú, központi szolgáltatón keresztülli ügyintézés valósítsunk meg. Alapfeltétele, hogy az ügyintéző jó minőségű hálózati erőforrással (széles sáv) rendelkezzen.

A rendszer magja az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló, többször módosított 1957. IV. törvény alapján készült. A közigazgatási eljárást közel kétszáz, előre definiált lépéssorozattal (munkamozzanattal) reprezentáljuk, amelyek ugyanennyi döntési helyzetet kezelnek. A különböző ügyeket a nekik megfelelő munkamozzanatokkal reprezentáljuk, a munkamozzanatokhoz ügyintézői jogosultságok tartoznak. Mindezek figyelembevételével, illetve az előző döntési helyzet alapján a rendszer eldönti, hogy a munkamozzanat kihez kerül a következő fázisban. Vala-

mennyi munkamozzanathoz (ahol értelmezhető) aktív iratminta-sablonok tartoznak. A dokumentumokat az ügyintéző a sablonok és az adatbázisban tárolt adatok alapján állítja elő és egyben menti is őket, vagyis az ügyszöveg minden keletkezett dokumentum visszakereshető.

Az elektronikus ügyintézés előfeltétele, hogy

külső alkalmazásslétszolgáltatótól (ASP: Application Service Provider) bérelhetik azokat a szolgáltatásokat, amelyek az elektronikus önkormányzást, e-ügyintézés feladatait valósítják meg. A két megoldás összehasonlító elemzése az előnyökkel, illetve a hátrányokkal a táblázatban található. (2. táblázat)

2. táblázat E-önkormányzat saját eszközökkel, illetve szolgáltató bevonásával*

	Saját eszközökkel	Szolgáltatóként
Előnyök	<ul style="list-style-type: none"> – A bevezetésre kerülő eszközök az önkormányzat tulajdonát képezik – Az önkormányzat nem függ külső szolgáltatótól – A rendszer biztonsága csak az önkormányzat belsőbiztonsági előírásaitól és azok betartásától függ 	<ul style="list-style-type: none"> – A szolgáltatás költsége folyamatos, tervezhető költséget jelent – A szolgáltatás bevezetése lényegesen olcsóbb – A rendszer üzemeltetése az önkormányzat szempontjából jelentősen olcsóbb – A rendszer fejlesztése, biztonságos üzemeltetése az ASP-szolgáltató feladata
Hátrányok	<ul style="list-style-type: none"> – A rendszer bevezetése lényegesen drágább – A rendszer üzemeltetése nagyobb informatikai szervezetet igényel, költségesebb – Nehezebben tervezhető a rendszerrel kapcsolatos költségek középtávon 	<ul style="list-style-type: none"> – Az önkormányzat nem rendelkezik az e-ügyintézés szolgáltató rendszerekkel – Az önkormányzat működése jelentős mértékben függ a külső ASP-szolgáltatótól – A szolgáltatás biztonsága több külső tényezőtől függ, melyekre az önkormányzatnak nincs ráhatása

*Forrás: Jegyző és a Közigazgatás, V. évfolyam, 2003. március–április.

az önkormányzat hivatalát az összes osztályaival, dolgozóival, azok hierarchikus felépítésével együtt reprezentáljuk a rendszerben. A jogosultságok kiosztása után a rendszer képes fogadni az ügyfeleket. Az ügyfélregisztrálás után következik az ügyindítás, majd az ügyintézés. Ily módon valamennyi eljárás egységes, szabványos kerete az államigazgatási eljárás workflow, amelybe beépülnek a konkrét szakmai eljárások.

Az üzenetküldő szolgáltatás segítségével a rendszer automatikusan üzenetet küldhet bizonyos feladatok esedékességéről, vagy az ügyintézők egymásnak csatolt állományokkal egybekötött üzeneteket válthatnak egymással.

ASP-rendszer

Az e-önkormányzattal kapcsolatos feladatokat az önkormányzatok alapvetően két különböző módon valósíthatják meg. Egyrészt saját eszközökkel, külső tanácsadó bevonásával implementálhatnak egy olyan rendszert, amely a stratégiában leírt feladatokat megvalósítja, másrészt egy

Outsourcing

Az outsourcing, vagyis az erőforrás-kihelyezés keretében olyan tevékenységet, feladatot bízunk egy külső cégre vagy intézményre, amelyet tulajdonképpen saját magunk is el tudunk végezni, azonban a külső cég vélhetően költséghatékonyabban nyújtja szolgáltatásként ugyanazokat a feladatokat. Az erőforrás-kihelyezés legfontosabb előnye a megrendelő számára az informatikai beruházás egyszeri költségeinek, valamint a működtetési költségek csökkentése, a kockázatmegosztás. A szolgáltató rendelkezik a működtetéshez és a szolgáltatások, valamint a magas minőség szavatolásához, garanciájához szükséges kvalifikált szakembergárdával, infrastruktúrával, a gyors technológiaváltás és technológiakövetés képességével, s az ezeket támogató rutinszerű eljárásokkal. Ugyanakkor a megrendelő mindezen paraméterek felett kontrollt gyakorolhat, és szükség esetén szankcionálhat a szolgáltatási szerződésben

meghatározott szolgáltatási szint tényleges teljesítése szerint.

Az outsourcing-szolgáltató folyamatosan érdekelte a legjobb gyakorlat, a leghatékonyabb technológia alkalmazásában, hiszen piaci versenyképessége, költséghatékonysága, azaz léte függ ettől.

Az outsourcing formában történő szoftverhasználat során több szintű megoldást lehet kidolgozni, ami a feladat jellege alapján eltérő lehet az egyes munkaterületeken. Beszélhetünk teljes outsourcingról, amely során az adott intézmény csupán a bemeneti és a kimeneti adatokkal rendelkezik, nem az intézet munkatársai végzik a napi munkát. Lehetőség van részfeladatok kiadására, mint például az informatikai hálózat üzemeltetése, vagy szoftverkarbantartása, ebben az esetben a napi feladatokat az intézmény munkatársai látják el, és csak a kiszolgáló hardver és/vagy szoftver üzemeltetését végzi el a szolgáltató cég vagy intézmény.(17)

Jó példák Magyarországon

Hajdú-Bihar megye

Az országban elsőként indított el tudás alapú informatikai rendszert az önkormányzat, amely széles sávú optikai kábellel kapcsolódik az országos hálózathoz. A stratégia célja az is, hogy a hatósági ügyeket otthonról, elektronikus úton intézhesse el a lakosság. 2010-re egész Hajdú-Biharban hozzáférhetővé szeretnék tenni az otthoni, munkahelyi vagy mobiltelefonon keresztül történő információszerezést. A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Informatikai Központja által fejlesztett közigazgatási workflow Magyarországon az első kísérlet arra, hogy az önkormányzati hivatalok által végzett több száz fajta ügy indítása és intézése teljes mértékben számítógépes támogatást kapjon (részletesen a workflow címszó alatt mutatom be a rendszert). Kovács Kálmán informatikai miniszter így nyilatkozott 2004 márciusában: „A hivatali szervezet elektronizálása terén a legtovább a Hajdú-Bihar megyei önkormányzat jutott, ott ugyanis a belső informatikai hálózat segítségével már elektronikusán elindíthatóak az ügykezelési folyamatok.”(18)

Szentgotthárd(19)

Az önkormányzati intézmények szolgáltatásai digitális úton is igénybe vehetők lesznek, ha megvalósul a város új fejlesztési terve, amely szerint a kiépített háló alkalmas lesz arra is, hogy meggyorsítsa az intézmények kapcsolattartását: a vezetők videotelefonon értekezhetnek. A hálózat

a helyi kábeltelevíziós rendszerre épül, a felhasználók otthoni vagy munkahelyi terminálokon keresztül érhetik el a szolgáltatást. A háló megkönnyíti az ügyintézést, segítségével egyszerűbben lehívhatóak lesznek az önkormányzati rendeletek, adatlapok, nyomtatványok és az ügyintézéshez szükséges információk.

A set-top boks (webdoboz) azaz a televízióhoz csatlakoztatható internet elérésre használható készülék használhatóságáról beszélt Szamosvári György is a Freedomland Kft. ügyvezetője, aki szerint a könnyű kezelhetőség csábító lehet.(20)

A szentgotthárdi ötlet Nagy-Britanniában is bevált, a lakosság 52%-a rendelkezik számítógéppel és internetkapcsolattal, 15%-a pedig a digitális televíziót használja internetezésre.

Az Egyesült Királyság ismertette a digitális interaktív televízió (DiTV) nyújtott közszolgáltatások kialakításával és elterjesztésével kapcsolatos intézkedéseinek kereteit. Az eEnvoy Iroda jelentése szerint a DiTV része annak a tervnek, amelynek megfelelően 2005 végére minden kormányzati szolgáltatás elektronikusan is elérhetővé válik. Az Egyesült Királyságban a háztartások 45 százalékában van digitális televízió, ezért komoly esély mutatkozik arra, hogy a PC-használattól elzárkózó vagy a kellő számítógépes ismerettel nem rendelkező állampolgárok is – ilyen módon – hozzáférhetnek majd az e-szolgáltatásokhoz. Az e-kormányzatért felelős miniszter, Douglas Alexander úgy véli, hogy feltétlenül ki kell aknázni a digitális televíziózásban rejlő, színvonalasabb kormányzati szolgáltatásokat és az állampolgárokkal történő hatékonyabb interakciót biztosító lehetőségeket.(21)

E-Go földj

Az e-go program részeként a TÖOSZ kritériumrendszert dolgozott ki, mely az önkormányzatoknál használt informatikai alkalmazások minősítését szolgálja. E minősítésrendszer kialakításában számos független szakértő vett részt, illetve az egyes kitételek megfogalmazásánál egyeztetésekre került sor a megfelelő minisztériumok, önkormányzati és szakmai szövetségek szakértőivel is. A rendszer többek között a KEIR (közigazgatási egységes iratkezelési szabályzat), a MITS (magyar információi társadalom stratégia) és az EU informatikai vonatkozású rendeleteinek figyelembevételével készült el.

Az informatikai alkalmazásokat független szakértői testület elemzi. A minősítési folyamat lezárásaként az alkalmazásokról minősítési tanú-

sítvány kiállítására kerül sor, amely biztosítja a leendő felhasználókat, illetve a gyártót arról, hogy az adott informatikai megoldás a kijelölt követelményeknek megfelel. E tanúsítvány felülvizsgálatára és megújítására 2 évente kerül sor a mindenkori technikai és egyéb követelmények figyelembevételével. Az e-go konferencia fődíját 2004-ben Nyíregyháza kapta. (A legjobb európai honlapok közé sorolta az Európai Bizottság is Nyíregyháza város internetes portálját.)

A kisebb városok közül Kazincbarcika nyert, a települések versenyében Ábrahámhegy, a megyék között pedig Somogy megye hivatalos oldala vitte el a pálmát.

Nógrád megye

Az Intelligens Régió kiépítése 128 önkormányzatra kiterjedő kommunikációs hálózatot jelentett. Nógrád megye aprófalvas jellegű, ezért hamar felismerték, hogy a kommunikáció informatikai eszközökkel való gyorsítása enyhítheti a hátrányos településszerkezetet. A kiépült hálózatban a lakosság és az önkormányzat a megyei intranethálót ingyen használhatja. Az információáramlás nagymértékben javult, illetve a megyén belül érezhetően felgyorsult az önkormányzatok közötti információcsere.

Milyen jövő áll Bocskai kert előtt?

A feladat – mely még nem önkormányzati kötelező feladat, bár Kovács Kálmán informatikai miniszter szerint az e-ügyintézés a jövőben az önkormányzatok alapfeladatai közé fog tartozni – már társadalmi, és uniós követelmény is (ok címszóval már részleteztem a közigazgatás előtt álló feladatokat). Írtam arról is Bocskai kert bemutatásánál, hogy az informatikai ráfordítás nagyon minimális szinten áll, a jelenlegi 0,1–0,2% még nagyon messze van a 2%-tól, amivel a jelenlegi informatikai felszerelés szinten tartása legalább biztosítható lenne. Be kell látni, hogy Bocskai kert fajlagos bevételei nem növekedtek, a tevékenységi kör, a feladatok igen.

Az önkormányzatok jelentős feladatait törvény írja elő, az államigazgatási feladatok nyomtatványkészlete, adatbázisrendszere közel azonos, amit minden önkormányzat használ, például a szociális igazgatás területe, ahonnan a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat is elindult. Ezeket a programrészeket nem szükséges újra kidolgozni, az adatbázisokat át lehet venni. Feltölteni a szükséges rekordokkal kevesebb munka, mint megírni egy adatbázis-programot.

Vannak kitörési pontok, ami Bocskai kertben más, mint máshol. Ezeket a pontokat meg kell találni, be kell azonosítani, megoldást szükséges találni a rendszerbe integrálás módjára.

Át kell gondolni a következő gondolatot is: egy városi önkormányzatnál megtalálhatók a különböző feladatokkal foglalkozó szakemberek. Nem okoz gondot, ha környezetvédelmi szakértelem szükséges egy feladathoz, vagy ha például egy igazgatási előadó megbetegszik. A városi önkormányzat szakembergárdája kezelni tudja a szükséges feladatokat.

Nézzük meg mindezt egy községi önkormányzatnál. Az ügyfél természetesen jogosan ugyanazt várja el, mint a városi lakos. Esélyegyenlőséget kell teremteni, dolgozni kell azon, hogy a vidéki lakos semmiben ne lássa hátrányát annak, hogy nem városban lakik. Elvárásként jelenik meg tehát, hogy szakértelemmel forduljanak az önkormányzatnál a problémája felé, hogy ügyei gyorsan, pontosan, szakértelemmel legyenek intézve.

Nagy segítségként lép be ekkor a workflow, hiszen a tudás „tárolva van”, az ügyintézőt „vezeti” a program, jelez, ha hibás megoldást választana, nem enged tovább a következő lépésre. A ritkán használatos adatlapok, űrlapok, határozatminták is megtalálhatóak a tárolt programban, tehát ha egy évben csak egyszer kell kiadni bizonyos engedélyt, akkor sem szükséges hosszas utánajárás, telefonálgatás, internetes böngészés. Gyors és szakszerű megoldást ad a közigazgatási workflow, hiszen adja a mintákat, jelzi a szükséges jogszabálysámokat, tehát nincs egyedül az ügyintéző, munkáját segíti a program. Időt, pénzt takarít meg, gyors ügyintézést vezet le, elégedett lesz az ügyfél.

Feladat-költség alapú gazdálkodás

Bocskai kert község 1994-ben párszáz embert számolhatott, jelenleg közel van a 3000 fős lakosságszámhoz. Az elmúlt 10 évben átforgalmódott a közigazgatás gazdálkodási rendszere, a feladat-hatásköri változásokhoz azonban nem társult a költség-feladat alapú finanszírozás. Az intézmények fenntartása különösen nagy terhet és felelősséget ró az önkormányzatra, ahol a napi üzemeltetési kiadások nagymértékben megjelennek. Bocskai kert Önkormányzata a számlavezető Hajdúsági Takarékszövetkezettel kötött szerződés alapján közvetlen kapcsolatban áll a bankkal, kihelyezett számítógépen, bankterminálon keresztül. Ez segíti az átutalások rendszerét. A teljes rendszer azonban akkor lenne kiépítve, ha az in-

tézmények is kapcsolódnának a bankterminálhoz, a fenntartó önkormányzaton – mint csomóponton – keresztül. Ez tenné lehetővé azt, hogy valós idejű információ álljon rendelkezésére az intézményi kifizetésekről, illetve közvetlen beavatkozási lehetőség állna rendelkezésre a fenntartónál a szükséges intézkedések megtételére.

Természetesen nem minden pénzmozgás a bankterminálon valósulna meg (pénztár, nettó finanszírozás), ezért szükséges lenne a könyvelési rendszer illesztésére is.

Szeretném a lépéseket bemutatni, amely utat mutathat az e-önkormányzat útja felé Bocskai kert számára is, hiszen minden ügyfélnek meg kell adni az esélyegyenlőséget, azt a lehetőséget, hogy Bocskai kertben épp úgy el tudja intézni interneten, a nap 24 órájában, tér-idő korlátok nélkül ügyeit, mint a világ más pontján.

Javaslat az önkormányzat részére

Hogyan is juthatunk el addig, amíg mindez megvalósul? Az eEurope 2005: Információs társadalom mindenkinek megadja a választ:

– Rövidtávon az online ügyintéztést szükséges megvalósítani, az online szolgáltatások használata az ügyfelek által szükséges, hogy elterjedjen, illetve online információs elérés (web, wap, telefon), egyirányú interakció (választás menüből, űrlap letöltés) kialakítása szükséges.

– Középtávú cél kell, hogy legyen a kétirányú interakció, tranzakció (elektronikus fizetés, űrlap kitöltés és küldés) kialakítása.

– Hosszú távon ki kell alakítani az integrált tranzakció, elektronikus ügyintézés (teljes folyamat informatizálás, megrendelés–számlázás–fizetés) teljes folyamatát.

Érdemi lépések

Az első lépés az átgondolás: átgondolni mi je is van most a hivatalnak felszereltség, szaktudás szintjén. Végiggondolni azt, hogy milyen feladatokat végez az önkormányzat.

A Polgármesteri Hivatal alapvető feladatai:

– ellátja az önkormányzati testületi szervekhez (képviselő-testület, bizottságok) kapcsolódó adminisztrációs feladatokat, valamint a belső munkaszervezési, igazgatási teendőket. Segíti az önkormányzati képviselők munkáját, a vezetés irányító tevékenységét;

– előkészíti és végrehajtja a testületi szervek önkormányzati döntéseit, a polgármester, illetve az alpolgármester irányítása és a jegyző operatív vezetése mellett;

– ellátja az önkormányzat számára hatáskört megállapító jogszabályok végrehajtásaként az önkormányzati hatósági, valamint az államigazgatási ügyeket és gondoskodik a döntések végrehajtásának megszervezéséről.

A Polgármesteri Hivatal legfontosabb folyamatai:

– önkormányzati testületek működéséhez kapcsolódó tevékenységek,

– vezetés munkáját közvetlenül segítő szervező tevékenység,

– költségvetés előkészítése, végrehajtása, zárszámadás,

– vagyongazdálkodás,

– községüzemeltetési tevékenység szervezése, végrehajtása,

– intézményirányítás,

– államigazgatási, hatósági ügyintézés,

– minőségügyi folyamatok.

Második lépésként fel kell mérni a feladatokat, a folyamatokat a költségvetés szempontjából. Átláthatóvá kell tenni a folyamatokat, mire, mennyit fordít az önkormányzat.

Ahhoz, hogy a feladatok átláthatóvá váljanak, a feladatokat fel kell bontani munkamozzanatokra, a szálakat meg kell határozni. A szálakon belül látni kell a mozzanatok meghatározását, a szálak közötti relációk kialakítását.

Harmadik lépés: a megvalósítás. A megoldás – véleményem szerint – az ASP-rendszer bevezetése lenne Bocskai kert Önkormányzatának. Előnyök:

– A szolgáltatás költsége folyamatos, tervezhető költséget jelent.

– A szolgáltatás bevezetése lényegesen olcsóbb.

– A rendszer üzemeltetése az önkormányzat szempontjából jelentősen olcsóbb.

– A rendszer fejlesztése, biztonságos üzemeltetése az ASP-szolgáltató feladata.

Figyelembe véve a község anyagi lehetőségeit, az ügyintézők szakmai tudását, a technikai felszereltségét az ASP-rendszert tartom jó megoldásnak. Főként úgy, hogy a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Informatikai Központja van 15 km-re, s mint ahogy Kovács Kálmán informatikai miniszter nyilatkozott 2004 márciusában: „A hivatali szervezet elektronizálása terén a legtovább a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat jutott, ott ugyanis a belső informatikai hálózat segítségével már elektronikusan elindíthatóak az ügykezelési

folyamatok.” Bocskaikert jó helyen van, tanácsot, segítséget, ASP-rendszert kaphat tőlük.

A harmadik lépés részeként a feladat-költség-alapú gazdálkodást is reformálni szükséges.

A gazdálkodás körében be kell vezetni a Cash-Management rendszert, amely lehetőséget ad a fenntartó igényelte tetszőleges bontásban a költség-alapú tervezésre, tervváltozatok kezelésére, terv-tény adatok összevetésére. E rendszer segítségével:

- elkészíthető az éves költségvetés,
- folyamatosan kidolgozható, illetve korrigálható az éves költségvetés havi, heti vagy akár napi bontású részletezése,
- a szervezetenkénti bontású költségvetés birakában, arra „ráfektethető” a finanszírozási terv,
- szabadon paraméterezhetők a hivatal szervezeti egységei, a feladatok, valamint az intézmények száma és megnevezése,
- naprakészen megfigyelhető a költségvetés végrehajtása,
- a költségvetésből és a terv-tény adatok összevetéséből különféle statisztikák, jelentések készíthetők,

– lehetőség van a tervek és a tényadatok mellett a kötelezettségvállalások felvezetésére is, ami érdemi segítség lehet az aktuális szabad előirányzatok megfigyeléséhez.

Az államháztartási törvény feladatfinanszírozására vonatkozóan, véleményem szerint, Bocskaikert előtt áll a lehetőség, hogy továbblépjen a fejlődés útján. A rendszerüzemeltetés technikai feltételnek kialakításához szükséges az ISDN-alapú összeköttetés, amelyen keresztül kommunikálhat az intézményekkel, a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzattal, bevezetheti az ASP-rendszert, s így gazdaságos üzemeltetést, pontos feladatellátást valósíthat meg.

Befejezés

Az önkormányzatiság, az ügyintézés előtt néhez, új, érdekes, izgalmas feladat áll. Az ügyintézők valójában még el sem tudják képzelni, hogy egy nap valóban így lesz.

Bocskaikert példáján keresztül szerettem volna bemutatni egy község lehetőségét, munkáját, értékét.

Magyarország számára óriási a tét.

Az alkalmazkodás sikere egyszerre teremt versenyképes gazdaságot, képzettebb polgárokat, a mindinkább nemzetek feletti termelési, fogyasztási és kapcsolati térben eredeti teljesítménnyel, vonzó partnereként megjelenő országot. Egy olyan

társadalmat, ahol mindenki számára biztosított az információs közművek és az azokon közlekedő tartalmak legegyszerűbb és legolcsóbb használata, s mindenki képes az információk elérését szolgáló eszközök kezelésére. Olyan közszférát, amelynek szolgáltatásait az információs hálózaton és annak a társadalomhoz közelebb kerülő végpontjain bárki, egyszerűen és gyorsan igénybe veheti. Ahol a lehető legteljesebb körű a közpénzekből előálló információk közzététele, s ahol új-fajta tájékozottságukat és készségeiket felhasználva a lakosság és a civil szervezetek egyre nagyobb hányada vesz részt a döntéshozó folyamatokban és él a véleménynyilvánítás jogával. Ez az út a demokrácia közvetlenné válásához vezet, ahol az állampolgár, a közszolgáltatásokat végző, a döntéshozó, a politikus ugyanazon virtuális tér egyenrangú résztvevője – a háttérben a feladatvezérelt és szolgáltatás-központú közigazgatással.

SZOVÁK KATALIN ZSUZSANNA

Irodalom

Internet

- <http://www.govtalk.gov.uk>
- <http://www.haon.hu/internet/informatika>
- <http://www.hungary.com/telecomputer>
- <http://www.ihm.hu/kozlemenyek>
- <http://www.jegyzo.hu>
- <http://hitek/tudomany>

Előadások

E-Magyarország konferenciasorozat, 2003. február 20. (szervező: Informatikai és Hírközlési Minisztérium)

Hajdú-Bihar Megyei Informatikai Nap, 2004. március 4. (szervező: Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Informatikai Központ)

Iratkezelés elektronikusan, 2003. 10. 16. (szervező: Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat Informatikai Központ)

Önkormányzati döntéshozók az e-önkormányzatban, 2004. március 17. (szervező: Informatikai és Hírközlési Minisztérium, Községi Önkormányzatok Szövetsége, Megyei Jogú Városok Szövetsége)

Úton az Európai Unió felé..., 2003. szeptember 23. (szervező: ITOSZ, Jegyző és a közigazgatás szaklap, Localinfo Kft.)

Dr. Vincze Ferenc Hajdúszoboszló jegyzőjének előadása

Folyóiratok, szakirodalmak

Ajánlás a jegyzőknek az önkormányzatok (polgármesteri hivatalok) 2003–2006. évekre szóló informatikai stratégiájának elkészítéséhez című TÖOSZ kiadvány

Dr. Bende-Szabó Gábor–Dr. Kökényesi József: Általános közigazgatási ismeretek, Magyar Közigazgatási Intézet, 2002. április

Bocskai kert Községi Önkormányzat Képviselő-testületének 6/2003. (III. 31.) KT. számú rendelete az Önkormányzat és Szerveinek Szervezeti és Működési Szabályzata

IT-BUSINESS, 2003. július

IT-BUSINESS, 2003. szeptember

IT-BUSINESS, 2003. október

IT-BUSINESS, 2004. január

Jegyző és a közigazgatás, V. évfolyam 3. és 4. szám 2003.

Klézi Ferenc ügyvezető Kinet Kft. kiadványa

Kovács Tünde: Az ügyfélszolgálat művészete Stratégiai Kommunikációs Tanácsadó Iroda 2000.

Localinfo Önkormányzati Havilap 2003. szeptember

Malajzia: Út az információs társadalomba Kosuth Kiadó 1992.

Magyar Információs Társadalom Stratégia Informatikai és Hírközlési Minisztérium 2003. november

Profiterol Informatikai melléklete, Adams Kiadó 2003. I. évfolyam 6. szám

TÁRKI Önkormányzati Adatbank, 2003

Telecomputer, 2. évfolyam 23. szám

Jegyzetek

1 “e-”: a jelzés a már korábban megszokott tevékenységek, elnevezések, tulajdonnevek elektronikus megvalósulását jelzi.

2 Forrás: <http://www.ihm.hu/kozlemenyek>

3 Forrás: <http://www.ihm.hu/kozlemenyek>

4 Forrás: Jegyző és a közigazgatás, 2003. V. évfolyam

5 Forrás: IT-BUSINESS, 2004. január

6 Forrás: Klézi Ferenc ügyvezető, Kinet Kft.

7 Budai Balázs Benjámin. BKÁE Államigazgatási Kar, Közigazgatás-szervezési és Urbanisztikai Tanszék.

8 Forrás: Dr. Vincze Ferenc Hajdúszoboszló jegyzőjének előadása

9 Call center: központosított szervezet, ahol az állampolgárok megkereséseit egy meghatározott nyilvántartási időn belül fogadják a munkatársak, a kapcsolatot telefonon keresztül tartják.

10 Forrás: Mallász Judit, IT-BUSINESS, 2003. szeptember.

11 Forrás: Dr. Vincze Ferenc, Hajdúszoboszló, 2001.

12 Forrás: Tóth András politikai államtitkár, Miniszterelnöki Hivatal.

13 Forrás: Balogh István, TVK

14 Forrás: Telecomputer 2. évfolyam 23. szám.

15 Forrás: Kovács Zoltán egyetemi docens, Veszprémi Egyetem, Szervezési és Vezetési Tanszék.

16 Forrás: Jegyző és közigazgatás V. évfolyam 4. szám 2003.

17 Forrás: Jegyző és a közigazgatás V. évfolyam 3. szám 2003.

18 Forrás: <http://www.magyarorszag.hu>

19 Forrás: Metró Hetilap, 2003.

20 Forrás: IT-BUSINESS, 2003. október.

21 Forrás: A dokumentum a szájtton érhető el.

A vízközmű-szolgáltató szervezetek átalakulásának térbeli vonatkozásai

A rendszerváltást követő évek társadalmi és politikai átalakulása erőteljesen rányomta bélyegét a hazai víz- és csatornaközmű-szolgáltatókra. Az 1990-es években megváltozott e szervezetek tulajdonosi struktúrája, a cégek rohamos feldarabolódása nyomán karakterisztikusan új ellátási területfelosztás jött létre. A változások súlyát jelzi az ágazatban érdekelt vállalatok számának alakulása. A korszak kezdetén –1990-ben –csupán 28 megyei tanácsi tulajdonú és 5 minisztériumi kezelésű (regionális) vízművállalat volt hazánkban, 2002-re ezek száma elérte a 367-et.(1)

Az ivóvíz szolgáltató szervezetek térbeli és szerkezeti átalakulásának háttérében számos tényező állt, a legfőbb mozgatórugója e folyamatnak a települési önkormányzatok szélesebb döntési szerepkörhöz (feladatokhoz) és tulajdonhoz jutása volt. Az 1990/LXV. törvény (önkormányzati törvény) a települési önkormányzatok feladatává tette – többek között – a helyi vízügy műszaki és szolgáltató feladatainak az ellátását is. A feladat mellé a települések megkapták a korábban megyei tanácsok kezelésében lévő vízművállalatok vagyonát (1991/XXXIII. törvény). Ennek nyomán e cégeknek egyik napról a másikra több tucat tulajdonosa lett. A folyamat nem került el teljesen az öt regionális vállalatot sem, bár ezek továbbra is állami tulajdonban maradtak. A regionális vízművállalatok esetében ugyanis az úgynevezett „leválasztható” részeket kellett átadni a települési önkormányzatoknak, e leválasztható részek alatt azokat a műszaki elemeket értették, melyek függetlenedése nem rontotta az egész rendszer üzemképességét.

A tulajdonoscserre nyomán először üzemigazgatóságok, üzemmérnökségek szakadtak le a korábbi vízművállalatokról, majd esetenként ezek tovább aprózódtak néhány települést ellátó vagy települési szintű szolgáltatókká. Az egyik fő bomlasztó erő a vízdíj körüli vita volt. Az olcsón üzemeltethető, jó minőségű vízbázissal rendelkező települések ugyanis nem kívánták magukra vállalni a vízbeszerzés szempontjából rosszabb helyzetben lévő települések költségeit.

A széthullás folyamata eltérő mértékű volt az ország különböző térségeiben, néhol alig érintette a korábbi megyei vagy regionális szolgáltatót, másutt darabokra hullott az egykori vízművállalat. A vállalatok átalakulása nyomán új térszerkezet jött létre, amely határozott földrajzi „szabályszerűségeket” mutat.

A vízközmű-szolgáltatók osztályozása

A vízközmű-szolgáltató cégeket a vizes szakirodalomban gyakorta az alapján osztályozzák, hogy hány településen van jelen az adott szolgáltató.(2) E megközelítési mód esetében, azt a szolgáltatót tekintik nagynak, amelyek sok településen tevékenykedik. A nagynak titulált cég persze nem okvetlenül tartozik az élmezőnybe a kiszolgált lakosság számának, vagy a szolgáltatott víz mennyiségének tekintetében. (A Fővárosi Vízművek Rt. például csak kis szolgáltatónak számít e rendszerben, mert csupán néhány településen tevékenykedik.) Az ellátott települések száma azért fontos osztályozási szempont, mert az esetek többségében a települési önkormányzat dönti el azt, hogy saját szolgáltató szervezetet tartson-e fent (egyedül, esetleg más településekkel közösen), vagy valamelyik nagyobb szolgáltató céggel végeztesse el a feladatokat. Az osztályozás szerint beszélhetünk települési szintű szolgáltatókról (1 településen van jelen), kis szolgáltatókról (2–10 településen tevékenykedik), közepes méretű szolgáltatókról (11–50 településen biztosítja a vízellátást) és nagy szolgáltatókról (50 felett van az ellátott települések száma). Az egyes kategóriába tar-

tozó cégek darabszáma az ellátott terület nagyságának növekedésével párhuzamosan csökken, azaz a néhány nagy és számos kis szolgáltató tevékenykedik Magyarországon. (1. táblázat)

(például így lett a Veszprém megyei Víz- és Csatornamű Vállalatból két nagyobb egység, a Bakonykarszt Rt. és a Pápai Víz- és Csatornamű Rt.). Mindezekkel szemben az ország középső

1. táblázat Az egyes kategóriákba tartozó szervezetek száma, 2002 (darab)

Szolgáltatók	Vízellátó cégek száma	Csatornaközmű szolg. cégek száma
Települési szolgáltató	173	137
Kis szolgáltató	93	83
Közepes szolgáltató	38	20
Nagy szolgáltató	16	2

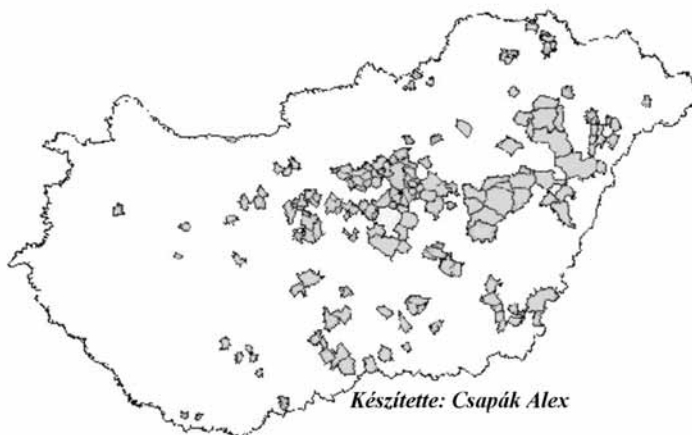
A térszerkezet

A tulajdonosi szerkezet alapvető módosulása, illetve a települések e téren is megnyilvánuló önállósulási törekvései nyomán, érdekes földrajzi „szabályszerűség” szerint ment végbe a vízművállalati struktúra eróziója.

A nyugati országrészben sokkal kisebb mértékű volt a dezintegráció, néhány megyében alig vált ki egy-két település a korábbi vállalat utód-cégéből (például a VASIVÍZ-ből vagy az Észak-Zalai Víz- és Csatornamű Vállalatból). Másutt ugyan szétszakadt a nagyvállalat, de az aprózódás folyamata nem vált szélsőségesé, így viszonylag nagy egységek maradhattak egyben

részén, illetve sok keleti megyében láncreakció-szerűen estek szét a megyei és a regionális vállalatok egyre kisebb egységekké. Pest, Jász-Nagykun-Szolnok vagy Hajdú-Bihar megyében települési szintű (egy települést ellátó) szolgáltatók sokasága jött létre. A keleti országrészben – és ezen belül főleg az Alföldön – a viszonylag kis méretű (keves települést ellátó) szolgáltatók kerültek túlsúlyba. A két országrész közötti különbséget talán a települési szintű szolgáltatók elhelyezkedése szemlélteti a legmarkánsabban (1. térkép). A 173 települési kategóriába sorolt vízközmű szolgáltató cég közül mindössze 23 tevékenykedik a Dunántúlon.

1. térkép Települési szintű vízközmű-szolgáltatók Magyarországon, 2002

Készítette: Csapák Alex

A kelet-nyugati földrajzi kettőség hátterében általában a két országrész közötti jövedelmi különbség áll, de ebben az esetben ez nem tekinthető egyértelmű magyarázó oknak, hiszen a szegényebbnek mondott keleti térségben volt erőteljesebb az aprózódás. (A települési szintű szolgáltatók üzemeltetése, már csak az állandónak nevezhető kiadások – karbantartó személyzet, raktározott alkatrészek stb. – miatt is költségesebb.)(3)

A térszerkezet vizsgálata során azonban felfedezhetünk egy másik földrajzi szabályszerűséget is, melynek hátterében a településszerkezet áll. A településszerkezeti összefüggés alatt azt értem, hogy általában a nagyobb népességű települések körében volt jellemző a korábbi szolgáltatótól való függetlenedés és a saját (vagy néhány környező településsel közös) vízközmű-szolgáltató létrehozása. A települési szintű szolgáltatók által ellátott települések átlagos népességszáma ezért viszony-

Záró gondolatok

Azt hiszem, hogy a víz- és csatornaközmű-szolgáltatók térbeli és tulajdonosi szétaprózódása szinte példa nélküli a hazai infrastruktúrafejlesztések történetében. E folyamat nyomán lehetőség nyílt arra, hogy a települések – vélt vagy valós érdekeiknek megfelelően – önálló kommunális szolgáltató vállalatokat hozzanak létre egyedül, vagy másokkal társulva. A végeredmény az lett, hogy az ország egyes régióiban valósággal felrobbantak a vízközmű-szolgáltató cégek. Rengeteg kisméretű, kevésbé hatékonyan tevékenykedő szolgáltató jött létre, zömében éppen az amúgy is nehezebb helyzetbe került keleti, dél-keleti országrészben. Nyugat-Magyarországon, illetve néhol az Északi-középhegység vidékén nagyobb (közepes és nagy szint) szolgáltató egységek is egyben tudtak maradni. A közepes és nagy szolgáltatók jellemzője viszont az, hogy zömében apró-

2. táblázat Az átlagos településméret (népesség) a vízközmű-szolgáltató szervezetek egyes cékategóriáiban (a budapesti szolgáltatók nélkül)

Szolgáltatók	Átlagos településméret (fő)
Települési szolgáltató	6801
Kis szolgáltató	4786
Közepes szolgáltató	2444
Nagy szolgáltató	1986

lag magas, 6801 fő (2. táblázat). Közismert, hogy az Alföld településhálózata általában nagyobb népességű településekkel jellemezhető (mezővárosok, óriásfalvak), mint a nyugati vagy az északi országrész térségei, ezért nem meglepő az, hogy a középső és a keleti országrészben volt a legintenzívebb a szolgáltatók dezintegrációja. Pest megyében 39, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 31, Hajdú-Bihar megyében 15 települési szintű szolgáltató alakult. (Saját vízközművállalata van például Túrkevének, Karcagnak, Albertirsának vagy Hajdúdorognak.) Az árnyaltabb képhez azonban az is hozzátartozik, hogy a hazai nagyvárosok zöme (Budapest, Miskolc, Debrecen, Szeged, Dunaújváros stb.), az 1960-as években levezényelt vízmű-összevonások után sem veszítette el saját víz- és csatornavállalatát, és természetesen ma is önálló szolgáltatóval rendelkezik.

rófalvas térségekben tevékenykednek, gyakran kisebb mennyiségi mutatókkal (értékesített víz, vízdíjbevételek stb.), mint nagyvárosi cégtársaik. Közismert, hogy ezek a kistelepülések mekkora fejlesztési forráshiánnyal kénytelenek együtt élni, és ez rányomja bélyegét a települési vízgazdálkodás lehetőségeire is. Sok cég küszködött és küszködik anyagi és műszaki nehézségekkel, de a leginkább hátrányos helyzetben a viszonylag kis településen tevékenykedő, települési szintű, „mini” szolgáltatók vannak.

CSAPÁK ALEX

Jegyzetek

- 1 Az Országos Vízügyi Főigazgatóság adatai.
- 2 Például: Varga Miklós – Horváth Lászlóné, A magyarországi vízközmű-szolgáltatás az európai

uniós csatlakozás előtt, Vízű Panoráma 2002/1. különszám.

3 Az anyagi háttér kevésbé fontos jellegét bizonyítja az, hogy az eredmények ellenőrzése érdekében elvégzett többváltozós regresszió-elemzés során a jövedelmi jellegű mutatók – a személyi

jövedelemadó és a helyben működő gazdasági szervezetek – az első körben kihullottak. (SPSS program, lineális regresszió, backward módszer, eredményváltozó: az adott településen vízszolgáltató cég, hány településen van jelen.)

Gazdasági szerkezetváltás Békés megyében

Bizató jele Békés megyében a gazdasági fenn-
dülésnek, hogy pályázói sikeresen szerepelnek az
első nemzeti fejlesztési terv kiírásain – mondta la-
punnak Varga Zoltán, a megyei közgyűlés elnö-
ke. A legfrissebb adatok szerint Hajdú-Bihar után
az innen pályázó önkormányzatok és vállalkozá-
sok nyerték el eddig a legtöbb támogatást, ezer la-
kosra több mint 41 millió forint jut. A megyének
azonban gazdasági szerkezetváltásra van szüksége:
átfogó szakértői munkaanyag készül Békés
gazdasági helyzetéről, ebben javaslatokat tesznek
a fejlesztés irányaira is.

A szerkezetváltásról szóló munkaanyagot ké-
szítő szakértő céget a területfejlesztési tárcán be-
lül működő Magyar Területfejlesztési és Regioná-
lis Hivatal kérte fel. Vannak-e már előzetes infor-
mációk arról, milyen következtetések vonhatók le
a tanulmányból.

A megye legnagyobb gondja, hogy kedvezőtlen
a gazdaság szerkezete, s főként ez okozza, hogy
országos viszonylatban igen alacsony a térség jö-
vedelemtermelő képessége. Ha továbbra sem in-
dul be a gazdaság felpezsdítése, kevés az esé-
lyünk arra, hogy Békés felzárkózik az ország ver-
senyképes gazdasági övezeteihez. A tárca által
felkért szakértő cég több mint százötven Békés
megyei vállalkozással készített interjút, így min-
den esély megvan arra, hogy a térségben működő
vállalkozások tényleges gondjai és problémái ke-
rüljenek felszínre. A munkaanyag következtetése-
it figyelembe véve készülnek majd el azok a fejlő-
dést elősegítő operatív programok, amelyekhez
hazai és brüsszeli források társíthatók. Jó időpont-
ban kaptunk kormányzati segítséget, hiszen a
főbb fejlesztési irányokat kijelölő szakértői pro-
gramjavaslatok csatlakozhatnak a most készülő
nemzeti fejlesztési terv fejezeteihez. Természe-
sen a váltás fokozatosan történik.

Versenyképesség erősítése vagy felzárkóztatás.
Erről élénk politikai vita folyik a megyei közgyű-

lés frakciói között is. Ön hogyan vélekedik erről a
kérdésről?

Sokak szerint Békés megye annyira kedvezőt-
len helyzetben van, hogy a versenyképesség nö-
veléséről nincs értelme beszélni, ezért a hátrányos
helyzet kiegyenlítésére kell törekedni minden-
áron, a forrásokat erre a célra fordítani. Ha vi-
szont a versenyképesség erősítése csak másodla-
gos cél lesz, akkor a kiegyenlítés, a gazdasági fel-
zárkóztatás mindig egy utólagos válságkezelésre
nyújt lehetőséget, a hátrányunk inkább fokozódik
a dinamikus fejlődő régiókhoz képest. A fej-
lesztés hangsúlyainak közös kijelölése azért is
fontos, mert most készül a második nemzeti fej-
lesztési terv, amely 2013-ig meghatározza lehető-
ségeinket.

Szigorúan a reálfolyamatokat figyelembe véve
milyennek ítéli Békés megye jelenlegi helyzetét,
fejlődési esélyeit?

Ellentmondásosnak. A modern és az elmaradott
gazdaság együtt és egy időben van jelen. Komoly
húzóágazatnak számít az üvegyipar. Orosháza és
térsége az ágazat fellegetvára, az ország csaknem
teljes gyártókapacitása ide koncentrálódott. A
nemzetközi vetőmagtermelés egyik európai köz-
pontja Szarvason épült ki. Szeghalomba a Felina
hozta be európai gyártóközpontját és logisztikai
bázisát. A gépipar teljesítménye is biztató. Össze-
fogással, szövetkezéssel az orosházi Linamar Rt.
vezetése mellett több megyei gépipari vállalko-
zásnak van esélye új piacokra betörni. A „tercier
ágazatok” – a logisztika, a pénzügyi és egyéb
szolgáltatások – számára a határ mentén található
megyénk jó adottságokkal rendelkezik. A mező-
gazdaságban is vannak lehetőségek, kiválóak az
adottságok, ezért az agrárium teljesítménye a jö-
vőben is fontos szerepet játszik majd. Arra kell tö-
rekedni, hogy minél jobban használjuk ki az agrár-
élelmiszergazdaságban rejlő versenyelőnyö-
ket.

A nemzeti fejlesztési terv keretéből milyen programok megvalósítását tartja fontosnak?

Politikai konszenzus van a 44-es főút gyorsforgalmivá építése ügyében, és abban, hogy korszerűsíteni kell a megyén belüli közúthálózatot a fő közlekedési utak és autópályák gyors elérése érdekében. Pártoktól függetlenül a megye valamennyi politikai szereplője elkötelezte magát az M-44-es kiépülése és a 47-es út fejlesztése mellett. Fontos számunkra a volt déli autópálya-nyomvonal, az M-9-es építésének folytatása is. A fejlesztés fő céljai között szerepel az ivóvíz minőségét javító program megvalósítása a megye valamennyi érintett településén, amit az EU is előírt számunkra.

Békés megye települései sikeresen szerepelnek az első nemzeti fejlesztési terv pályázatain. A magyarországi megyékből a pályázók ezer lakosra jutó elnyert támogatási összege alapján Békés a második helyen szerepel, több mint 41 millió forinttal. Minek tulajdonítható a siker?

Ez is bizonyítja, hogy döntően megvalósításra érdemes programokat tudunk és tudunk kidolgozni. A megye sikeres pályázati szereplése csatános válasz azoknak a kétkedőknek, akik attól tartottak, nem tudjuk majd hívni a rendelkezésre álló brüsszeli támogatások nagy részét. Lassan egy éve, hogy a megyei közgyűlés hivatala létrehozott egy munkacsoportot, tagjai kifejezetten a pályázatok készítésével foglalkoznak.

A munkacsoport szakutódását minden érdekelt igénybe veheti. Az már most világosan látható, hogy szakértők segítségnyújtásával jelentős eredményeket tudnak több szektorban is felmutatni.

Ellenzéki vélemény a közgyűlésben: a megye leszakadását kell minden eszközzel megállítani

Vita folyik a megyei közgyűlésben a második nemzeti fejlesztési tervhez kapcsolódó fejlesztési irányelvek prioritásairól. A szocialista-szabad demokrata koalíció a gazdasági versenyképesség erősítését tartja fontosnak. Domokos László viszont – aki a megyei közgyűlésben a Fidesz-frakció vezetője és a gazdasági-környezetgazdálkodási bizottság elnöke – úgy látja, Békés gazdasági teljesítménye egyre távolabb kerül a fejlett régióktól, ezért elsődleges cél a leszakadás megállítása.

A frakcióvezető szerint először a versenyképesség alapjait kell megeremteni, a feltételeket javítani, autópályákat, korszerű közlekedési hálózatot létrehozni, növelni az oktatás tárgyi feltételeinek a színvonalát, hogy valóban lehessen innováció-

ról, kutatás-fejlesztésről vagy a lisszaboni folyamathoz csatlakozásról beszélni. A megye kiemelt állami és brüsszeli figyelem mellett zárköztatható fel 2007-2013 között, hiszen tagorszádként a második nemzeti fejlesztési terv keretében Magyarország a felzárkóztatási alapokból jelentős forrásokat fordíthat a falvak fejlesztésére. Békés megye és az ország leszakadó térségeinek problémája, hogy az elmúlt ötven évben soha semmilyen külön fejlesztési juttatásban nem részesültek, ezért az elmúlt tizenöt évben esélyük sem volt hátrányuk lefaragására. A piacgazdaságra történő átállással sem jutottak ezek a térségek érdemi forrásokhoz. Az Észak-Magyarország-Budapest-Észak-Dunántúl gazdasági tengely erősödött meg, mert a gazdasági növekedés feltételeinek döntő hányada ott a szocialista iparosítás idején kiépült. A befektetői tőke is az ipari múltú térségeket választotta, ahol adott volt az infrastruktúra és a munkakultúra. El kell érni, hogy a megyében és más elmaradott térségekben 2007-2013 között tőkepótlással együtt járó fejlesztések történjenek. Ha a megye jól fogalmazza meg céljait, és sikeresen pályázik ilyen célú brüsszeli alapokra, annyi többletforráshoz juthat, amennyi elegendő a versenyképesség feltételeinek megteremtéséhez. Arra nem lehet számítani, hogy Budapestről és a külföldi tőke által kedvelt régiókból ide vándorol a tőke, ma már inkább átlépi a határt. Más esélye a megyének nem maradt, mint a tőkepótlással egybekötött fejlesztések, így 2013-tól lehetséges, hogy a térség valóban kapcsolódni tud a lisszaboni folyamathoz.

Szakértői becslések szerint a második brüsszeli költségvetési ciklusban Magyarországon 10-11 ezer milliárd forintnyi tőkemozgás lesz. Ebből hétezer milliárd forint közüli összeg jön a brüsszeli alapokból, s három-négyezer milliárd lesz a magyar költségvetési kiegészítő forrás. Ha az összeg egyenlő arányban oszlik el a megyék között, Békés megyében 200-250 milliárd forintot kell nevesíteni központosítva. Ha ez az összeg továbbá 100-150 milliárd forint címzett kormányzati és EU-pénzzel egészülne ki 2013-ig, a területi különbségek eltűnhetnének Békés megyében. Erre azért van reális esély, mert például Budapest fejlettsége miatt több brüsszeli alapra nem is tud majd pályázatot benyújtani.

A megyei Fidesz-frakció a konkrét programokkal egyetért, de csak kormányzati és brüsszeli többletforrások juttatásával lát esélyt arra, hogy az M-44-es autópálya megépüljön, megtörténjen

a megyei városok közötti úthálózat fejlesztése, folytatódjanak a turisztikai és városképi célú beruházások, a megye egész területén megvalósuljon az egészséges ivóvízvezet célzó program és a korszerű hulladékgazdálkodás is. Békést érintően az első nemzeti fejlesztési tervbe nem kerültek be lényeges nagy infrastruktúra-fejlesztési programok, ezért kiemelt cél elérni, hogy 2007-től a megye részese legyen minél több brüsszeli segítséggel megvalósuló országos úthálózati, vasúti, telekommunikációs és logisztikai fejlesztési programnak. Domokos László fontosnak tartja a megye problémáinak valós bemutatását, megjelenítését és a politikai döntéshozók erőteljesebb lobbizását a megoldások érdekében. Jó példa erre Győr és Székesfehérvár, ahol sikeresen lobbiztak többtépénzért a helyi élelmiszeriparban és az elektronikai iparban bekövetkező válság kezelésére az előző években. Békés megyének is jobban kellene hallatni a hangját, bemutatni „szegénysé-

gi” bizonyítványát. A Fidesz képviselőinek az 1999-es költségvetési törvény megalkotásakor sikerült Békés megyét besoroltnia a felzárkóztatásra szoruló megyék körébe. Ennek köszönhetően elérte, hogy a megye egymilliárd forint fejlesztési többletforráshoz jusson egészen 2003-ig.

Ezt a pozíciót 2004-től elveszítette a megye, a fejlesztési források elosztásakor „begyűrték” a fejlettebb Bács-Kiskun és Csongrád megyék alkotta dél-alföldi térségbe, ahol az elosztási rendszerből adódóan Békés nem tud többlettámogatást szerezni. Domokos László fontosnak tartja az infrastruktúra fejlesztése és az agrár-élelmiszer-gazdaság válságkezelése mellett a megyében működő, döntően tőkeszegénység miatt nem versenyképes vállalkozások feltökésítését piacképesítést erősítő fejlesztési programok segítségével.

Forrás: Magyar Hírlap, Békés megyei melléklete

Félezer év élő értékeit védik Somogyban

Somogy a Balatontól a Drávaig kivételes természeti kincsek, történelmi értékek hazája, megérdemli, hogy a különböző politikai nézeteket valló csoportok összefogjanak érte – hangsúlyozta Gyenesi István, Somogy Megye Közgyűlésének elnöke. Mint mondta, a Balaton tavaly is adott okot az aggodalomra, de sok örömet is szerzett. A megye és a régió között az utóbbi években keletkezett feszültségeket nem tartja kibékíthetetlennek a politikus.

Régió, megye, kistérség... változnak a hangsúlyok. Hova helyezi magát e rendszerben, a változás folyamatában Somogy megye?

Nem kapaszkodunk két kézzel a kézifékbe, ha változást érzünk, hiszen tudjuk: attól mert patinás, még nem feltétlenül hibátlan a megyerendszer. De abban sem vagyunk partnerek, hogy csak azért lebontsuk e felépítményt, mert régóta működik. A bölcs döntés a kettő között van: ami értékes, óvjuk meg, ami avított, azt hagyjuk magunk mögött. Sokan sokszor temették, tehát hosszú életű lesz – mondhatnám az ezeréves magyarországi megyerendszerre. Pedig a korszerűnek hitt modern formák semmit sem érnek a gyökerekkel rendelkező közösségek nélkül. Vallom, hogy a régió-megye vitában a megoldás nem régió vagy megye, hanem régió és megye. Az előbbi elválaszt, az utóbbi összeköt. A megyék működnek, és nem kerékkötői, hanem partnerei a közigazgatási reformnak, a fejlesztési források decentralizációjának, Somogy legalábbis erre példa. Régóta mondjuk, e hasábokon egy éve éppen ezzel fejezték be a gondolataimat: a megye és a régió nem tűz és víz. A régió amúgy sem méret, hanem funkció és hatáskör kérdése. Megye és régió megfér tehát egymás mellett. Ha a központi hatásköröket és forrásokat lebontanák, máris közelebb kerülne a megoldáshoz. Tartalmat kapna a lakossághoz közeli döntések ideája. Tehát fejlesztési régiót és önkormányzati megyét szeretnénk. A belügyminisztériummal éppen egy régiómodellezési kísérletről tárgyalunk. Mindenben támogatjuk a kistérségeket is, hamarosan együttműködési megállapodást kötünk a marcali környéken lévő társulással.

Somogy a legrégebbi megye: 507 éve, vízkeresztkor kapott címer- és pecsétásványi jogot. Lehet ebből erőt meríteni?

Természetesen. Erről szól a megyenapunk, amelynek többszörös üzenete van. A legfontosabb, hogy Somogy, ez az országnyi megye 1498 óta stabilan ott van Magyarország térképén. So-

mogy nekünk nem csupán a lakóhelyet jelenti, hanem az otthont, a családot, a munkát, a küzdelmet, a sikereket, a barátokat, a szerelmet, a szeretetet és a hűséget is. Hűséget egymáshoz, hűséget a somogyi földhöz, amelynek – mint ezt oly gyakran érezzük – kisugárzása van. Szerintem a somogyi ember mindenkinél nagyobb lokálpatrióta. Ezt az értéket igyekszünk megőrizni, átörökíteni. Az Örökségünk – Somogyország Kincse elnevezésű díjjal az arra méltó épített és természeti környezeti értékeket, azok őrzőit és jelentős életműveket jutalmazunk. A díjazottak között van már egyebek mellett a Balaton, a megye népművésze, Kálmán Imre és Rippl-Rónai életműve vagy éppen a Csiky Gergely Színház társulata.

Említette a Balatont: a tó nemcsak szépséget, de nehézséget is jelent évről évre. Önnek melyikből jut több?

A Balatonnal kapcsolatban a múlt év a megvilágosodás éve volt. Ez az esztendő világosan megmutatta számunkra, hogy nem lehet néhány éves periódusokban gondolkodni a tőről, a Balaton a természet része, hosszú távú gondoskodással kell megbecsülnünk. A magyar tenger tavaly ismét bebizonyította, hogy képes okot adni az aggodalomra, de képes sok örömet is szerezni. A drámaian alacsonynak mondott vízszint kérdését a természet válaszolta meg. Volt elég víz a tóban, aki nem hitte, csak át kellett úsznia egyszer, és máris megtudhatta, milyen rengeteg van benne. Persze az alacsony vízszint is nagyon kellemetlen lehet, például akkor, ha térdig érő iszapban bandukol a vendég. Erre nagyon gyors megoldást kell találniuk a Balaton gazdáinak. Ugyancsak meg kell találni az ellenszerét a nyugat-európai balhéturizmusnak, amely bizony nagyobb gond egy szunyogcsípésnél, hogy a rovarok irtásáról már ne is beszéljünk. Mindent összevetve a 2005-ös évben az összehangolt cselekvés a legfontosabb. A konkurenciát figyelve és tisztelve tanuljunk a hibákból, és sepregezzünk a magunk háza táján!

Ha egyet akarunk, egyet mutatunk, és egyet mondunk a Balatonról, akkor egyrészt talán magunk is hiszünk majd benne annyira, amennyire megérdemli, másrészt más is elhiszi nekünk, hogy Közép-Európa páratlan értéke ez a tó. Ezt az odafigyelést a magyar tenger meg fogja hálálni, ahogy mindig is meghálálta.

Forrás: Magyar Hírlap, Somogy megye, 2005. április 20.

Beszámoló a Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége 2004. évi tevékenységéről

A Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége 2004. évi tevékenységét a szakmai megalapozottság jellemezte, amely a szövetség eddigi 13 éves működési hagyományaira épült. A hagyományos szervezeti eseményeken (közgyűlés, Főjegyzői Kollégiumi ülés, munkabizottságok) túl a szövetség két országos rendezvényt szervezett, a Megyék IV. Országos Gyűlését, és az Európában a megye című konferenciát. Kiemelkedett az elmúlt évi tevékenységből a megyéket érintő jogszabályok véleményezése, melyekre 61 esetben tett észrevételt a szövetség. Az országos önkormányzati érdekszövetségekkel együtt a MÖOSZ részt vett az érdekegyeztetésben, és a nemzetközi kapcsolatok ápolásában is.

A MÖOSZ szervezetének működése (közgyűlés, Főjegyzői Kollégium, munkabizottságok, Titkárság)

A MÖOSZ legfelsőbb szerve a megyei közgyűlési elnökökből álló közgyűlés 2004-ben két alkalommal tartott hivatalos ülést. 2004. március 11-én Nyíregyházán került sor a szövetség 2004. évi költségvetésének elfogadására, illetve az előző évi zárszámadás lezárására. Meghívott előadóként Dr. Veres János a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára a megyéket is érintő költségvetési elképzelésekről, Dr. Szabados Tamás Oktatási Minisztérium politikai államtitkára a közoktatással kapcsolatos megyei feladatokról, és Mohácsi Viktória kormány megbízott a kisebbségi oktatást érintő kérdésekről adott tájékoztatást.

2004. szeptember 3-án Szekszárdon rendeztük meg a második közgyűlést, melynek legfontosabb témája a 2005. évi költségvetés tervezése volt, amiről ismét Dr. Veres János PM államtitkár úr adott tájékoztatást, valamint állásfoglalást fogadtunk el a területfejlesztés intézményrendszerének működésével kapcsolatos kérdésekről.

A Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége Főjegyzői Kollégiuma 2004-ben három alkalommal ülésezett. Március 2-3-án Visegrádon a Területi Információs Rendszer (TeIR) működéséről, az Európai Parlamenti választásokról, illetve a megyei önkormányzatok belső ellenőrzési rendszeréről, és a kötelező megyei feladatok ellátásáról volt szó. Május 12-13-án Veszprémben a megyei egészségügyi szolgáltatások, és közoktatási feladatok ellátása volt a fő téma, míg az október 20-án Pécsen megtartott Főjegyzői Kollégiumi ülés az illetékhivatalok működésével, az illetékbeszedési rendszerrel és a 2005. évi költségvetés tervezésével foglalkozott. A főjegyzők ezután több alkalommal találkoztak más hivatalos fórumokon is, ahol döntöttek a címzetes főjegyzői címre javasoltakról, és egyéb aktuális kérdésekről is. A Főjegyzői Kollégium együttműködési megállapodást készített elő a Jegyzők Országos Szövetségével és a Magyar Közigazgatási Karral, melyek aláírására ebben az évben kerül sor.

A MÖOSZ ebben a ciklusban hét munkabizottságot szervezett a megyei önkormányzatok feladataiból fakadó szakterületekre. A munkabizottságok elsődleges feladata a megyei önkormányzatok feladat-ellátásával kapcsolatos jogszabályok véleményezése volt, ugyanakkor a munkabizottságok működése kapcsán lehetőség teremtődött a megyei tapasztalatok egyeztetésére, közös gyakorlat kialakítására. A munkabizottságok közül ki kell emelni a Szociális és Egészségügyi Munkabizottság tevékenységét, mely ezt a feladatot teljesen önállóan tudta ellátni. Kiemelkedő szakmai munkát végzett még a Pénzügyi Munkabizottság, melynek eredményeképpen sikerült létrehozni a megyei önkormányzatok költségvetési rendeleteire épülő adatbázist, melynek nagy hasznát vettük a 2005. évi költségvetés tervezésénél.

Hasonlóan jól működött a Közoktatási és Közművelődési munkabizottság, mely egységes megyei gyakorlat kialakítására törekedett. A többi munkabizottság az alkalomhoz kötötten végezte feladatát. A munkabizottságok jövőbeni működése során célszerű lenne, ha egyértelműen meghatározódna vezetésük, egy-egy gesztor megyével, melynek biztosítékát abban látnánk, ha a megyei közgyűlési elnökök közül a munkabizottságok szakmai irányítását vállalják. Erre azért lenne szükség, mert az érdekképviseleti fórumokon a partnerszervek részéről is választott vezetők vesznek részt, és igénylik, hogy az önkormányzati oldalon a szakértőkön túl szintén politikai felelősséggel rendelkező választott vezetők legyenek.

A MÖOSZ Titkársága a korábbi gyakorlatnak megfelelően Kecskeméten, a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat hivatalának épületében működött. A Titkárság személyi összetételét a megbízási szerződés alapján foglalkoztatott titkár, egy munkaszerződéssel foglalkoztatott titkársági asszisztens, illetve a gazdasági feladatok ellátására szintén megbízási szerződéssel foglalkoztatott könyvelő és pénztáros adja. A jelenlegi szervezeti felállás biztosítani tudta a MÖOSZ feladatainak koordinálását, ugyanakkor az Európai Unió tag-ságból megnövekedett nemzetközi tevékenység felveti egy több nyelvet beszélő nemzetközi referens megbízását. A Titkárság működéséhez jelentős segítséget nyújtott az informatikai háttér bővítése, melynek során a kapcsolattartás a hagyományos rendszerekről (postai út, fax, telefon) egyre inkább áttevődik a korszerű Internetes elérhetőségre. Ennek kapcsán azonban szükséges megjegyezni, hogy ez csak akkor működik teljes körűen, ha az adatbázisok (pl: név, és címlisták) naprakészek, illetve a partnereknél megszervezett az információ továbbításának rendszere. Mérföldkő a kommunikációban a MÖOSZ önálló Internetes honlapjának megjelenése, amely a www.moosz.hbmo.hu címen érhető el. A honlap feltöltése folyamatos, melyhez kérjük a megyék segítségét is.

MÖOSZ támogatásával megrendezett programok

A MÖOSZ 2004-ben két országos jelentőségű rendezvényt szervezett. 2004. április 30-án az Európai Unió csatlakozáshoz kötődően szerveztük meg a Megyék IV. Országos Gyűlését, melyen Dr. Szili Katalin országgyűlési házelnök mondott beszédet, és az Európai Bizottság magyarországi képviselőjében Jürgen Köppen úr köszöntötte a

résztevőket. Az országos megyegyűlés megszervezése a számos Európai Unió program miatt nehézségekbe ütközött, ennek ellenére örömteli, hogy minden megye képviseltette magát, és részt vett a megyei emlékszobrok koszorúzásán, valamint a megyezászlók felvonásán. A MÖOSZ a rendezvényt 1.000.000,- Ft-tal támogatta, melyet elsősorban a résztvevők ellátására fordítottunk. Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani a Csongrád megyei kollegáknak az esemény magas színvonalú megszervezéséért.

2004. október 21-22-én került sor a hagyományos pécsi megyekonferencia megszervezésére „Európában a megye” címmel, amely már rangos szakmai hírnevet szerzett a közigazgatással foglalkozó konferenciák sorában. A rendezvényen minden eddigieknél nagyobb létszámban vettek részt a területi közigazgatással foglalkozó szakemberek, ugyanakkor a rendezvény záróeseményén megfogalmazódott az az igény, hogy 2005-ben a konferenciát nemzetközivé kell tenni, melynek témája a magyar területi közigazgatáson túl az Európai Unió tagállamainak középszintű igazgatási rendszereinek vizsgálata kell, hogy legyen, melyet a záróeseményen résztvevők egyhangúlag támogattak. A rendezvény megszervezését a MÖOSZ szintén 1.000.000,- Ft-tal támogatta, és ugyancsak köszönet illeti a Baranya megyei kollegákat a hagyományosan magas szintű szervezésért.

A MÖOSZ érdekképviseleti tevékenysége

A MÖOSZ alapszabályában megfogalmazott elsődleges célja a megyei önkormányzati érdekek megjelenítése, képviselete. Ennek egyik legfontosabb területe a megyei önkormányzatokat érintő jogszabályok véleményezése, amely az Ötv. 102. §-án alapul. Ennek során 2004-ben a MÖOSZ 61 különböző szintű jogszabályról alkotott szakmai véleményt (a véleményezett jogszabályok listáját az 1. sz. melléklet tartalmazza), és részt vett több nagy jelentőségű, a közigazgatás jövőjét meghatározó jogszabálytervezet előkészítésében. Ezek közül ki kell emelni a többcélú kistérségi társulásokra vonatkozó törvény, a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól, a területfejlesztés intézményrendszeréről, illetve a 2005. évi költségvetésről szóló törvények véleményezését. A fenti jogszabályok előkészítésében, a szakmai fórumokon való részvételén, egyeztetéseken túl szövetségi szintű állásfoglalások is születtek, melyek esetenként befolyásolták a jogszabályok elfogadását is.

Külön ki kell emelni a 2005. évi költségvetési törvénnyel kapcsolatos érdekegyeztető munkát. Mindannyiunk előtt ismeretes, hogy a kormányváltást követően a megyei önkormányzatokat nagymértékben hátrányos helyzetbe hozó törvénytervezet került benyújtásra a Parlament elé, amely alapvetően meghatározta a megyék ezévi költségvetési kondícióinak romlását. A szövetség szívós, és kitartó érdekképviseleti tevékenysége nyomán, mely magába foglalta a politikai és szakmai egyeztetéseket – melynek során a miniszterelnökkel is találkozóra került sor –, a törvényjavaslathoz benyújtott módosító indítványokon keresztül, a parlamenti bizottságokban való részvételig minden létező eszközt igénybe vettünk a megyék költségvetési helyzetének javításához. Ennek köszönhetően több milliárd forinttal javultak a megyei kondíciók az eredetileg tervezetthez képest. A költségvetési küzdelem bebizonyította, hogy a politikai kapcsolatrendszeren túl a szakmai felkészültség, a naprakész adatbázis nélkülözhetetlen a költségvetési tárgyalások során. Az pedig intő figyelmeztetés a jövő évi költségvetés előkészítésére, hogy csak ilyen háttérrel szabad költségvetési egyeztetésekre bocsátkozni. Melynek kialakítása valamennyi megye közös felelőssége.

Az érdekképviseleti tevékenység másik fontos területe a különböző érdekképviseleti fórumokon történő részvétel. Ezek közül kiemelkedik az Országos Közzolgálati Érdekegyeztető Tanácsban való képviselet, melynek feladata a közzolgáltatásokkal kapcsolatos valamennyi kérdés megvitatása. Megtisztelő a szövetség számára, hogy az önkormányzati oldal ügyvivői teendőit a szövetség titkára látja el. Hasonló tisztséget tölt be az ágazati érdekegyeztetésben az Országos Önkormányzati Köztisztviselői Érdekegyeztető Tanácsban, mely az önkormányzatoknál foglalkoztatott köztisztviselők érdekképviseleti fóruma. A MÖOSZ képviselettel rendelkezik ezentúl több ágazati minisztériumhoz tartozó érdekegyeztető fórumon is, amelyeken a munkabizottságok vezetői látják el a szövetség képviseletét. (Pl: Közzoktatási Érdekegyeztető Tanács, Egészségügyi és Szociális Érdekegyeztető Tanácsok) Az Európai Unió csatlakozással párhuzamosan kiépülő új szektorális érdekképviseleti fórumok megjelenése kihívást jelent a szövetség számára is, mivel az esetenkénti párhuzamosságok miatt (Pl: Országos Közzolgálati Érdekegyeztető Tanács, és Közzalkalmazottak Országos Munkaügyi Tanácsa) több

esetben nehézségbe ütközik a szövetség képviselete.

A társszövetségekkel való együttműködés

Az országos önkormányzati érdekszövetségekkel való együttműködés 2004-ben a szövetség hibáján kívül meglehetősen esetlegessé vált. A hét országos önkormányzati szövetség vezetőinek utolsó találkozására egy éve került sor, azóta gyakorlatilag nem történt teljes körű személyes egyeztetés. Korábban a MÖOSZ több alkalommal szervezett ilyen találkozót, de látva a társszövetségek érdektelenségét, az elmúlt évben nem törekedett ilyenre. Szakmai jellegű együttműködés gyakorlatilag két társszövetséggel alakult ki. A Települési Önkormányzatok Országos Szövetségével hagyományosan jó a kapcsolat, melyet 2004. március 23-án a TÖOSZ közgyűlésén együttműködési megállapodás aláírásával pecsételtünk meg. Ez kiterjed a jogszabály-előkészítésben való együttműködésre, esetenként képviseleti feladatok ellátására, és a stratégiai jellegű elképzelések egyeztetésére is. Hasonlóan jó együttműködés alakult ki a Megyei Jogú Városok Szövetségével, melynek meghatározója a két szövetség elnökeinek személyes jó kapcsolata is.

A megnövekedett érdekképviseleti feladatok, a nemzetközi tevékenység összehangolása indokolná a hét önkormányzati szövetség szorosabb együttműködését, esetlegesen egy önkormányzati esernyőszerkezetbe történő tömörülését. Ezt korábban öt szövetség vonatkozásában a Magyar Önkormányzati Szövetségek Társulása látta el, amelyet azonban a létrehozó szövetségek döntése alapján működésképtelenségére való tekintettel az elmúlt év nyarán jogutód nélkül megszüntettünk. A hatékony önkormányzati érdekképviselet elképzelhetetlen a társszövetségek együttműködése nélkül, ezért arra a jövőben is törekedni kell.

A MÖOSZ nemzetközi tevékenysége

A szövetség nemzetközi tevékenységének súlypontja az Európai Unió csatlakozással áthelyeződött az EU intézményrendszerével való kapcsolatokra. Ezek közül is kiemelkedik az Európai Régiók Bizottságában való közreműködés, amely az elmúlt év május 1-től a megfigyelői státuszról rendes tagságra változott, így súlya jelentősen megnövekedett. A Régiók Bizottságának magyar delegációjában 6 megyei önkormányzati érdekelt személy vesz részt tagként, illetve póttagként. A magyar delegáció munkájának koordinálásában megjelenő korábbi nehézségek leküzdése után a jövőben a szövetségnek törekednie kellene

a megyei önkormányzati érdekek radikálisabb képviselőjére.

Valamennyi megye tagja az Európai Régiók Gyűlésének, azonban ennek szerepét ma már különbözőképpen ítélik meg a megyék, így már a szekszárdi közgyűlésen felvetődött az a kérdés, hogyan viszonyuljanak a megyék a megváltozott helyzethez. Erről a kérdéstről 2005-ben dönteni szükséges.

Az Európai Unió kibővülésével megváltozott a MÖOSZ külföldi társszövetségekkel való kapcsolata is. Az tapasztalható, hogy valamennyi korábbi középszintű önkormányzati szövetségnek kialakult az önálló brüsszeli képviselője, így megfontolandó, hogy hosszabb távon a MÖOSZ is formalizált képviselőt hozzon létre az uniós lobbizás érdekében. Ennek bázisául, háttérintézményül szolgálhat a Magyarországi Régiók Brüsszeli Képviselője, mellyel a regionális fejlesztési tanácsokban való megyei elnöki szerepük miatt nagyon jó kapcsolatok alakultak ki. A társszövetségekkel való kapcsolat újjáépítését jelentheti a már jelzett középszintű közigazgatási nemzetközi konferencia megszervezése is.

A megyei közgyűlési elnökök 2004-ben balti-kumi tanulmányúton vettek részt, melynek során bepillantást nyerhettek Lettország és Észtország középszintű közigazgatási rendszerébe, illetve a területfejlesztéssel kapcsolatos feladatok ellátásába, továbbá a szentpétervári terület gazdasági-, társadalmi-, politikai viszonyainak változásába. A tanulmányúton szerzett tapasztalatok jól hasznosíthatóak a hazai gyakorlat során is, és nem elhanyagolható az sem, hogy az ilyen tanulmányúton résztvevő megyei vezetők között sokkal szorosabb személyes kapcsolatrendszer alakul ki, amely erősítheti a szövetség érdekképviselői te-

vékenységét is. Mindezekért a korábbi hagyományoknak megfelelően 2005. évben is célszerű lenne hasonló tanulmányút szervezése.

A Főjegyzői Kollégium meghívására 2004. áprilisában látogatást tett a román főjegyzők szervezete, mellyel ebben az évben szintén együttműködési megállapodást kívánnak aláírni. A Főjegyzői Kollégium az elmúlt évben Spanyolországba, Barcelonába szervezett szakmai tanulmányutat, melynek során tanulmányozták Girona megye működését, találkoztak a magyar konzullal, akivel az állampolgárság és a kisebbségek kérdéséről folytattak eszmecserét, valamint felvették a kapcsolatot az Európai Unió Főjegyzői Szövetségének elnökével Ignatio Soto di Valle úrral, így a Főjegyzői Kollégium a jövőben bekapcsolódhat ennek a szervezetnek a munkájába is.

Összegezve:

A Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége 2004. éves tevékenysége során is törekedett a megyei érdekek képviselőjére, ugyanakkor önkritikusan meg kell állapítani, hogy a megyék feladatrendszerének, intézménystruktúrájának, anyagi kondícióinak különbözőségeiből fakadóan nem minden esetben sikerült össz-szövetségi álláspont kialakítása. A megyei önkormányzati tisztségviselők nagyfokú elfoglaltsága, leterheltsége miatt kevesebb lehetőség volt a személyes találkozókra, konzultációkra, melyek során ki-kristályosíthatóak lennének azok a stratégiai elképzelések, melyekkel valamennyi megye egyet tud érteni. A szövetség jövőbeni tevékenysége során ennek kialakítása és a végrehajtásához szükséges partneri, szövetségi rendszer megteremtése lenne a cél, különös tekintettel a regionális közigazgatás megteremtéséhez való viszonyulásra.

Kecskemét, 2005. január 31.

Dr. Balogh László elnök

Olaszfalu község önkormányzata a kiegyezés korában II.

A Magas-Bakony szívében, Zirc vonzáskörzetében fekvő Olaszfalu község közigazgatási beosztását, önkormányzati szervezetét, testületi és egyedi szerveit előző számunkban mutattuk be. A továbbiakban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a községi gazdálkodás milyen forrásokat milyen célokra használt fel.

A községi háztartás

A községi háztartás bevételeit a községi adók, árendák (haszonbér), büntetéspénzek jelentették. A készpénzt a községi pénztárban őrizték, a pénztárat a mindenkori bíró kezelte. Kiadási oldalon az állami adók, igazgatási költségek (hivatalnokok, szolgák fizetése), fuvar-, napidíjak jelentettek komolyabb költségeket. 1885-ben az állami adók a kiadások 18%-át, a bérek és napidíjak 33%-át tették ki. A fennmaradó hányad a „vegyes kiadások” rovatát jelentette.(1) A költségvetések megvalósítását a következő év tavaszi közgyűlésén tárgyalt számadások mutatják (1885–1890 között forint-krajcár, utána korona-fillér volt a pénznem).

is. A pénzmaradványt a következő évi költségvetésben használták fel.

A lakosság terhei között a különféle adók és illetékek mellett a fizikai munka is szerepelt, amelyet közmunkákra (többnyire a községi és törvényhatósági utak, hidak javítására) fordítottak. A közmunka-kötelezettséget a körjegyzőség évente összeírásban rögzítette. 1905-ben 333 igavonó állat, 61 lakóház, 33 zsellér (57 családtaggal) szerepelt a közmunka-összeírásban. Aki nem kívánt munkára menni, az a megállapított váltságösszeg lefizetésével mentesült a szolgálat alól.(2) 1910-ben például 246 kétfogatú, 4 egyfogatú és 344 kézi közmunka szerepelt az összeírásban.(3) A közmunkák idejét, beosztását részben a járási szolgabíró, részben a községi előljáróság szabta meg.

A községi háztartás kiadásait részben különféle forrásból fedezték. A házipénztár és az alapok egyes szakterületek kiadásait biztosította: a.) a községi házipénztár; b.) a tűzoltóalap; c.) a szegényalap és d.) a közmunka.

3. táblázat Olaszfalu község háztartási számadásának alakulása, 1885–1915

Év	Bevétel	Kiadás	Maradvány/hiány
	Ft/K	Ft/K	Ft/K
1885	1848	1920	-72
1890	952	1116	-164
1900	3604	3353	251
1905	3819	3238	581
1910	7061	5731	1330
1915	9248	6925	2323

Egy-egy éves zárszámadás után hol kisebb hiány, hol kisebb-nagyobb maradvány keletkezett, ez utóbbi időnként elérte a bevételek egynegyedét

A községi tűzoltóalap 1895-ben létesült. A vármegye ennek létesítését 1899-ben minden helységben kötelezővé tette.(4) A tűzoltóegylet fenn-

tartását, a tűzoltószerház javítási költségeit, a felszerelések beszerzését, karbantartását szolgálta. Bevételeit képezték a kötelező tűzoltói szolgálat megváltási összegei. Az alaptőkét a Zircvidéki Takarékpénztárban kötötték le, csak a kamatait használták fel. A bevételekről és a kiadásokról éves költségvetéseket és számadásokat készítettek. Az alap szerény, jóformán a fenntartási költségeket fedező összegekkel gazdálkodott. Az 1913 szeptemberében elfogadott költségvetés szerint a következő évre 424 korona 91 fillér bevételt, 92 korona 84 fillér kiadást, 332 korona 7 fillér hiányt terveztek.(5)

A községi szegényalap a falu elesettjeinek segélyezését tette lehetővé. A helybeli szegényeket – ha hiányzott a családi és rokoni háttér – korábban is a község látta el. Az 1854-ben a kormány-szervek községi szegényintézmény felállítását írták elő. Ekkor a báli engedélyekért befizetett 30–30 pengőkránc képezte az egyik bevételi forrást.(6) Ezen intézmény jogutódja lett a községi szegényalap, amelynek szintén csak a kamatait használták fel.

A községi szegényintézményt 1886. december 7-én hozták létre, ezt megelőzőleg a szegények ellátását „egyesek adakozásából kielégítőleg” megoldották. Az alap bevételei közé tartozott az adományokon kívül a bírságpénz és a község által biztosított pótlék, továbbá a községi felvételi díjak. A bevételekről és a kiadásokról szintén éves számadásokat kellett készíteni. Az alap forgalma csekélynek mondható: az 1886 tavasza óta(7) a zirci takarékpénztárnál kezelt törzstőke 1895-ben megközelítette a 230 forintot; a közel 20 forint kamatnak csak a felét használták fel.(8)

A közmunkákat (utak, hidak karbantartását) a közmunka-összeírás alapján ígás és gyalogos napszámmal biztosították. 1914-ben 220 ígás, 352 gyalogos napszámmal számoltak. A gyalogos napszám váltásdíját 1 korona 6 fillérben, az ígás napszámát 16 koronában határozták meg.(9)

A házi költségvetés bevételi oldalán szerepelt a községi földek használatára. A községi földek 17 darabban feküdtek, közöttük volt szántó, burgonyaföld és 7 darab rét, amelyeket 1893-ban 4–25 forint között hirdettek meg az árverésen. Az egy-két holdas (egy esetben 6 holdas) szántók a Kakasdülőben, az Irtásdülőben, a Kávási, a Partoskúti és a Nyilasi dülőben feküdtek. Az árverésen a földbérlet a birtokrészekért a kikiáltási ár két-háromszorosát is megadták, így a község közel 500 forintos bevételre tett szert.(10)

A vadászterület a gazda- és a zsellérek között oszlott meg.(11)

A község az összesen 2340 kh 1052 négyszögletes területre a vadászati jogát általában 6 évre adta bérbe. A bérlők anyagilag feleltek az általuk okozott anyagi kárért.

1889-ben a vadászati jog bérletének kikiáltási ára évi 11 forint 20 krajcárt volt. Az 1890–1895 közötti időszakra Dobos Pál helyi lakos a meghirdetett összegért vette bérbe a területet.(12) A bevételt a gazdák és a zsellérek közbirtokossága egymás közt 13/14:1/14 arányban osztotta fel. 1914–1920 között 390 korona évi díjért Pidl György helyi lakos bérelte a vadászterületet.(13)

Anyagi felelősséggel járt a községi illetőség intézménye, amely azt fejezte ki, hogy minden honpolgárnak egy adott község kötelekébe kell tartoznia, mégpedig abba, ahol saját maga illetőséget szerzett, vagy ahol a közterheket viseli. A községi illetőséget meg lehetett szerezni hallgatólággal, illetve leszármazással (törvényes születéssel, törvényesítéssel), örökbefogadással, házassággal (férjhez menéssel) és a községi kötelekébe való felvétel útján. Ha valaki legalább 4 évig helyben lakott, s a község terheit viselte (adózott), hallgatólággal megszerezte az illetőséget. Ha kérte felvételét, s megfelelt a szabályrendeletben rögzített feltételeknek, díj lefizetésével szerzett illetőséget. 1913-ban a képviselőtestület 20 koronáról 50 koronára emelte a felvételi díjat.(14)

A község nagyon szigorúan vette az illetőséget, mivel a magukat eltartani nem tudó szegényekről neki kellett gondoskodnia, és az 1898. XXI. tc. által meghatározott esetekben a kórházi gyógykezelés költségeit is állnia kellett. A községnek kellett foglalkoztatnia a közbiztonságot veszélyeztető, hazatoloncolt egyéneket is. Nézzünk néhány példát!

Gartner Lőrinc 1890-ben költözött Budapestre s ott kocsisként dolgozott először a VI. kerületi Hoffmann Testvérek nevű cégnél (Josa u. 14. sz. alatt), 1910-ben Gottein Jakab cégnél. Feleségével együtt benyújtott kérelmére azt a választ kapta, hogy illetőségét Budapesten kell keresnie, hiszen ott viselte a terheket.(15)

Wurst Márton, aki 1856. szeptember 6-án született Olaszfaluban, 1880-ban Pozsonyba költözött, s ott dolgozott előbb cipészként, később gyári munkásként. 1912-ben elutasították illetősége elismerése érdekében benyújtott kérelmét.(16)

Budapest székesfőváros 1912-ben azért kereste meg a községet, hogy foglaljon állást Hannig Ist-

ván állításköteles illetősége ügyében. A képviselőtestület azért tagadta meg illetőségét, mert édesapja, Hanich Gottfried 1877-ben Budapestre költözött, s 1900-ban bekövetkezett haláláig ott élt mint kőművessegéd és házmeister. Fia már a fővárosban született 1890-ben, így apja után ott kellett illetőséget kapnia.(17)

Schofhauzer Péter körülbelül 1883 óta élt Budapesten, ahol házi szolgaként tartotta el családját. 1913-ban bekövetkezett halála után gyermekei (János, István, Rudolf) illetőségét Olaszfalu nem ismerte el. A képviselőtestület úgy érvelt, hogy évtizedeken át a fővárosban élt, ott házasodott meg, s közvetve ott volt teherviselő.(18)

Özvegy Károlyi Frigyesné, Walzer Anna 1912

illetőség elismerésekor, s csak bizonyítható esetekben adta ki az igazolást és viselte a jogviszonnyal járó kiadásokat. A községi illetőség intézményét ugyanakkor társadalomtörténeti szempontból is érdemes megvizsgálni, mert a migráció és a társadalmi mobilitás folyamatát hűen tükrözi. (Folytatjuk.)

HUDI JÓZSEF

Jegyzetek

1 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv. 1886. július 15. Az 1885. évi házi számadás tárgyalása és jóváhagyása.

2 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv. 5. jkv. /19–1905 (VIII. 10.) közgy. sz.

4. táblázat Olaszfalu község vadászterületének megoszlása, 1889

Birtokosság	Szántó és rét*		Erdő		Legelő	
	kh	négyszögöl	kh	négyszögöl	kh	négyszögöl
Gazdák	1585	1468	158	884	440	79
Zsellérek	145	221	-	-	11	-

* A zselléreknel csak szántó.

tavasán az alsóausztriai Wipfalfhof nevű helységben született Zsida Jozefina nevű törvénytelen gyermekének illetőségét a község azért tagadta meg, mert Károlyi Frigyes édesapja, Károlyi József mintegy 56 éve Ausztriába költözött, ott vendéglősként adót fizetett, s mintegy 40 éve állampolgárságot is szerzett, s magyar honosságának elismerését nem kérte. Fia Alsóausztriában született, felnőtt korában szintén vendéglős volt, Olaszfaluval semmiféle kapcsolatot nem tartott, így özvegye nem tarthatott igényt a községi illetőségre. (19) A két eset arra is rámutat, hogy a kiegyezés korában az urbanizáció, az osztrák tartományokkal való élénkebb kapcsolat növelte a lakosság migrációs esélyeit.

Más volt az elbírálás 1915-ben Stéber János esetében, akiről a hivatalos iratok alapján megállapították, hogy 1858-ban Eplényben született, Olaszfaluban szerzett illetőséget és Szentgálon hunyt el 1914-ben. A község elismerte illetőségét, és vállalta a 24 korona temetési költség megtérítését.(20)

A példák azt mutatják, hogy a község körültekintően járt el a közpénztárat megterhelő községi

3 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.: 3. jkv./22–1910 (VII. 12.) közgy. sz.

4 ÓVÁRI Ferenc: Veszprémmegyei tűzrendészete 1893–1911. Veszprém, 1911. 155.

5 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.: 8. jkv. /22–1913 (IX. 18.) közgy. sz.

6 DREL Mezőlak körrendeleti könyve 1827–1861.

7 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.: 1. jkv./1–1886 (III. 27.) közgy. sz. Az ülést követően az 1885. évi számadás szerint 49 forint 90 krajcár tőkét és annak 3 forint 66 krajcár kamatát helyezték el a takarékpénztárban.

8 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.: 2. jkv. /8–1896 (IV. 1.) közgy. sz.

9 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.: 7. jkv./19–1913 (VIII. 10.) közgy. sz.

10 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.: 4. jkv. /1893 (VI. 12.) közgy. sz.

11 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv. 1889. december 8.

12 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv. 1889. december 16. (A vadászati jog bérleti szerződésének jóváhagyása).

13 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.:
9. jkv. /30–1913 (X. 27.) közgy. sz.	17 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.:
4. jkv. /18–1912 (VII. 15.) közgy. sz..
14 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.:
8. jkv. /27–1913 (IX. 18.) közgy. sz.	18 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.
6. jkv. /17–1913 (VIII. 3.) közgy. sz.
15 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.:
6. jkv./37–1910 (X. 30.) közgy. sz.	19 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.
4. jkv. /17–1912 (VII. 15.) közgy. sz.
16 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.:
1. jkv./3–1912 (II. 14.) közgy. sz.	20 VeML V. 384. Olaszfalu község képv. t. jkv.
1. jkv. /1–1915 (I. 6.) közgy. sz.

Miniszterelnöki beszéd az önkormányzatokról

A harmadik magyar köztársaság alkotmányos berendezkedésében megkonstruált állami-, önkormányzati, nem kormányzati civil együttműködés alapvető keretei kiállták az elmúlt 15 év próbáját. Kiállták, de jól látszik, hogy ennek az együttműködésnek, a hatalommegosztásnak és az ehhez kapcsolódó felelősség és jogkör-megosztásnak melyek a gyenge pontjai. Egyetértek az elnök úrral abban, hogy 15 év után megérett az idő arra, hogy végig gondoljuk, hol és milyen pontokon szorul érdemi átalakításra a kormányzati, önkormányzati és a civil világ együttműködése. Melyek azok a pontok, amelyeknél több lehetőséget és több felelősséget kell adni az önkormányzatoknak, s melyek azok, amelyekben azt kell mondani - nyilvánvalóan közösen, mert csak úgy lehet -, hogy az elmúlt 15 év bizonyítja: vannak egyes területek az országban, ahol a közjavak igazságos és hatékony megosztásához az államnak a ma létező megoldások helyett többletfeladatot és többletfelelősséget kell vállalnia.

Az önkormányzatiság nemes eszményét - azt gyanítom, hogy ebben a teremben, sőt általában e terem falain kívül is - tiszteletben tartják, tartjuk. Támogatandónak és a magyar alkotmányosságban maradandó értéknek gondoljuk.

Ezzel az esetek nagy részében nincs is gond. Azonban mihelyst elhagyjuk az alapértékek és alapeszmények egyébként tiszteletre méltó világát, ezernyi bajjal nézünk szembe.

A legelső kérdés természetesen az, hogy mit ér az önkormányzás, ha ahhoz nem társul kellőképpen az önszabályozás és önfinanszírozás képessége. Azt biztosan nem mondhatjuk, hogy semmit, de azt mondhatjuk, hogy talán kevesebbet, mintha az önkormányzatiságot a maga jog- és lehetőségrendszerében is kiterjesztetebben lehetne értelmezni, mint ma Magyarországon.

Az önkormányzatisághoz szükséges források nagyobbik része állami forrásból kerül az önkormányzatok költségvetésébe. A 2000 milliárd forintból össze-

sítetten 1000-1200 milliárd forint. Ez az 1000-1200 milliárd forint egyébként természetesen az önkormányzatok hatókörébe tartozó településeken élő polgárok és az ott működő vállalkozások, vagy egyéb vállalkozást is végző szervezetek befizetéseiből kerül be a központi költségvetésbe.

Az állam az adók, járulékok révén összpontosítja az önkormányzatoknak szánt jövedelmek 50-60 százalékát, hogy egy másik logika alapján ezt visszaadja. Ez a rendszer az elmúlt 15 évben egyre bonyolultabbá és egyre áttekinthetlenebbé vált. Ember legyen a talpán, még a polgármesterek között is, nyugodtan vallják be, akik a részleteket ma fejben tudják tartani. Hogyha egy részletproblémához érnek, akkor felhívják gyorsan a pénzügyi osztály vezetőjét és megkérdezik tőle, hogy ez hogy is van. Nincs ma ember, aki pontosan tudná, hogy az elmúlt 15 év folyamatos szabályváltozásai eredményeként mit és miért teszünk úgy, ahogyan teszünk, s hogy teljesíti-e a jelenlegi finanszírozás eredeti szándékainkat. Melyek az eredeti szándékok? Hogy növekedjék az önkormányzatiságra való képességnek a tartalmi feltétele, ebbe beleértve az önfinanszírozás képességét. Azaz a helyben előállított jövedelmek legyenek közvetlen hatással a helyi lehetőségekre, és, hogy ugyanakkor ne csak az ember és az ember, a polgár és az állam között, hanem az önkormányzatok és a települések között is működjön az átlátható, világos elvű szolidaritás.

Hiszen, ha azt mondjuk, hogy egy szolidáris világot akarunk, akkor ugye azt is mondjuk, hogy a gazdagabb, nagyobb jövedelemtermelő képességgel rendelkező települések - miután egy nemzeti közösségben élünk és létezünk, egy köztársaság keretei között valósítjuk meg működésünket - felelősek azokért a térségekért, településekért, amelyeknek a jövedelemszerző, jövedelemtermelő képessége jelentősen az átlag alatt van. Van-e ennek intézményrendszere, hölgyeim és uraim? Ma

a települések és önkormányzatok közötti közvetlen szolidaritásnak nincs intézményrendszere. Az állam, mint közbeépített és közbeékel mechanizmus, elvágja a települési közösségek, az önkormányzatok közötti közvetlen szolidaritás szervezésének és megélésének lehetőségét.

Ebben a finanszírozásban az állam az elmúlt 15 évben semmi mást nem csinált, mint folyamatosan feladatokat fogalmazott meg az önkormányzatok számára. Feladatokat, mert részben a saját feladataitól kívánt megszabadulni, ezért korábbi állami feladatokat fogalmazott meg önkormányzati feladatként és feladatokat, mert közben az elmúlt 15 évben fejleszteni, modernizálni akartuk közszolgáltatásunk rendszerét. Ma az önkormányzatok, ha előveszik a rájuk vonatkozó szabályozást, azt mondják, hogy se az elejét, se a végét nem látják a szabályok, feladatok hosszú sorának és joggal állapítják meg, hogy miközben a törvényhozás rendkívül szellemes, helyenként kifejezetten innovatív módon képes megfogalmazni új és új feladatokat, abban már lényegesen bátorlatanabb és kevésbé innovatív, hogy ezen új feladatokhoz hogyan rendel hozzá forrásokat.

Létezik egyfajta törvényhozási csapda és törvényhozási paradoxon: amikor azt gondoljuk, hogy attól fog működni egy ország, ha a törvényhozásban kidolgozzuk, hogy működjön és megfogalmazzuk hozzá a feladatot, s azt hisszük, ezzel lényegében el van intézve a dolog. S ekkor persze azt mondhatják a törvényhozók, hogy intézkedtek. Intézkedtek a dolog egyik felét illetően és nem intézkedtek, hiszen nem tudnak intézkedni, a dolog másik felét illetően. Mivel a következő tárgyalási napirendben majd a költségvetésről kell dönteniük és rájönnek, hogy közösen, az önmagunkra szabott feladatok jelentős részét a közös jövedelmeinkből nem, vagy csak részben tudjuk finanszírozni. Azaz a feladatoknak, a finanszírozásnak, a jogoknak és köteleességeknek a 15 év folyamán olyan át nem látható, bonyolult rendszere jött létre, amely sem a hatékonyság, sem az igazságosság, sem a szolidaritás elveit nem, vagy nem teljes mértékben tudja kielégíteni.

Elnök úr! Azt gondolom, hogy minden tekintetben megérett az idő, hogy vegyünk egy nagy levegőt, és azt mondjuk, hogy ezt másként kell csinálni.

Partnerséget igényel a TÖOSZ. Én azt vallom, hogy ezt a partnerségi igényt nemcsak el kell fogadni, hanem meg kell köszönni és meg kell erősíteni. A partnerség alapja azonban az egyenlő fe-

lölősség elfogadása. Azaz nem az önkormányzati megrendelő áll szemben az állammal, hanem a nemzeti közösséget képviselő törvényhozás és végrehajtói hatalom áll egyenrangú és mellérendelt viszonyban a helyi közösséget képviselő önkormányzatisággal. Azonban ha ez egy mellérendelt viszony, akkor közös a felelősség. Közös abban, hogy nem a részt kell nekünk optimalizálni, hiszen a részt csak egymás rovására lehet optimalizálni, hanem az egészet. Átgondolni és átszabni az önkormányzati szabályozás, feladatszabályozás, intézményi szabályozás és finanszírozás teljes rendszerét.

Az elmúlt hetekben egyre nyilvánvalóbban és egyre határozottabban beszélek arról, hogy a mögöttünk álló 15 év nem folytatható a jelenlegi állapotok szerint. Ebbe beleértom az önkormányzatok világát is. Végig kell gondolni a finanszírozásban a normatíváknak a jelenleg létező rendkívül bonyolult, rendkívül ellentmondásos, az önkormányzati gazdálkodást nagyon sok esetben gúzsba kötő rendszerét. Annyi pántlika van, hogy egy lakodalmas menet megirigyelhetné. Ember legyen a talpán, aki képes kiigazodni abban, hogy melyik pénzt éppen mire adják. Azért fizetnek igen sokat a kedves kollégák, hogy megtalálják azt az innovatív pénzügyi osztályvezetőt, aki legalább formálisan betartja ezeket a szabályokat. Játszunk egy sehova nem vezető rabló-pandúrt. Csak az idei évben több mint kétszáz pályázatot írt ki a központi kormányzat az önök számára. Több száz célt meghatározva, több, mint száz milliárd forintot pályázati célokra elosztva. Önök pedig keresik a pályázati célok között, hogy a saját valóságos céljaikat hova préselhetik bele.

A sok-sok féligazság is hazugság, ezek tobzódását állítjuk elő a saját magunk által felállított szabályokkal. Nem az egyik, vagy a másik kormánynak kívánok én itt szemrehányást tenni. Hogy is tehetném. Azt mondom, hogy 15 év alatt egy torz rendszert állítottunk elő. Vannak olyan országos pályázatok, ahol pár tízmillió forintért versengenek önkormányzatok. Hát azt senki nem gondolja, hogy pár tízmillió forintból nemzeti hatókörű pályázatokat kell kiírni. Országos pályázatot arra kell kiírni, ami átfogó, az ország valamennyi pontjában érvényesítendő és megalkotandó nagy közös fejlesztési program. Egyébként pedig egészen nyilvánvalóan helyben kell növelni annak a képességét, hogy eldönthessék a helyben lakók, ha van ennyi erőforrás, akkor a 15-20 helyi cél közül melyik élvez prioritást. Ráadásul nyil-

vánvalóan oktalanság földarabolni ágazati célokra a helyi élet ezernyi problémáját. Évek óta beszélnek az elődeim a komplex település és térségfejlesztési programokról. Könyvtárnyi irodalma van ennek hölgyeim és uraim. Ha valamelyikünket álmunkban fölkeltenek, gondolom, hogy hosszú előadásokat tudunk erről tartani. Na de a komplex fejlesztési programok végrehajtásának van egy rendkívül fontos feltétele. Hogy önök a fejlesztésre és a működtetésre megkapott forrásokat pántlikázás nélkül, jelentős részben egy tömegben, a helyi döntési szabadság jelentős növelésével kaphassák meg. Nem olyan bonyolult dolog ez. Így kell dönteni. De ennek van egy következménye polgármester urak és hölgyek. Van ennek egy következménye. Tudom, hogy eddig kedves volt a történet az önök számára, de hát ilyenkor kell vizsgálni a dolog másik felét, ez a fekete-leves. Nagyobb a gazdálkodás felelőssége is. Abban a tekintetben is, hogy nem lehet azt megtenni, ami egyébként nemcsak az önkormányzatokra jellemző, hiszen úton-útfélen belebotlik az ember: hogyha baj van, akkor az első út a kormányhoz vezet. Mindegyikünknek van költségvetése. Van a kormánynak is, és van az önkormányzatnak is.

Én abban partner tudok lenni, és most kell erről megállapodnunk, mert most kezdjük el tervezni a következő évet, hogy lényegesen szűkítjük a kötelező, különböző ágazati törvényekben leírt szakmai előírásokat, amelyek gúzsba kötik önöket. Csökkentjük a pántlikázott pénzek számát, csökkentjük a központi pályázatokat, hogy ennek a forrásait oda lehessen adni a régióknak, a megyéknek, a településnek. Azaz csökkentjük a központi kormányzat feladat-előíró, feladatfinanszírozó ki-egyenlítő szerepét, ezzel növeljük a helyiek felelősségét. Ugyanakkor a helyiek felelősségét növeli az is, ha ezen többlet felelősség vállalásában és végrehajtásában aztán korlátokat érnek el, helyenként bajba kerülnek. Mert vannak jól és kevésbé jól gazdálkodó önkormányzatok. Akkor is ott lesz valahol a felelősség. Jog és felelősség kéz a kézben kell, hogy járjon. Én szerintem ez ma az ország érdekét szolgáló megállapodás.

Ha a TÖOSZ egy átfogó feladat-újráfogalmazási, és ehhez illeszkedő folyó, működési és fejlesztési koncepcióval áll elő a következő hetekben - nem mondom, hogy hónapokban, hiszen tudják, a költségvetés tervezésének ma vagyunk

abban a szakaszában, amikor ezt meg lehet tenni -, akkor ezt nemcsak nyitottan várom, hanem lelkesen támogatom.

A kormány kész arra, hogy újra kösse az önkormányzatok és a végrehajtó hatalom közötti alkotmányos, írt és nem írt megállapodási szövegeit. Arra bízhatnám és arra bátorítanám önöket, hogy álljunk neki, változtassuk meg. Van persze egy korlát, ezt is el kell tisztességesen mondanom. Több pénz önmagában ettől nem lesz. Amikor azt mondom, hogy hatékonyabban kell a dolgunkat csinálni, akkor azt mondom, hogy ugyanannyiból, nagyobb szabadsággal és nagyobb felelősséggel több és jobb minőségű szolgáltatást kell adnunk a polgárainknak. Hiszen, ha azt mondják, hogy kérünk még pár százmilliárd forintot, akkor én erre meg fogom önöket kérdezni: és tessék mondani, melyik adót emeljük fel? És tessék mondani, melyik közszolgáltatásból vegyünk vissza?

A partnerség azt jelenti, hogy az egészben vállalunk közös felelősséget. A közös felelősségünk pedig az, hogy nem abba az irányba megy az ország, amelyben adókat kíván növelni, hanem éppen ellenkezőleg. Nem abba az irányba akar menni az ország, ahol növelni kívánja a hiányt, azaz az államadósságot, hanem éppen ellenkezőleg. A status quo belső átrendezése: az járható út. Egy igazságosabb, hatékonyabb szolidaritási elven működő önkormányzati rendszer, ez járható út. Ebben nem csak bátorítást, hanem nagy támogatást kapnak.

Ha a TÖOSZ elnöksége azt mondja, hogy ő kész a javaslattal, meg tudom ígérni, hogy három munkanapon belül a kormányfő és valamennyi felelős minisztere együtt kész arra, hogy ezeket a javaslatokat megvitassuk.

Kedves kollégák, a problémákat látjuk. Önök majdnem jobban látják, mint én. Ezt mondják évek óta. Én szerintem most próbáljuk ezeket megoldani. Nem picike, apró toldozással, foltozással, hanem alapvetően egy újra szabott, jelentős pontokon átdolgozott felelősség és finanszírozási feladatelosztással. Egyetérték. Legyünk partnerek a nagy munkában.

Gyurcsány Ferenc

Elhangzott április 26-án, a TÖOSZ közgyűlésén, az Országház kongresszusi termében (parlament felsőházában)

Dusek Tamás a területi elemzések alapjairól

Február közepén jelent meg a Regionális Tudományi Tanulmányok 10. kötete, amely az ELTE Regionális Földrajzi Tanszékének és az MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoportjának közös kiadványa. Ez a jubileumi tizedik szám szakítva a sorozat eddigi hagyományaival, nem egy témakör köré csoportosított tanulmányokat gyűjt össze, hanem visszakanyarodva a legelső, 1995-ös kötet mintájához, egyszerezős kiadvány. E szám írója Dusek Tamás a győri Széchenyi István Egyetem adjunktusa, aki az ELTE-n 2004 őszén védte meg sikerrel doktori disszertációját. A kötet doktori értekezés alapján készült.

A téma aktualitása megkérdőjelezhetetlen. A Szerző szerint írását az a hiányérzet szülte, ami jelenleg tapasztalható a társadalom jelenségeit elemző, leíró kutatásokban: ezen jelenségek térbeli szempontjai indokolatlanul háttérbe szorulnak. A tartalmi szempontok alapos ismerete mellett semmiképpen nem szabad eltekinteni a társadalom térbeliségétől, hiszen a társadalom elválaszthatatlanul kötődik a térhez, hiszen abban létezik. Legyen szó az egyénről, egy nagyobb közösségről, vagy például a gazdaság egészéről, a térbeliség, területiség alapvető tényezője az ezekkel kapcsolatos jelenségek vizsgálatának. S ha ez a szempont előtérbe is kerül, nem mindegy, hogy milyen összefüggéseken keresztül. A területi elemzések során számos sajátos problémával, módszertani kérdéssel találkozik a kutató, amelyek nem kellő odafigyeléssel, esetleg szűklátókörűséggel végzett megoldási kísérlete könnyen helytelen értelmezésekhez vezethet. A Szerző szándékolt célja munkájával rávilágítani a társadalom területi vizsgálatának alapvető problémáira, számba véve az elemzési lehetőségeket, illetve az ezekkel kapcsolatos módszertani kérdések egy tág körét. A 240 oldalas könyv első felében az általánosabb elméleti és módszertani kérdések kerülnek előtérbe, míg a második felében az ezekkel kapcsolatos és ezek következményeként értelmezhető sajátos alkalmazási problémákat és módszertani lehetőségeket taglalja.

A társadalmi tér kutatásának alapkérdései című első fejezet olyan témákkal foglalkozik, amelyek filozófiai, ismeretelméleti és tudományrendszertani viták alapját képezték, képezik ma is. A tér általános értelmezésén túl a Szerző kitüntetett figyelmet szentel a társadalom térbeliségének, vázolván annak elemeit valamint szerepét az egyéni cselekvésekben. A térben létező társadalom alapigazságként való elfogadása indokolja vizsgálatának szükségességét, ez pedig felveti azt az igényt, hogy meghatározzuk az ezzel foglalkozó kutatások tudományrendszertani helyét. Az ezzel kapcsolatos álláspontokról, ismeretelméleti kérdésekről áttekinthető képet kaphatunk a Szerző tolmácsolásában. Ő maga a sokak által létében is bírált regionális tudomány mellett érvel, mint olyan tudományterület, amelynek elsődleges tárgya a társadalom térbelisége. Hangsúlyozza azonban a regionális tudomány módszertudományi értelmezését, amely bizonyos tudományrendszertani vitákat feloldhat, de újabb problémák is előtérbe kerülhetnek. Mint módszertudomány, a regionális tudomány alapkérdései elsősorban ismeretelméleti és módszertani jellegűek. Ilyen például a módszertani monizmus és pluralizmus problémaköre. A társadalommal foglalkozó tudományágak fejlődésében nagy szerepe volt a tudományos ismeretszerzés kialakításának, ami más tudományágak módszereinek átvételével és önálló, új módszerek bevezetésével is. A Szerző által élesen bírált módszertani monizmus természettudományos elvek adaptálására épül, azok megállapításait teljes mértékben elfogadva és alkalmazva a társadalomtudományokra, míg a pluralizmus (szélsőséges formájában) ezzel szemben az ismeretelméleti önállóságot képviseli. Ezeknél talán helyesebb az a köztes álláspont, amely más tudományágak elveit ugyan figyelembe veszi, de nem adaptálja azokat saját magára, így azok az összehasonlíthatóságuk miatt válnak hasznossá. Ez kiegészíthető azzal a megállapítással, hogy „a kutatás során alkalmazott módszereknek minden tudományos vizsgálódás során a kutatás tárgyához kell igazodnia” – olvashatjuk a könyv első lapjain.

A következő részben a társadalmi tér elemzésének lehetőségeiről olvashatunk. Ezeket a Szerző különböző dimenziók mentén kettéválasztva mutatja be. Így kerül részletezésre az elemzés tárgya szerinti megkülönböztetés: úgy, mint tapasztalati és geometriai tér; vagy a hangsúlyt az egység és általánosítás kettősségére helyező leíró illetve elméleti megközelítés. Jellegzetes típuspárja az elemzési lehetőségeknek a minőségi vagy mennyiségi szempontok szerinti értékelés, ami során az alkalmazott módszer alapján különböztethetjük meg az egyes típusokat. A minőségi és mennyiségi módszerek általános alkalmazási kérdéseiről mind a leíró, mind az elméleti elemzési lehetőségek kapcsán olvashatunk. A társadalmi tér sokféle megközelítéséből adódóan még több ilyen típuspár is felsorolható, ezek közül néhány tárgyalására a térfelosztás témaköre alatt kerül sor.

A társadalom térbeliségének elemzése során szükséges meghatározni a vizsgálat térbeli keretét, lehatárolni a teret. Ez azért fontos, mert sem a tér, sem a társadalom nem homogén, s így csak a tér felosztásával nyert egységek különbségeinek észlelésén keresztül lehetséges a társadalom térbeli jelenségeinek értelmezése. A fejezet részletesen foglalkozik a térfelosztás elméleti és gyakorlati problémáival, mint a lehatárolás céljának kérdése, vagy a térfelosztás során alkalmazott elvek. Ezen elvek közös kiindulópontja az a Szerző által kiemelt, és az egész írást (következményein keresztül) végigkísérő gondolat, mely szerint a lehatárolt térnek nincs természetes alapegysége. Ez a tény azon túl, hogy kizárja, hogy a térfelosztás objektív legyen, számos további problémát vet föl (például a vizsgált térrész és az ezen belüli határvonalak megállapítása, a klasszifikáció módja, vagy az elemzés területi szintje, stb.). Ezek azt a közös igényt támasztják, hogy az alkotók szubjektív elképzeléseinek kordában tartására érvényesüljenek bizonyos elvek, amelyek figyelembe vételével a legkisebb a helytelen következtetések lehetősége. Ilyen általános elvek a folytonosság, vagy az egyértelműség, de érdemes kiemelni a valós térbeli szerveződés követésének szükségességét, az összehasonlíthatóságot, illetve a kezelhetőség elvét. Mindezek figyelembe vételével helyes az a felismerés, hogy bár a térfelosztás jellege mindig az adott kérdéstől függ a területi elemzések során, gyakorlati szempontok miatt sok esetben nem érdemes elszakadni a meglévő és jól ismert keretektől.

A negyedik fejezet üdvözlendő vállalkozása a területi adatok tipizálására tett kísérlet. A statisztikai adatok területi szempontú osztályozása (mindenek előtt felosztásuk egyedi tulajdonságú, önmagukban csak potenciális területi adatnak tekinthető adatokra, területi egységekre vonatkozó, valamint önmagukban is valamilyen térjellemzőt hordozó térparaméteres adatokra) azért lehet fontos, mert ez által fel lehet fedni a különböző adatfajták közötti eltéréseket, amelyek figyelmen kívül hagyása értelmezési nehézségeket okoz. A területi adatok tipizálása szerepet játszhat abban is, hogy azok az adatokkal kapcsolatos nehézségek, amelyek az elemzések során felszínre kerülhetnek, könnyebben kezelhetőbbé váljanak.

A különféle térfelosztási módok, a területi adatok eltérő értelmezése sokféleképpen hatással lehetnek a területi elemzések végeredményére. Kiemelve néhány, a fejezetben részletesen taglalt problémát: a lehatárolás meghatározza a vizsgálni kívánt terület nagyságát és alakját, ami hatással lehet például az egyenlőtlenégi mutatók eltérő értékelésére. Szintén a térfelosztással kapcsolatba hozható kérdés a határok megválasztása, ami ugyancsak különféle értelmezések kiinduló pontja lehet. Az előbbi nehézségek szem előtt tartása még nem oldja fel az adatok területi eloszlásának, konfigurációjának különféle interpretációját, amit csak térparaméteres adatok bevonásával és térképes alkalmazásokkal lehet kezelni. Ugyancsak jelentős probléma a súlyozás kérdése. Az elemzések során a terület egységek nagy méretkülönbsége indokolhatja a súlyozás szükségességét. Ez azonban további nehézségeket is fölvet, hiszen a súlyozott és a súlyozatlan adatokkal számolt mutatók tendenciái nem mindig erősítik meg egymást ugyanazt a jelenséget tekintve. A Szerző által számba vett nehézségek nem jelentenek megoldhatatlan problémát, gyakorlati megoldásuk azonban nem mindig sikeres a különféle területi elemzésekben.

Különösen érdekes volt számomra a következő két fejezet, amelyek az előzőekben felvázolt elemzési nehézségek két jellemző esetét, az ökológiai tévkövetkeztetés illetve a módosítható területi egység problémáját tárgyalják. Ökológiai tévkövetkeztetés akkor következik be, ha csoportosított adatokból helytelenül következtetünk az egyén jellemzőire. Ez azért történhet meg, mert az adatvédelmi, kezelhetőségi és egyéb okokból elvégzett aggregáció mindig bizonyos fokú információvesztéssel jár: a csoportosítás során az egyéni jellem-

zők érdektelenné és értelmezhetetlenné válnak, és a csoportjellemzők kerülnek előtérbe. Az ökológiai tévkövetkeztetés kérdésköre számos szerző érdeklődését felkeltette, akik különféle módon járultak hozzá a probléma felvetéséhez és megoldásához. Munkásságuk áttekintése és részletes magyarázata a mű egyik nagy erőssége.

Szintén az adatok csoportosíthatóságából adódó probléma a módosítható területesség kérdése. Különböző értelmezésekhez vezethet az elemzések során az eltérő területi szint megválasztása (skálázási hatás), de ugyanígy befolyásolhatja a kapott eredményeket a lehatárolási hatás. Ez, a zónázási hatásnak is nevezett jelenség akkor következhet be, amikor azonos területi szinten az adatok eltérő csoportosítása mellett különböző eredményekre jutunk. Ennek jellemző esete lehet a gerrymandering jelensége, amelynek lényege a választókerületek határainak megváltoztatásával befolyásolni a szavazás eredményét. A Szerző saját vizsgálataira és más szerzők megfigyeléseire alapozva megfogalmazza a módosítható területi egység területi elemzésekre gyakorolt hatásait. Érintve a korreláció- és regressziószámítás, a többváltozós elemzések, az optimális telephelyválasztás, a makroökonómia különféle elméleteinek speciális kérdéseit a problémát illetően. Ezen kívül több megoldási javaslatot is felvet (a probléma alapvető felismerésének szükségességén túl), amelyek közül leginkább a területi mozgóátlag szélesebb körű alkalmazása mellett foglal állást.

A területi mozgóátlag módszere, amelyről részletesebben a kilencedik fejezetben van szó, a módosítható területi egység problémájának lehetséges megoldásán túl az aggregációs információvesztés kezelésére is alkalmas lehet. A módszer lényege, hogy egy területesség mozgóátlag értékének meghatározásakor egy valamilyen szempont (például távolság, népességsúly) alapján meghatározott nagyobb térség értékét vesszük figyelembe. A területi mozgóátlag alkalmazása voltaképpen a valós térbeli szerveződés mintázatát fedi fel: mivel nem kötődik szorosan a közigazgatási határokhoz, alkalmas az ezeket a határokat egyáltalán nem követő (de egyéb ábrázolási módok esetében ezen határok közé szorított) társadalmi-gazdasági trendek bemutatására. Tartalmi érdekességükön túl a módszer alkalmazását ilusztrálják a Szerző által végzett vizsgálatok, amelyek a rendszerváltás utáni Magyarország jellemző területi folyamatairól adnak képet.

A nyolcadik fejezetben, mintegy az eddig ismertetett problémák, általános elvek, megvitatott kérdések összegzésként a gazdaságelméletben alkalmazott területi elemzésekről olvashatunk. A téma tárgyalásának két sarokpontja a következő: egyrészt megfelelő-e a gazdaságelméletek térszemlélete; másrészt milyen hatást gyakorol a térbeliség ezekre az elméletekre. A gazdaságelméletek térszemléletében nagy lépésnek tekinthető, hogy az egy pontgazdasági megközelítések mellett egyre inkább elfogadottá válik az a nézet, hogy a gazdaság térben létezik. Azonban ennek a megállapításnak a kezelése általában bírálható, hiszen a gazdaságelméletek „tere” a legtöbb esetben egy pontgazdaságok hálózatát jelöli. A továbbiakban tárgyalt gazdaságelméleti kérdésekről (területi árszínvonal, vásárlóerőparitás elmélet, optimális valutaövezetek elmélete) elmondható, hogy a térbeliség bevezetése, általában korlátozhatja hatókörüket, de ezzel együtt érdekes adalékokkal szolgál ezen elméletekhez, amelyek hatásait érdemes továbbgondolni.

Az utolsó fejezet a térparaméteres elemzési eszközök alkalmazásának fontosságát mellett érvel (amelyekről már volt szó az ötödik fejezetben is), a területi autokorreláció módszerének bemutatásán keresztül. A módszer alkalmazásával megállapítható, hogy egyes jelenségek tekintetében kimutatható-e valamilyen együttmozgás az egymással szomszédos területességek között. Csakúgy, mint a területi mozgóátlag ismertetésekor, ebben az esetben is tág betekintést nyerhetünk mind a módszer elméleti alapjaiba, mind gyakorlati alkalmazásába.

A szerző a fejezetek egymásutániségében tudatos építkezéssel halad az általános kérdésektől a speciálisabb témák felé, egy olyan konstrukciót létrehozva, amelyek elemei kölcsönösen alátámasztják egymást. Am ahogy ezt ajánlásában meg is jegyzi, „az olvasás sorrendje tetszőleges lehet”, hiszen az összes rész önállóan is megállná a helyét. Ez akár még tanácsos is lehet, hiszen a mű - világos, érthető stílusa mellett - elsősorban tartalmi mélységei miatt nehezen olvasható. Érdemes többször letenni, érlelődni hagyni a gondolatokat, majd újra és újra elővenni, többször is elolvasva egy-egy részt.

Dusek Tamás írása szemléletformáló, fajsúlyos mű. Olyan kérdésekre próbál választ adni, amelyek aktualitásuk, jelentőségük miatt méltán keltetik fel a szakmai közönség érdeklődését.

TAGAI GERGELY

Contents, May

Global Thinkers

Alasdair Macintyre: The Nature of Moral Disagreement Today 3

Studies

Volter Edina: Exploited and exploitable sources close to the borders of County Vas 5

Oláh Miklós: Economic and social characteristics and alternatives
for regional developing of institutions in Lake Balaton region. 14

European Union

Beszteri Béla: The failure and renewal of the process of Lisboa 32

Interview

Agg Zoltán-Oláh Miklós: Regional development in Hungary.

Interview with Szegvári Péter 37

Workshop

Szovák Katalin Zsuzsanna: Computerised possibilities
in administration in self- governments 44

Csapák Alex: Territorial changes in public water utilities 59

Counties

Changes in the economic structure in County Békés 63

The protection of 'half a thousand years' values in the Somogy 66

News

An account for the MÖOSZ activity in 2004 67

Self-governmental past

Hudi József: Self-governmental past in Olaszfalu in the last decades
of the 19th century (after 1867) Part II 71

Document

The speech of the Hungarian Prime Minister about self-governments 76

Recension

On the basis of regional analysis by Dusek Tamás 79